

KAPITEL I

KONJUNKTURVURDERING

I.1 Indledning

Gunstig udvikling i dansk økonomi i de senere år ...

Udviklingen i dansk økonomi har de senere år været usædvanligt gunstig. Væksten har været høj, beskæftigelsen er steget, og der har været store overskud både på de offentlige finanser og på betalingsbalancen. Ledigheden er faldet til et historisk lavt niveau samtidig med, at lønstigningerne har været moderate.

... afløses af mærkbart lavere vækst

Den høje vækst og faldende ledighed har imidlertid bragt økonomien tæt på kapacitetsgrænsen, og det skønnes, at BNP aktuelt ligger omkring 2½ pct. over det normale niveau. Presset på arbejdsmarkedet førte allerede i 2007 til tiltagende lønstigninger, højere inflation og en betydelig forværring af betalingsbalancen. Samtidig faldt væksten fra næsten 4 pct. i 2006 til under 2 pct. sidste år, og i de kommende år ventes væksten at aftage yderligere.

Udbudssiden begrænser væksten, og efterspørgselsvæksten falder

Udsigten til lav vækst er først og fremmest et resultat af begrænsningerne på udbudssiden. Selv om der er betydelig usikkerhed om niveauet for den strukturelle ledighed og andre størrelser af betydning for den trendmæssige udvikling i BNP – arbejdsstyrke, arbejdstid og produktivitet – er der ingen tvivl om, at en normalisering af konjunkturerne kræver en periode med lavere vækst i produktionen og en stigning i ledigheden. Samtidig med, at udbudssiden lægger en dæmper på produktionsmulighederne, er der imidlertid også lagt op til en mærkbar afdæmpning af både den indenlandske og udenlandske efterspørgsel.

Kapitlet er færdigredigeret den 13. maj 2008

Lav international vækst påvirker dansk konjunktur	Vækstudsigterne for den internationale økonomi er det seneste halve år forværret mærkbart. De forringede udsigter vurderes at bidrage til en hurtigere normalisering af den danske konjunktursituation, end det blev forudset tidligere, jf. <i>Dansk Økonomi, efterår 2007</i> .
Problemer i amerikansk økonomi	Forværringen af konjunkturudsigterne for den internationale økonomi vedrører ikke mindst udviklingen i USA. Her har et fald i boligpriserne ført til en omfattende finansiel krise, der har spredt sig til resten af verden. Den amerikanske økonomi er nærmest bremset helt op, og trods en kraftig lempelse af pengepolitikken og en finanspolitisk hjælpepakke er der kun udsigt til en meget svag vækst.
Finansiell uro indebærer strammere kreditvilkår	Uroen på de finansielle markeder har været væsentlig mere langvarig end vurderet af de fleste, da den brød ud i det tidlige efterår 2007. Den finansielle krise har ført til stigende renter på pengemarkedet og opstramning af kreditvilkårene i både USA og Europa. Såvel erhvervslivet som husholdningerne står således i dag over for højere låneomkostninger, end de gjorde for et år siden – trods en betydelig tilførsel af likviditet fra centralbankerne og lavere pengepolitisk rente i USA.
Højere inflation som følge af stigende olie- og fødevarerpriser	Udsigterne for den internationale økonomi er yderligere påvirket negativt af stigende olie- og fødevarerpriser. Højere olie- og fødevarerpriser øger inflationen og reducerer købekraften hos forbrugerne. Dermed reduceres væksten samtidig med, at inflationen øges. Dette sætter oplagt pengepolitikken i et vanskeligt dilemma, hvor ønsket om at stabilisere den økonomiske aktivitet er svært at forene med en målsætning om lav og stabil inflation.
IMF nedjusterer vækstsønnet betydeligt	I den seneste prognose fra den Internationale Valutafond (IMF) fra april er sønnet for den globale vækst nedjusteret i såvel 2008 som 2009 med ½ pct.point i forhold til vurderingen i januar, jf. IMF (2008a). Vækstsønnet for USA er på blot tre måneder nedjusteret med 1 pct.point til ca. ½ pct. i 2008 og 2009. Væksten i de udviklede økonomier under et forventes af IMF at blive halveret i forhold til sidste år – fra 2,7 pct. i 2007 til 1,3 pct. i 2008.

Betydelig nedjustering af dansk vækst

De forværrede udsigter for den internationale økonomi trækker den danske vækst ned. Den forventede vækst i Danmark i 2008 er primært som følge af en mere negativ vurdering af den internationale økonomi nedjusteret med godt $\frac{1}{4}$ pct.point fra 1,6 pct. i *Dansk Økonomi, efterår 2007* til 1,3 pct. i nærværende prognose. For årene 2009 og 2010 er der ligeledes foretaget nedjusteringer, og væksten skønnes i disse år at blive ca. $\frac{3}{4}$ pct.

Lav vækst, men høje lønstigninger

Samtidig med, at der forventes markant lavere vækstrater, er der udsigt til lønstigninger på knap 5 pct. i såvel 2008 som 2009. De relativt høje lønstigninger er et resultat af, at ledigheden aktuelt er langt under det niveau, der vurderes at være i overensstemmelse med fastholdelse af konkurrenceevnen på lang sigt. Der er blandt andet på denne baggrund udsigt til en periode, hvor inflationen vil være relativt høj, samtidig med at væksten bliver lav. Der er en risiko for, at de nuværende høje lønstigninger sætter sig i forventningerne til fremtidige lønstigninger. Da der erfaringsmæssigt kan gå en vis tid, før en stigning i ledigheden slår ud i lavere lønstigningstakter, er der en risiko for et mere langvarigt løft i inflationsforventningerne – uanset de mere dystre vækstudsigter.

Stor usikkerhed især om den internationale økonomi ...

Usikkerheden omkring konjunktursituationen vurderes at være større end normalt. Risikofaktorer i den internationale økonomi er især udviklingen i boligpriserne, uroen på de finansielle markeder samt udviklingen i energi- og fødevarerpriserne. Udvikler disse faktorer sig mere negativt end forventet, kan tilbageslaget i den internationale økonomi blive dybere og mere langvarigt. En mere markant international lavkonjunktur vil selvsagt også påvirke dansk økonomi negativt. Et større fald i beskæftigelsen end forventet i prognosen kan føre til et negativt stemningsskift, der yderligere kan forstærke en negativ udvikling og måske forårsage et større prisfald på det danske boligmarked.

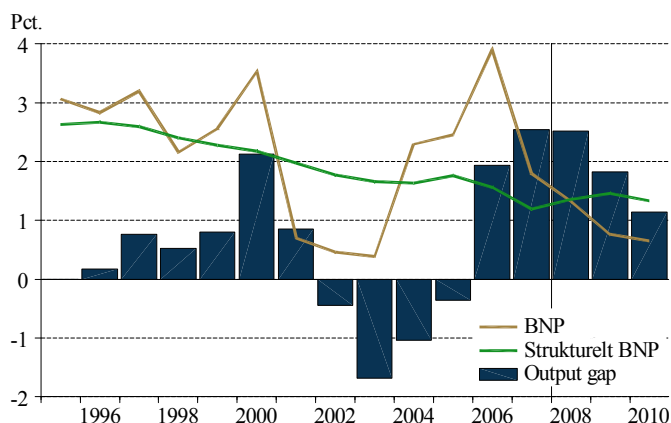
... påvirker også prognosen for Danmark

Trods lav vækst forventes fortsat positivt output gap i 2010

Udsigten til lavere vækst i efterspørgslen gør, at kapacitetspresset vil aftage de kommende år. Til trods for, at den forventede vækst ligger noget under den skønnede trendvækst, skønnes niveauet for BNP også i prognosens slutår, 2010 at ligge over det underliggende strukturelle niveau.

Konkret skønnes forholdet mellem faktisk og strukturelt BNP – det såkaldte output gap – at blive reduceret fra 2½ pct. i 2007-08 til ca. 1¼ pct. i 2010, jf. figur I.1. Selv om der er usikkerhed om det strukturelle niveau for BNP, og selv om det ikke kan udelukkes, at udviklingen i den internationale økonomi og de afledte effekter på dansk økonomi bliver mere alvorlige end forventet, vurderes det som usandsynligt, at output gap kan blive helt elimineret i løbet af prognoseperioden.

Figur I.1 BNP-vækst og output gap

Anm.: Output gap er opgjort som forskellen mellem faktisk og strukturelt BNP målt i pct. af strukturelt BNP. Se afsnit I.5 for beregningen af det strukturelle BNP. Overgangen til prognoseperioden er markeret med lodret streg.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank, OECD, *Economic Outlook*, og egne beregninger.

Hovedtræk i konjunkturvurderingen

Moderat vækst i privat forbrug ...

De seneste års opsving har været trukket af en høj, bredt funderet efterspørgselsvækst. I indværende år og de kommende år er der imidlertid udsigt til lavere vækst i både indenlandsk og udenlandsk efterspørgsel. Væksten i det private forbrug var 2½ pct. i 2007 og lå på et højt niveau ved indgangen til 2008. Selvom væksten i det private forbrug ventes at bremse op i 2008, bliver den årlige vækst i

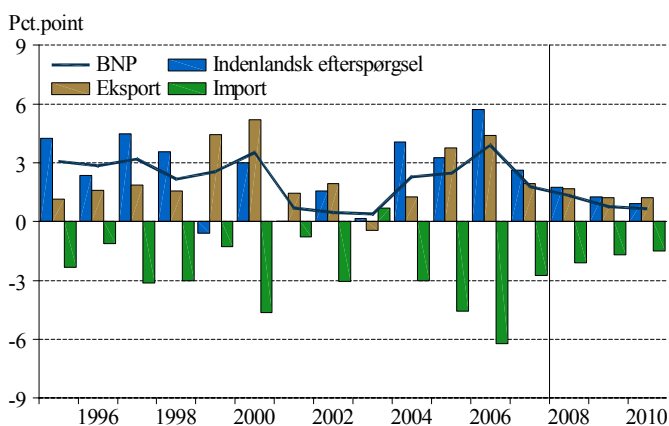
... og svagt faldende boligpriser

2008 således også omkring 2½ pct. Forbrugertilliden er dog faldet markant, boligpriserne ventes at falde svagt, og højere priser på energi og fødevarer har reduceret købekraften. Omvendt understøttes forbruget stadig af de store boligformuer, der er opstået som følge af de kraftige boligprisstigninger de seneste år. Samtidig er ledigheden lav, og der gives skattelettelser både i 2008 og 2009. Væksten i det private forbrug ventes dog at aftage i de kommende år i takt med afdæmpning af konjunkturerne og faldende beskæftigelse, jf. tabel I.1.

Fald i boliginvesteringerne

Boliginvesteringerne er steget markant de seneste år og ligger på et historisk højt niveau. Byggeaktiviteten ventes som følge af afmatningen på boligmarkedet og stagnerende boligpriser at aftage de kommende år. Erhvervsinvesteringerne har ligeledes været kraftigt stigende de seneste år, men ventes at flade ud i prognoseperioden, bl.a. i lyset af stigende renter og lavere vækst i efterspørgslen. Samlet ventes vækstbidraget fra den indenlandske efterspørgsel at aftage de kommende år, jf. figur I.2.

Figur I.2 Bidrag til BNP-vækst

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Tabel I.1 Hovedtal i konjunkturvurderingen

	Årets	Mængdestigning				
	priser					
	2007	2006	2007	2008	2009	2010
	Mia. kr.	-----	Pct. -----			
Privat forbrug	841	3,8	2,5	2,3	1,9	1,6
Offentligt forbrug	439	2,0	1,7	1,3	1,2	0,8
Offentlige investeringer	31	16,5	-3,9	4,3	6,0	1,9
Boliginvesteringer	119	12,2	4,5	-3,0	-3,8	-4,2
Erhvervsinvesteringer	239	14,6	8,8	3,4	1,2	1,3
Lagerændringer	7	0,6	-0,4	0,0	0,0	0,0
Indenlandsk efterspørgsel i alt	1.677	6,0	2,7	1,8	1,3	0,9
Ekspert i alt	884	9,0	3,7	3,2	2,3	2,3
Vareeksport	549	4,6	2,7	2,0	2,0	2,4
heraf industrivarer	370	5,7	6,0	3,4	3,5	3,9
Tjenesteeksport	336	17,0	5,5	5,1	2,8	2,2
Efterspørgsel i alt	2.561	7,0	3,1	2,3	1,6	1,4
Import i alt	865	14,1	5,6	4,1	3,2	2,9
Vareimport	566	12,1	5,5	4,1	3,6	3,3
heraf industrivarer	437	13,8	6,1	4,5	4,4	3,9
Tjenesteimport	299	18,1	5,8	4,1	2,5	2,1
Bruttonationalprodukt	1.696	3,9	1,8	1,3	0,8	0,7
Bruttoværditilvækst	1.436	3,9	2,0	1,4	0,8	0,7
heraf private byerhverv	867	5,3	3,7	2,3	1,1	0,8

Tabel I.1 Hovedtal i konjunkturvurderingen, fortsat

	2006	2007	2008	2009	2010
	----- Pct. -----				
Forbrugerpriser	2,1	1,9	3,1	2,6	2,3
Eksportpriser	2,6	0,2	3,4	1,2	1,3
Importpriser	3,1	1,6	2,8	1,1	0,8
Timelønomkostninger	3,1	3,8	4,9	5,0	4,4
Kontantpris på boliger	21,6	4,5	-0,9	-1,0	-1,6
	----- Ændring i 1.000 pers. -----				
Arbejdsstyrke	13	19	-6	-5	-7
Privat beskæftigelse	45	49	17	-19	-24
Offentlig beskæftigelse	0	1	1	1	1
	----- 1.000 pers. -----				
Ledighed	109	77	53	66	83
	----- Mia. kr. -----				
Betalingsbalance	44	19	15	7	6
Offentlig saldo	80	76	69	56	42
Tilgodehavende i udlandet	-17	-62	-47	-40	-33
Offentlig bruttogæld	498	441	373	318	277
	----- Pct. -----				
Realvækst i aftagerlande	3,6	3,3	2,2	2,1	2,4
Vækst i udlandets timelønomkostninger	2,6	2,3	3,2	3,0	3,0
Ændring i den effektive kronekurs	0,1	1,8	2,3	0,2	0,0
10-årig obligationsrente	3,8	4,3	4,4	4,6	4,8
Timeproduktivitet i private byerhverv	2,2	-0,6	1,4	2,3	2,2

Anm.: Mængdestigninger er angivet i kædeindeks. Mængdestigning i "Lagerændringer" angiver vækstbidraget til BNP. Udviklingen i forbrugerpriserne er udtrykt ved væksten i deflatoren for det private forbrug. Det er antaget, at ændringen i den offentlige bruttogæld i fremskrivningsperioden er lig den offentlige sektors saldo ekskl. sociale kasser og fonde, og at ændringen i tilgodehavende i udlandet er lig saldoen på betalingsbalancen.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank, Bureau of Labor Statistics, EcoWin og egne beregninger.

International afmatning giver lavere eksportvækst

Væksten på de danske eksportmarkeder ventes som følge af den internationale afmatning at blive væsentligt lavere de kommende år. Styrkelsen af den effektive kronekurs kombineret med lønstigninger, der er højere end i udlandet, bidrager til forringet konkurrenceevne og tab af markedsandele. Samlet er der dermed lagt op til en mærkbar reduktion af væksten i eksporten de kommende år.

Mere afdæmpet vækst i importen

I de seneste år er importen steget kraftigt. Importen har således fungeret som en "ventil" i dansk økonomi ved at tilfredsstille en betydelig del af efterspørgslen, og importkvoten er dermed steget hurtigere end i en normal konjunktursituation. I de kommende år ventes presset på arbejdsmarkedet at mindskes, og væksten i importen skønnes derfor at aftage. Da kapacitetspresset på arbejdsmarkedet dog stadig er betydeligt, vil importkvoten fortsat stige i prognoseperioden. Importen ventes på denne baggrund at vokse hurtigere end eksporten, og samlet bidrager udenrigshandlen derfor negativt til den danske vækst. Trods en lidt stærkere stigning i de danske eksportpriser indebærer udviklingen i import og eksport, at overskuddet på betalingsbalancen mindskes yderligere i prognoseperioden.

Faldende arbejdsudbud og stigende ledighed

Arbejdsløsheden nåede i marts måned ned på 53.000 personer og er dermed reduceret med ca. 115.000 personer, siden ledigheden toppede ved udgangen af 2003. I løbet af de seneste fire år er beskæftigelsen steget med ca. 130.000 personer, og der har således også været en stigning i arbejdsstyrken. Især i 2006 og 2007 steg arbejdsstyrken, hvilket blandt andet skyldes en tilgang af udenlandsk arbejdskraft. I prognoseperioden ventes ledigheden at stige fra det meget lave niveau, mens arbejdsstyrken skønnes at falde lidt. Bag faldet i arbejdsstyrken ligger dels et underliggende fald i det demografisk betingede arbejdsudbud, dels et konjunkturbetinget fald. Samlet skønnes beskæftigelsen at falde omkring 20.000 personer i perioden 2008-10.

Lav vækst i produktiviteten

Beskæftigelsen steg mere end produktionen i 2007, og der var dermed et fald i produktiviteten. Den svage produktivtetsudvikling kan skyldes, at den stigende beskæftigelse har trukket nye og mindre produktive grupper ind på arbejdsmarkedet. Samtidig kan oplæring af nye medarbejdere og

mangel på materialer have bidraget til den dårlige produktivitetudvikling. Som følge af den svage udvikling igennem 2007 ventes produktivitetvæksten også i 2008 at blive under det normale. I de følgende år antages produktivitetvæksten som led i en normalisering af produktivitetniveauet at blive noget højere end den trendmæssige produktivitetvækst, som skønnes til godt 1½ pct.

Høje nominelle lønstigninger

Den meget lave ledighed har ført til højere lønstigninger. I fjerde kvartal 2007 var lønstigningstakten 4,6 pct. mod lønstigninger på blot 3,1 pct. i 2006. Det ventes, at lønstigningerne øges yderligere til knap 5 pct. i 2008 og 2009. Med den forventede inflation indebærer disse lønstigninger, at reallønningerne vokser med 2-2½ pct., hvilket ikke er usædvanligt høj i en situation med betydeligt pres på arbejdsmarkedet. De nominelle lønstigninger er dog højere end i Danmarks samhandelslande, hvilket betyder, at konkurrenceevnen forringes.

Højere prisstigningstakt

Fødevarer- og energipriserne er steget voldsomt de seneste måneder. Olieprisen nåede i begyndelsen af maj måned over 120 dollar pr. tønde, men dollaren er samtidig faldet i værdi, og stigningen i olieprisen målt i danske kroner er derfor mindre kraftig. Stigende importpriser har sammen med tiltagende lønstigninger allerede bragt inflationen op omkring 3 pct., og inflationen forventes at forblive over 2 pct. i hele prognoseperioden.

Ekspansiv finanspolitik og fald i det offentlige overskud

Finanspolitikken har været ekspansiv de seneste år. Også i de kommende år er der lagt op til en lempelig finanspolitik, idet høj udgiftsvækst kombineres med skattelettelser i både 2008 og 2009. Finanspolitikken vil øge efterspørgslen og dermed kapacitetspresset. Det offentlige overskud påvirkes positivt af høje indtægter fra olie- og gasudvindingen i Nordsøen, men overskuddet ventes gradvis at blive reduceret, både som følge af lempelserne af finanspolitikken og fordi konjunkturbidraget reduceres i takt med, at beskæftigelsen falder.

Ændringer i konjunkturvurderingen

Grundlaget for konjunkturvurderingen

Konjunkturvurderingen er baseret på De Økonomiske Råds Sekretariats makroøkonometriske model SMEC og de senest tilgængelige statistiske oplysninger. Nationalregnskabet foreligger frem til 4. kvartal 2007, mens flere indikatorer rækker ind i 2008.

Lavere vækstske – og hurtigere normalisering af konjunkturerne

Overordnet er væksten i BNP nedjusteret i forhold til efterårets prognose i *Dansk Økonomi, efterår 2007*, jf. tabel I.2. Nedjusteringen af vækstske er på 0,3 pct.point i 2008, 0,6 pct.point i 2009 og 0,2 pct.point i 2010. Som følge af lidt højere vækst i 2007 end forventet er niveauet for output gap lidt større i udgangspunktet, men nedjusteringen af væksten fremadrettet indebærer, at konjunktursituationen nu skønnes at normaliseres lidt hurtigere end forventet i efteråret. Output gap skønnes nu at være ca. 1¼ pct. i 2010, mod ca. 1¾ pct. i efteråret.

Lavere vækst i efterspørgslen

Den lavere vækst skal både ses som et resultat af en nedjustering af den indenlandske efterspørgselsvækst og lavere udenlandsk vækst. Nedjusteringen af væksten i den indenlandske efterspørgsel er lidt større end nedjusteringen af BNP-væksten, især i prognosens slutår, hvor et lidt lavere niveau for de reale boligpriser har bevirket et lavere skøn for privat forbrug og boliginvesteringer.

Lavere vækst i udlandet

Væksten på de danske eksportmarkeder er blevet betydeligt nedjusteret som følge af den tiltagende afmatning i den internationale økonomi og forværringen af den finansielle krise. Til trods for nedjusteringen af den udenlandske vækst er eksportvæksten blevet opjusteret i 2008, hvilket dog udelukkende skal tilskrives udviklingen i 2007. Eksportvæksten gennem 2008 er således lavere end forudsat i efteråret, og også i de efterfølgende år er eksportvæksten nedjusteret som følge af forventningen om en betydeligt lavere vækst i udlandet. Den udenlandske vækst er nedjusteret ca. ½ pct.point i 2008 samt 2009 og med ca. ¼ pct.point i 2010.

Tabel I.2 Skøn for dansk økonomi, efterår 2007 og forår 2008

	Efterår 2007				Forår 2008			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
	----- Mængdestigning i pct. -----							
Privat forbrug	2,2	2,6	2,5	2,2	2,5	2,3	1,9	1,6
Offentligt forbrug	1,8	1,7	1,0	1,0	1,7	1,3	1,2	0,8
Offentlige investeringer	-12,0	5,0	8,0	1,8	-3,9	4,3	6,0	1,9
Boliginvesteringer	8,9	-2,7	-1,1	-0,9	4,5	-3,0	-3,8	-4,2
Erhvervsinvesteringer	4,9	3,0	2,5	1,8	8,8	3,4	1,2	1,3
Lagerændringer	-0,2	0,0	0,0	0,0	-0,4	0,0	0,0	0,0
Incl. efterspørgsel i alt	2,4	2,0	1,9	1,6	2,7	1,8	1,3	0,9
Vareeksport	2,3	2,1	2,0	2,2	2,7	2,0	2,0	2,4
Tjenesteeksport	2,3	2,0	3,9	3,6	5,5	5,1	2,8	2,2
Efterspørgsel i alt	2,3	2,1	2,2	1,9	3,1	2,3	1,6	1,4
Vareimport	4,3	3,1	3,8	4,4	5,5	4,1	3,6	3,3
Tjenesteimport	4,0	2,4	3,9	3,5	5,8	4,1	2,5	2,1
Bruttonationalprodukt	1,5	1,6	1,4	0,9	1,8	1,3	0,8	0,7
BVT i private byerhverv	2,1	2,4	1,8	0,8	3,7	2,3	1,1	0,8
	----- Ændring i 1.000 pers. -----							
Arbejdsstyrke	30	-12	-7	-10	19	-6	-5	-7
Privat beskæftigelse	58	-5	-12	-22	49	17	-19	-24
Offentlig beskæftigelse	1	2	1	1	1	1	1	1
	----- 1.000 pers. -----							
Ledighed	95	86	90	101	77	53	66	83
	----- Pct. -----							
Forbrugerpriser	1,9	2,4	2,6	2,1	1,9	3,1	2,6	2,3
Eksportpriser	0,6	1,9	1,7	1,2	0,2	3,4	1,2	1,3
Importpriser	1,3	1,2	0,8	0,6	1,6	2,8	1,1	0,8
Timelønomkostninger	4,3	4,8	5,0	4,5	3,8	4,9	5,0	4,4
Realvækst i aftagerlande	3,3	2,8	2,7	2,6	3,3	2,2	2,1	2,4
10-årig obligationsrente	4,3	4,6	4,9	4,9	4,3	4,4	4,6	4,8
Timeprod. i priv. byerhvv.	-0,8	2,1	2,0	1,9	-0,6	1,4	2,3	2,2
	----- Mia. kr. -----							
Betalingsbalance	21	17	12	-1	19	15	7	6
Offentlig saldo	68	60	56	48	76	69	56	42

Anm.: "Lagerændringer" angiver vækstbidraget til BNP. Forbrugerpriserne angiver væksten i deflatoren for det private forbrug. Opgørelsen af ledighed er ændret mellem de to prognoser.

Større fald i ledigheden – men også hurtigere stigning

Ledigheden er faldet mere i 2007 end forventet, og faldet er fortsat ind i 2008. Fra første januar har Danmarks Statistik ændret på den statistiske opgørelse af ledigheden. Dette betyder, at det årlige ledighedsniveau er nedrevideret med 13-17.000 personer. Som følge af udviklingen igennem 2007 og i begyndelsen af 2008 er ledighedsniveauet i nærværende prognose lavere end skønnet i efteråret. Til gengæld ventes stigningen nu at blive lidt hurtigere. Dette betyder, at ledigheden i 2010 nøjagtig som i efterårsprognosen ventes at nå op på et niveau, der er ca. 5.000 personer højere end i 2007.

Historisk revision i arbejdsstyrke og beskæftigelse

Faldet i arbejdsstyrken er mindre i forhold til vurderingen i efteråret. Dette afspejler imidlertid hovedsageligt, at Danmarks Statistik har nedrevideret det historiske niveau. Skønnet over det aktuelle konjunkturmæssige bidrag til arbejdsstyrken er dermed mindre end vurderet i efteråret, og normalisering af konjunkturerne bidrager følgelig i mindre grad til fald i arbejdsstyrken fremover. Beskæftigelsen i 2008 er på samme niveau i denne prognose som i efterårsprognosen. Dette dækker over to modsatrettede faktorer. Dels er niveauet for beskæftigelsen blevet nedrevideret, dels steg beskæftigelsen i slutningen af 2007 i modsætning til forventningen i efteråret. Nedjusteringen af væksten i 2009-10 giver sig udslag i, at beskæftigelsen i de kommende år falder mere end forventet i efteråret. Niveauet for den samlede beskæftigelse i 2010 er således omkring 10.000 personer lavere i forhold til prognosen i *Dansk Økonomi, efterår 2007*.

Større fald i beskæftigelsen i de kommende år

Højere prisstigningstakt

Olieprisen er steget væsentligt mere end forudsat i efterårsprognosen. Sammen med de stigende fødevarerpriser er væksten i importpriserne i 2008 opjusteret med mere end 1 pct.point. Tilsvarende er stigningen i forbrugerpriserne øget fra 2½ pct. til 3 pct. Da skønnet for de nominelle lønstigninger er stort set uændret, er væksten i reallønnen lidt lavere. Forventningerne til inflation og lønstigninger i 2009 og 2010 er stort set uændrede.

Lidt større overskud på de offentlige finanser

Skønnet over realvæksten i det offentlige forbrug i 2008 er lavere end i efteråret. Det skyldes primært at forbruget blev større i 2007 end forventet. Samtidig er de kommunale

skatter øget i forhold til kommuneaftalen, som lå til grund for efterårsprognosen. Dermed vurderes finanspolitikken nu at være lidt mindre ekspansiv i 2008 (en finanseffekt på 0,3 pct.point imod 0,4 i efterårsprognosen). Til gengæld er der nu lagt op til en tilsvarende lidt mere ekspansiv effekt af finanspolitikken i 2009.

I.2 International baggrund

Udsigt til markant lavere global vækst

Den globale vækst aftog i slutningen af 2007. Det skyldtes hovedsageligt lavere vækstrater i de industrialiserede lande, mens vækstøkonomierne i Asien og Sydamerika fortsatte med at vokse i et højt tempo. I USA har afmatningen på boligmarkedet spredt sig til andre dele af økonomien, og det skønnes, at den økonomiske vækst i 2008 og 2009 vil være svag, trods markante finans- og pengepolitiske lempelser. Afmatningen i USA ventes sammen med den finansielle uro og den styrkede euro at reducere væksten i Europa. Væksten i euroområdet har været relativt høj de seneste år, men det forventes, at væksten i år vil falde til godt 1½ pct., hvilket er lidt under trendniveau, jf. tabel I.3.

Stor usikkerhed for den internationale økonomi

Udsigterne for den internationale økonomi er præget af betydelig usikkerhed. Usikkerheden vedrører især uroen på de finansielle markeder og i delvis tilknytning hertil udviklingen på boligmarkederne i en række lande. Uroen på de finansielle markeder har været væsentligt mere omfattende end forventet tidligere, og det er endnu uklart, hvor lang tid uroen vil vare, og hvordan den vil udvikle sig. Priserne på fødevarer og olie er en anden væsentlig usikkerhedsfaktor. De stigende fødevarer- og energipriser har bidraget til en højere inflation, som har udhullet købekraften og bidraget til afmatning i forbruget. Alene stigningen i olieprisen siden januar 2007 vurderes at reducere væksten i USA i 2008 med knap ¾ pct.point, mens væksten i euroområdet vurderes at blive reduceret med omkring ½ pct.point, jf. Barrell og Gottschalk (2008). Fødevarerlagrene er fortsat lave samtidig med, at efterspørgslen er stigende, og olieproduktionen er tæt på kapacitetsgrænsen. Det kan derfor ikke udelukkes, at prisstigningerne på fødevarer og olie fortsætter.

Tabel I.3 Hovedtræk i international konjunkturvurdering

	2007	2008	2009	2010
	----- Pct. -----			
Realvækst				
USA	2,2	0,8	1,4	2,4
Euroområdet	2,6	1,6	1,6	1,8
DK's aftagerlande ^{a)}	3,3	2,2	2,1	2,4
Inflation				
USA	2,9	3,5	2,2	2,0
Euroområdet	2,1	3,2	2,3	2,0
Lønomkostninger				
USA	1,9	2,7	2,2	2,8
Tyskland	1,1	2,1	2,6	2,5
DK's aftagerlande	2,3	3,2	3,0	3,0
Pengepolitiske renter				
USA	5,05	2,25	2,25	3,50
Euroområdet	3,84	4,00	4,00	4,00
Lange renter				
USA	4,63	3,90	4,20	4,60
Tyskland	4,23	4,20	4,50	4,75
	----- Dollar pr. tønde -----			
Oliepris, Brent	73	108	102	102
	----- Dollar pr. euro -----			
Dollar/euro-kurs	1,37	1,56	1,58	1,58

Anm.: Inflationen angiver stigningstakten i forbrugerprisindekset. Lønudviklingen angiver stigningstakten for timelønsomkostningerne i industrien. Renterne er gennemsnitlige årlige renter. De lange renter er renten på 10-årige statsobligationer.

Kilde: EcoWin og egne skøn.

Effekten af den finansielle uro

Baggrunden for uroen på de finansielle markeder var stagnation på boligmarkedet i USA og en stigning i antallet af misligholdte lån til mindre kreditværdige låntagere. Den finansielle uro har givet sig udslag i højere udlånsrenter og højere omkostninger ved at rejse kapital på værdipapir-

markederne, jf. boks I.1. Samtidig er kreditbetingelserne for forbrugere og virksomheder strammet i både USA og Europa. Afkølingen af boligmarkedet er fortsat især i USA, men også i en række europæiske lande er der stor usikkerhed om prisudviklingen på boliger. Faldende boligpriser har allerede bevirket et betydeligt fald i byggeaktiviteten i flere lande, ikke mindst i USA. Lavere boligpriser og fald i aktiekurserne har ført til formuetab for forbrugere og giver sammen med øgede tab og hensættelser i banksektoren anledning til en risiko for, at kreditgivning kan blive strammet yderligere.

Udsigt til huspriserfald i flere lande

En del OECD-lande har de seneste år haft store stigninger i huspriserne, men nu er boligmarkedet ved at afkøles i flere af disse lande. IMF har analyseret boligmarkedet i perioden 1997-2007 og vurderer, at huspriserne i 2007 i Irland, Holland, Storbritannien, Frankrig, Danmark, Belgien, Spanien, Sverige samt Italien var mere overvurderede end i USA, hvor afmatningen på boligmarkedet allerede de seneste år har medført betydelige fald i boliginvesteringerne, jf. figur I.3 og IMF (2008a). IMF vurderer, at udviklingen i de finansielle produkter de seneste år har øget boligmarkedets effekt på økonomien, da det i stigende grad har været muligt at belåne friværdien. Hvis de senere års stærke vækst i boligpriserne afløses af prisfald med fald i friværdierne til følge, vil en vigtig stimulans til det private forbrug falde bort. Hvor stor effekt faldende boligpriser får på det private forbrug, afhænger af prisfaldets størrelse, samt af hvor stor en del af friværdien der allerede er omsat til forbrug. Introduktionen af nye låneformer er ikke medtaget i analysen som en forklaring på udviklingen i huspriser.¹ Hvis introduktionen af nye låneformer har haft indflydelse på husprisudviklingen, overvurderer IMF's analyse den uforklarede del af prisstigningerne.

1) Som forklarende faktorer bag husprisudviklingen anvender IMF bl.a. renteniveauet, indkomstudviklingen samt befolkningen i den erhvervsaktive alder.

Den finansielle krise, der brød ud i august 2007, begyndte med et stigende antal misligholdelser af lån til mindre kreditværdige låntagere på det amerikanske realkreditmarked – dvs. lån til personer, der havde optaget de såkaldte subprime-lån. Den finansielle krise gav sig indledningsvist udslag i faldende kurser på værdipapirer, der er knyttet til disse lån. Udviklingen af nye finansielle produkter gennem de seneste år har betydet, at tabsrisikoen er blevet spredt ud på en række investorer rundt om i verden. Der har derfor spredt sig en nervøsitet i markedet om, hvilke finansielle institutioner der er eksponeret over for mulige tab. Krisen spredte sig af den grund hurtigt gennem de finansielle markeder og begrænsede likviditeten på pengemarkederne og øgede risikopræmien. Nervøsiteten i markedet har endvidere øget efterspørgslen efter meget sikre finansielle aktiver så som statspapirer, hvilket har drevet renten på disse ned.

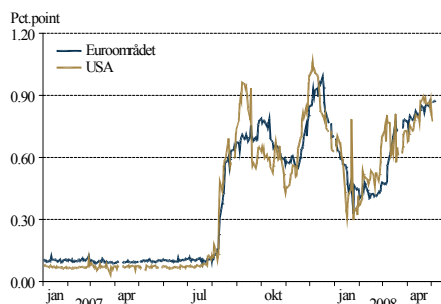
De stigende renter på pengemarkedet (set i forhold til den pengepolitiske rente) er udtryk for, at dette marked ikke fungerer som sædvanligt. Normalt tilføres bankerne likviditet af centralbankerne, der yder korte lån mod sikkerhed. Herudover låner bankerne normalt i betydeligt omfang til og af hinanden, så den samlede likviditet fordeles bankerne imellem. Et velfungerende pengemarked sikrer således løbende, at banker med likviditetsunderskud får dækket deres likviditetsbehov fra banker med likviditetsoverskud til markedsrenter, som afspejler de pengepolitiske renter. Når centralbanken ændrer den pengepolitiske rente, påvirker det normalt prisen på bankernes likviditet, hvilket almindeligvis vil betyde, at bankerne ændrer deres renter over for virksomheder og husholdninger, jf. Carlsen og Fæste (2007) samt Kjærgaard og Risbjerg (2008).

Den finansielle uro har imidlertid betydet, at deltagerne på pengemarkederne har bestræbt sig på at sikre egen likviditet og været tilbageholdende med at låne ud til modparter, især lån med længere løbetid, da de i stigende grad er blevet bekymrede for kreditrisikoen. Det har resulteret i, at renten på pengemarkedslån uden sikkerhed er steget i forhold til den pengepolitiske rente og lån mod sikkerhed. Forskellen mellem renten på usikrede og sikrede lån på pengemarkedet med samme løbetid kan opfattes som et udtryk for likviditets- og kreditpræmien og dermed en indikation af usikkerheden på pengemarkedet, jf. figur A.

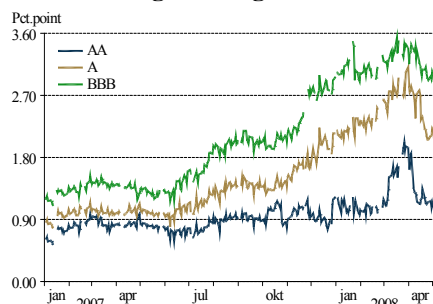
Selvom centralbankerne har tilført ekstra likviditet, er likviditets- og kreditpræmien stadigvæk stor. De højere renter for usikrede lån på pengemarkedet har øget bankernes omkostninger ved at skaffe midler til udlån, og det er slået igennem til renten på udlån til forbrugere og virksomheder. Dette betyder, at nedsættelsen af den pengepolitiske rente i USA ikke er slået fuldt igennem over for låntagerne,

og at bankrenterne er steget i Europa, trods en uændret pengepolitisk rente. Samtidig er virksomhedernes omkostninger ved at rejse kapital på værdipapirmarkedet steget på grund af den højere risikopræmie, jf. figur B.

Figur A Spænd mellem usikrede og sikrede 3 måneders lån

Figur B Amerikanske creditspænd for udvalgte ratings

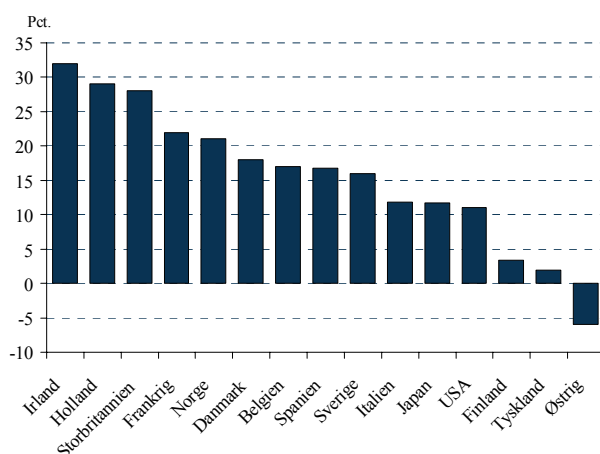

Anm.: I figur A er rentespændet for euroområdet beregnet som Euribor fratrukket overnight index swaps, og rentespændet for USA er beregnet som dollar Libor fratrukket overnight index swaps. Euribor og Libor er usikrede pengemarkedsrenter, mens overnight index swaps er sikrede pengemarkedsrenter. I figur B ses 10-årige virksomhedsobligationer med forskellige ratings fratrukket den 10-årige amerikanske statsobligation. Obligationer med ratingen AA er mere sikre end obligationer med ratingen A, som er mere sikre end obligationer med ratingen BBB. Seneste observation er 6. maj 2008.

Kilde: EcoWin.

Det er forbundet med betydelig usikkerhed at vurdere den finansielle krises omfang og de realøkonomiske effekter af krisen. Dette skyldes blandt andet, at det kan være svært at vurdere, hvordan økonomien ville have udviklet sig i fravær af krisen. IMF vurderer med udgangspunkt i en række stiliserede modelberegninger, at den finansielle uro som følge af højere rentespænd på virksomhedsobligationer, strammere kreditvilkår samt faldende huspriser vil kunne reducere væksten i euroområdet med 0,7 hhv. 0,9 pct.point i 2008 og 2009. Væksten i USA vurderes at kunne blive reduceret med 1,2 hhv. 1,5 pct.point i 2008 og 2009 set i forhold til en situation uden finansiell uro, jf. IMF (2008b). Effekten vurderes at være størst i USA, hvilket blandt andet hænger sammen med, at husholdningerne i USA i større omfang har omsat friværdien til forbrug. Husholdningerne i USA er endvidere mere forgældede end husholdningerne i euroområdet, hvilket betyder, at en rentestigning i højere grad udhuler forbruget. Modsat vurderes effekten af en rentestigning på investeringerne i euroområdet at være større end i USA, da investeringerne i euroområdet i højere grad er afhængige af fremmedkapital, jf. Barrell og Hurst (2008).

Figur I.3 Uforklaret andel af husprisstigning i perioden 1997-2007

Kilde: IMF (2008a).

Lempelig pengepolitik har betydning for huspriserne

De betydelige stigninger i huspriserne kan bl.a. ses som et resultat af, at den korte rente igennem en længere periode har været mærkbart under det niveau, som ville være neutralt givet udviklingen i BNP og inflationen. Dermed har den lempelige pengepolitik været en del af forklaringen på prisstigningerne, jf. Ahrend m.fl. (2008).

Strukturelt skift i efterspørgslen efter fødevarer

Den betydelige vækst i fødevarerpriserne de seneste par år kan være forårsaget af både strukturelle skift i efterspørgslen og af en række midlertidige faktorer. Den stigende velstand i Asien har betydet en øget efterspørgsel efter fødevarer og betydet et skift i efterspørgslen over mod mælk og kød. De høje energipriser samt ønsket om at modgå klimaforandringer har endvidere medført en øget efterspørgsel efter majs, sojabønner og hvede til produktion af bioethanol.

Udbuddet tilpasser sig langsomt

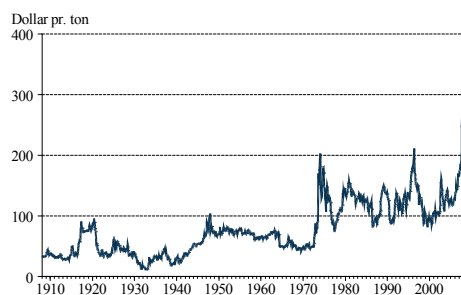
Den øgede efterspørgsel efter fødevarer har endnu ikke resulteret i en tilsvarende større produktion, da det tager tid at tilpasse produktionen. En dårlig høst i 2007 fik derfor stor betydning for prisudviklingen på fødevarer, da fødevarerlagrene var de laveste i mange år. I lavindkomstlandene

har udviklingen i fødevarepriserne haft stor betydning for fattigdomsudviklingen, og i en række lande er der indført eksportrestriktioner for at dæmme op for prisstigningerne, jf. World Bank (2008). Eksportrestriktioner kan få negativ betydning for fødevareproduktionen og dermed forsynings-sikkerheden på lidt længere sigt, da de kan begrænse gennemslaget fra de højere priser til en større produktion. Selvom fødevarepriserne er steget betydeligt de seneste par år, er de reale priser fortsat lavere, end de var i 1970'erne, og de aktuelle prisstigninger er historisk set ikke uden fortilfælde, jf. figur I.4. OECD vurderer, at kornpriserne vil falde gradvist, men dog forblive over niveauet fra det seneste årti, jf. OECD-FAO (2007).

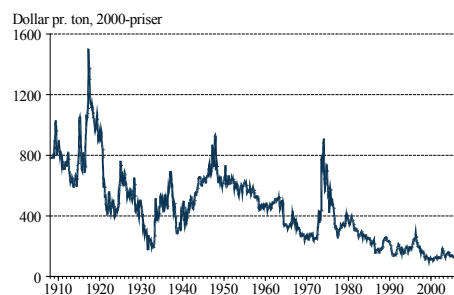
Rekordhøj pris på olie

Prisen på en tønde olie er steget kraftigt de seneste par år. I april var den gennemsnitlige pris omtrent 110 dollar mod ca. 65 dollar et år tidligere, og i begyndelsen af maj nåede olieprisen over 125 dollar pr. tønde. Udviklingen i olieprisen målt i euro er som følge af dollarens fald knap så dramatisk. Mens prisen på en tønde olie målt i dollar steg med 19 pct. fra november til april, er stigningen omregnet til euro kun 10 pct., jf. figur I.5.

Figur I.4a Prisen på hvede

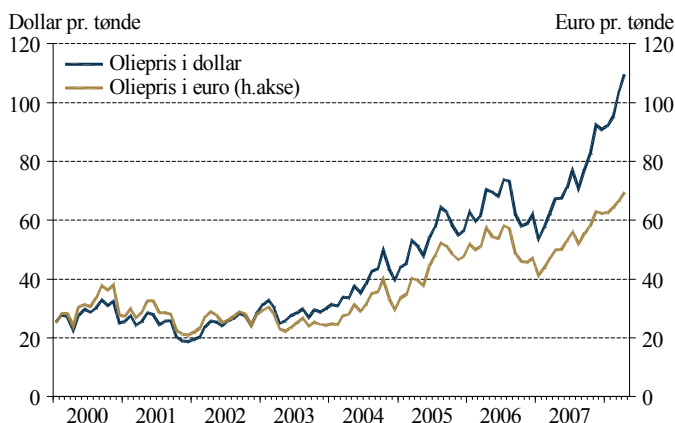
Figur I.4b Realprisen på hvede

Anm.: Prisen på hvede i figur b er sat i forhold til udviklingen i forbrugerprisindekset i USA. Seneste observation er februar 2008.

Kilde: Fødevareøkonomisk Institut ved Københavns Universitet.

Figur 1.5 Olieprisen i dollar og euro

Anm.: Figuren viser prisen på Brent-olie. Seneste observation er april 2008.

Kilde: EcoWin.

Stigende efterspørgsel bag prisstigningen

Baggrunden for den stærkt stigende oliepris er en kombination af en stigende efterspørgsel fra ikke mindst udviklingsøkonomierne i Asien og stærkt begrænsede muligheder for at øge produktionskapaciteten uden for OPEC. Når udbuddet ikke øges, og efterspørgslen stiger, stiger prisen – og prisstigningen bliver særlig kraftig, når efterspørgslens prisfølsomhed er begrænset.

Stor usikkerhed om fremtidige oliepriser

Den fremtidige prisudvikling er oplagt særdeles usikker. I det omfang efterspørgslen fra bl.a. Kina fortsætter med at stige, kan priserne presses yderligere op. Midlertidige forstyrrelser på udbudssiden har i de senere år påvirket prisen i en periode. Givet at der kun er meget lidt ledig produktionskapacitet, vil selv kortvarige afbrydelser af forsyningerne også fremover kunne få mærkbar betydning for prisen. Omvendt kan opbremsningen af den amerikanske økonomi bidrage til at dæmpe væksten i den globale efterspørgsel efter olie. Samtidig øger den nuværende høje oliepris incitamentet til at anvende og udvikle alternative energikilder, hvilket på lidt længere sigt vil lægge en dæmper på prisstigningerne.

Olieprisen antages at forblive på et højt niveau

Set i lyset af usikkerheden om den fremtidige prisudvikling, antages olieprisen fremadrettet, at forblive på det niveau, den gennemsnitligt har haft siden årets begyndelse, hvilket er omtrent 102 dollar. Da olieprisen på nuværende tidspunkt imidlertid er noget højere end 102, antages olieprisen i de kommende måneder at falde mod 102, hvilket resulterer i en gennemsnitlig pris på 108 dollar pr. tønde olie i 2008, mens prisen i de kommende år antages at være 102 dollar.

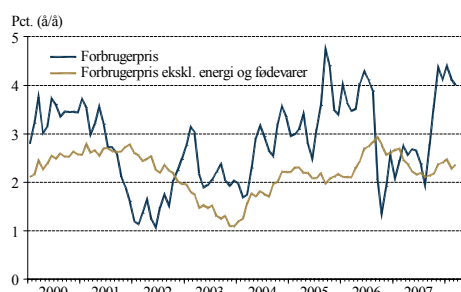
Olie og fødevarer bag stigning i inflation

Stigningen i olie- og fødevarerpriser har øget inflationen. I både USA og euroområdet er inflationen således steget en del siden efteråret. I euroområdet har inflationen været over 3 pct. siden november, og i USA er inflationen over 4 pct. Indtil videre har gennemslaget til de øvrige priser imidlertid været begrænset. Renses prisudviklingen for energi og fødevarer ligger inflationen på under 2 pct. i euroområdet og under 2½ pct. i USA, jf. figur I.6.

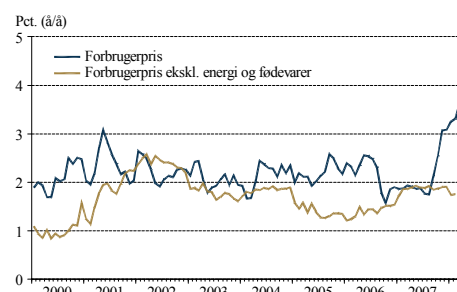
Den korte rente i USA nedsat kraftigt

Den amerikanske pengepolitiske rente er blevet nedsat med 325 basispoint siden udbruddet af den finansielle krise i august og er nu 2 pct., jf. figur I.7. Udsigten til meget lav vækst og den fortsatte usikkerhed omkring situationen på boligmarkedet og de finansielle markeder gør, at det må forventes, at den pengepolitiske rente forbliver lav. Det vurderes dog, at konjunktursituationen forbedres så meget i løbet af 2009, at det bliver muligt for den amerikanske centralbank gradvist at hæve renten.

Figur I.6a Inflation i USA

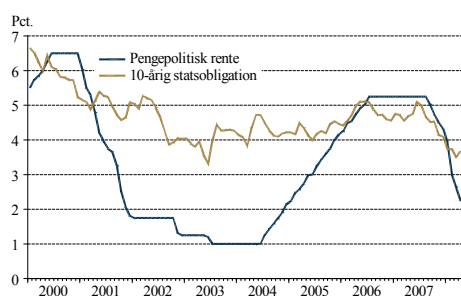
Figur I.6b Inflation i euroområdet

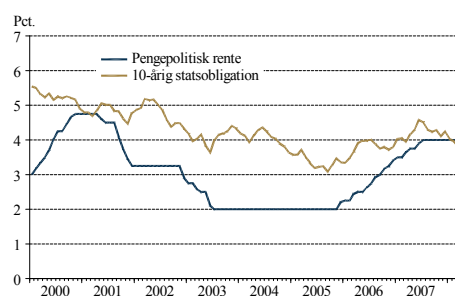
Anm.: Seneste observation er april 2008.

Kilde: EcoWin og Eurostat.

Figur I.7a Renter i USA

Figur I.7b Renter i euroområdet

Anm.: Den lange rente i figur b er den tyske 10-årige statsobligationsrente. Seneste observation er april 2008.

Kilde: EcoWin.

Uændret kort rente i euroområdet

Den europæiske centralbank (ECB) har holdt den pengepolitiske rente konstant på 4 pct. siden juni 2007. ECB's primære mål er at bevare euroens købekraft og dermed sikre prisstabilitet i euroområdet. Forbrugerprisinflationen var i april på 3,3 pct. og dermed betydeligt over målet om en inflation tæt på, men lidt under 2 pct. Da arbejdsmarkedet er stramt, og der dermed er fare for, at kerneinflationen tiltager, forventes det ikke, at ECB sænker renten foreløbigt. Hvis uroen på de finansielle markeder viser sig at trække ud, kan en rentenedsættelse dog ikke udelukkes. På den anden side kan fortsat stigende råvarepriser og en inflation betydeligt over 2 pct. i en længere periode nødvendiggøre en rentestigning for at modvirke stigende inflationsforventninger.

Uro medfører fald i de lange renter

Uroen på de finansielle markeder har påvirket renten på statsobligationer, da de fungerer som "sikker havn", når der er usikkerhed. Renten på de 10-årige statsobligationer i Tyskland og USA er derfor faldet siden efteråret. På sigt ventes den lange rente i både USA og Tyskland at nærme sig knap 5 pct., der anses for at være det langsigtede niveau.

Dollar måske stadig overvurderet

Den amerikanske betalingsbalance har i mange år udvist et betydeligt underskud, men er gennem det seneste år forbedret noget. Underskuddet udgør dog stadig knap 5 pct. af

BNP. Krugman vurderede i 2006, at den reale handelsvægtede dollarkurs skulle falde med omkring 30 pct. fra niveauet i 2. kvartal 2006 for at sikre en holdbar udvikling i handlen mellem USA og dets samhandelspartnere, jf. Krugman (2006). Faldet i dollarens værdi siden 2. kvartal 2006 har kun betydet en depreciering af den reale valutakurs med omkring 8-10 pct., og yderligere fald i dollarkursen kan derfor ikke udelukkes. Den forudsatte renteutvikling indikerer også, at valutakursen meget vel kan deprecere yderligere. Rent beregningsteknisk forudsættes det dog, at dollarkursen forbliver på det aktuelle niveau i prognoseperioden, hvilket giver en kurs på 1,56 dollar pr. euro i år og 1,58 dollar pr. euro fra 2009.

USA

Aftagende vækst i USA

Efter flere år med vækstrater over det normale aftog den amerikanske BNP-vækst i 2007 til 2,2 pct. fra 2,9 pct. i 2006. Vækstnedgangen skyldes hovedsagelig afmatningen på boligmarkedet, hvor prisudviklingen har ført et markant fald i boliginvesteringerne og en afdæmpning af forbrugsvæksten. I 4. kvartal 2007 og 1. kvartal 2008 var væksten 0,15 pct. pr. kvartal, jf. figur I.8. Opsvinget, der satte ind i slutningen af 2001, ser dermed ud til at være til ende.

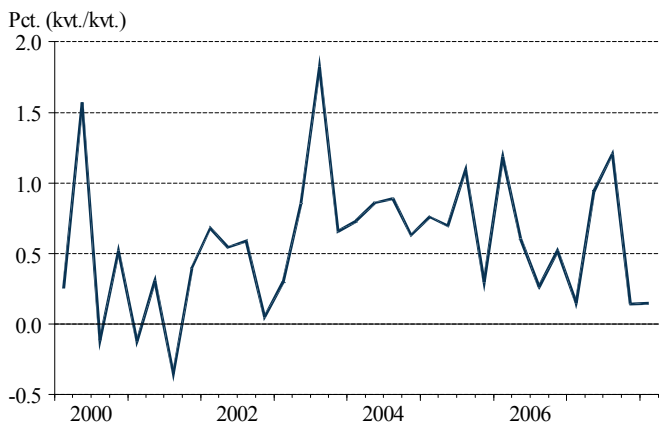
Fortsat fald i boliginvesteringerne

Afmatningen på boligmarkedet har givet sig udslag i faldende huspriser og et betydeligt fald i boliginvesteringerne, jf. figur I.9. Uroen på de finansielle markeder har betydet en opstramning af kreditvilkårene, og trods den markante reduktion af den pengepolitiske rente er der ikke meget, der tyder på, at situationen på boligmarkedet er normaliseret. Antallet af boliger til salg er højere end normalt, og det er sandsynligt, at de amerikanske huspriser skal falde yderligere for at genskabe ligevægten.

Høj forbrugskvote

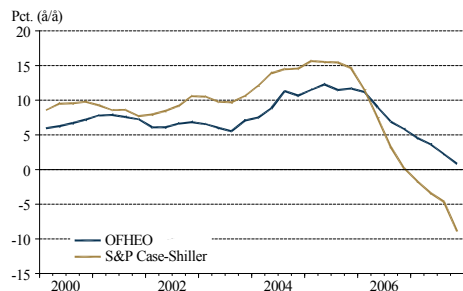
Husholdningerne har i det seneste årti forbrugt en stigende andel af deres indkomst, hvilket har betydet, at opsparingskvoten er faldet. Den faldende opsparingskvote kan skyldes, at husholdningerne har opfattet de stigende friværdier som en permanent formuestigning. Huspriserne er imidlertid faldet, hvilket får betydning for det private forbrug på kort sigt, hvis husholdningerne øger opsparingskvoten.

Figur I.8 Vækstraten i BNP i USA

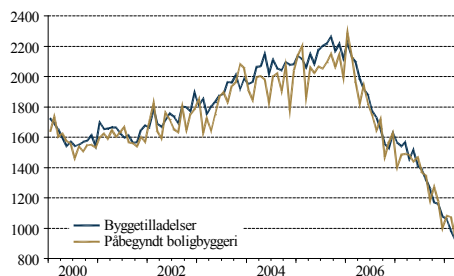

Anm.: Seneste observation er 1. kvartal 2008.
Kilde: EcoWin.

Figur I.9a Husprisudviklingen

Figur I.9b Boligbyggeri

Anm.: OFHEO (Office & Federal Housing Enterprise Oversight) ekskluderer jumbo-lån, der er større end 417.000 dollar, og har en begrænset dækning af subprime-lån. S&P Case-Shiller indekset inkluderer jumbo-lån og handler finansieret med subprime-lån, men har en begrænset geografisk dækning. Seneste observation er 4. kvartal 2007 for boligpriser og marts 2008 for byggetilladelser og påbegyndt boligbyggeri.

Kilde: EcoWin.

Svagere udvikling i det private forbrug	Væksten har de seneste år været drevet af den indenlandske efterspørgsel, herunder ikke mindst det private forbrug, som udgør en betydelig del af BNP. Væksten i det private forbrug er imidlertid aftaget, og flere indikatorer peger på en yderligere svækkelse af forbruget. Forbrugerforventningerne er faldet kraftigt siden udbruddet af subprime-krisen, og de er nu på det laveste niveau siden udbruddet af den første Golfkrig i 1992. Detailomsætningen har udviklet sig svagt de seneste måneder, beskæftigelsen er faldet, antallet af tvangsauktioner og konkurser er stigende, og væksten i den disponible realindkomst er aftagende.
Afmatningen har spredt sig	Den seneste tids udvikling i USA indikerer dermed en betydelig svækkelse af økonomien, og det er nu klart, at afmatningen har spredt sig fra boligmarkedet til andre dele af økonomien. Det vurderes, at den amerikanske økonomi i 1. halvår af 2008 kun vil vokse beskedent. Den økonomiske vækst forventes at være svag i både 2008 og 2009, da boligmarkedet fortsat ventes at dæmpe væksten.
Stor usikkerhed om den amerikanske økonomi	Mange taler om, at den amerikanske økonomi på nuværende tidspunkt er i recession. IMF vurderer, at økonomien vil befinde sig i en mild recession i 2008 med en vækstrate i BNP på blot 0,5 pct. Væksten forventes kun langsomt at stige, og i 2009 er IMF's vækstskøn kun 0,6 pct., jf. IMF (2008a). Der er dog stor usikkerhed om, hvor lang tid der vil gå, inden tilpasningen på boligmarkedet er overstået, og om hvor lang og alvorlig den finansielle krise bliver. Væksten kan derfor vise sig at blive betydeligt svagere end skønnet, men kan også overraske mere positivt.
Stimulerende penge- og finanspolitik	Den amerikanske økonomi stimuleres af lempelig pengepolitik samt af en finanspolitisk krisepakke på omkring 1 pct.point af BNP, hvilket sammen med udenrigshandlen, der understøttes af den svage dollar, er med til at holde hånden under økonomien. Den finanspolitiske krisepakke, der skal imødegå en dyb recession, vil komme til udmøntning fra maj 2008, jf. Congressional Budget Office (2008). Krisepakken består af kontante skatterabatter, udvidelser af arbejdsløshedsunderstøttelsen samt lempeligere afskrivningsregler for erhvervslivet. Effekten af den førte penge-

og finanspolitik på BNP-væksten i 2008 vurderes at være 1,5 pct.point, jf. Barrell og Gottschalk (2008).

Europa

Faldende vækst i euroområdet

De seneste års relativt stærke vækst i euroområdet har bragt ledigheden ned på 7,1 pct., hvilket af OECD vurderes at være tæt på det strukturelle niveau. Aktiviteten i euroområdet er imidlertid begyndt at stilne af som et resultat af de stigende råvarepriser, den finansielle uro og de deraf følgende strammede kreditvilkår samt den faldende vækst i verdenshandlen. Væksten i BNP aftog i 4. kvartal 2007 til 0,4 pct. fra 0,8 pct. i 3. kvartal. Væksten var i 4. kvartal drevet af investeringer og udenrigshandel, mens det private forbrug faldt i forhold til forrige kvartal. Væksten blev 2,6 pct. i 2007 mod 2,9 pct. i 2006.

Konjunktoren ved at vende

En lang række indikatorer peger på, at væksten vil svækkes yderligere. Blandt andet har detailomsætningen udviklet sig svagt de seneste måneder, industriens ordrebeholdning er faldende, og væksten i industriproduktionen er aftaget.

Europa sårbar over for forholdene på de finansielle markeder

Europa rammes direkte af nedgangen i den amerikanske økonomi via en faldende eksport til USA, men er også sårbar over for forholdene på de finansielle markeder. De finansielle markeder i Storbritannien, Frankrig og Tyskland er især sårbare, da bankerne i disse lande i stort omfang er eksponerede over for finansielle produkter fra USA, der indeholder realkreditobligationer. Hvis kreditvilkårene strammes yderligere, kan det få relativt stor betydning for væksten i Europa, da erhvervsinvesteringer i Europa i langt højere grad end i USA er finansieret ved hjælp af fremmedkapital, jf. IMF (2008a). IMF vurderer, at den finansielle krise reducerer den økonomiske vækst i euroområdet med i alt 0,7 pct.point i 2008, jf. IMF (2008b). Storbritannien rammes særligt hårdt, da boligmarkedet på nuværende tidspunkt allerede er inde i en afmatning.

Stabilitets- og Vækstpagten

Ifølge de opdaterede stabilitetsprogrammer fra slutningen af 2007 blev det gennemsnitlige underskud på de offentlige budgetter i euroområdet reduceret fra 1,6 pct. af BNP i 2006 til 0,8 pct. af BNP i 2007, og for første gang siden 2000

havde intet land et underskud på over 3 pct., jf. ECB (2008). Forbedringen af de offentlige finanser var primært resultatet af strukturelle forbedringer og finanspolitiske stramninger. Tyskland, Grækenland, Italien, Cypern, Portugal og Slovenien forbedrede den strukturelle saldo med mere end ½ pct.point, hvilket er kravet til den årlige forbedring for lande, hvis strukturelle saldo ikke er mindst i balance, mens Irland og Holland forværrede den strukturelle saldo med mere end 1 pct.point af BNP. I 2008 forventes finanspolitikken at blive lempet, og både det faktiske og det strukturelle underskud vil derfor stige en smule. EU-kommissionen forventer imidlertid, at alle lande i euroområdet i de kommende år vil have et offentligt underskud på under 3 pct. af BNP. Det gælder også Italien og Portugal, der er de eneste to lande, som stadigvæk er under skærpet overvågning.

Asien

Fortsat stærk vækst i Asien

Den økonomiske aktivitet er fortsat stærk i Asien. Der er dog tegn på en afmatning i eksportvæksten grundet den aftagende vækst i verdensøkonomien, men den indlandske efterspørgsel er fortsat kraftig. Da de asiatiske lande i stigende omfang handler med hinanden, ventes effekten af afmatningen i USA og Europa at få mindre betydning for den økonomiske udvikling i Asien end under tidligere afmatninger i verdensøkonomien.

Eksporten til vesten betyder mindre

Afmatning i Japan

Den økonomiske vækst i Japan aftog til 2,1 pct. i 2007 fra 2,4 pct. i det foregående år, og væksten ventes at aftage yderligere i år. Væksten i 2007 var drevet af udenrigshandel og erhvervsinvesteringer. Udenrigshandlen ventes at blive påvirket af den faldende globale vækst samt den styrkede yen. Kapacitetsudnyttelsen i industrien er stadig på et højt niveau, hvilket indikerer, at erhvervsinvesteringerne også i de kommende kvartaler vil understøtte væksten. Både erhvervsforbrugsforventningerne har dog vist betydelige fald. Det private forbrug har udviklet sig svagt de seneste tre kvartaler i 2007, og med forbrugerforventningernes store fald i slutningen af 2007 er det ikke sandsynligt, at det private forbrug kan kompensere for den svagere udvikling i eksporten.

Væksten i Kina stadig drevet af eksport

I 2007 var væksten i BNP i Kina for femte år i træk to cifret. De stramninger af pengepolitikken, der fandt sted i 2. halvår af 2007, samt de restriktioner, som er blevet gennemført for at bremse investeringsomfanget, ser dermed ikke ud til at have virket endnu. Den kinesiske vækst er hovedsageligt drevet af udenrigshandel og investeringer. Selvom detailomsætningen steg med næsten 17 pct. i 2007, betød de endnu højere vækstrater i eksporten og investeringerne, at det private forbrugs andel af BNP faldt. Siden 2. kvartal har væksten i eksporten dog været aftagende, hvilket imidlertid ikke har haft betydning for betalingsbalanceoverskuddet, der er steget kraftigt fra 2006 til 2007. Som følge af den lavere globale vækst ventes væksten i eksporten at bremses yderligere. Apprecieringen af renminbien over for dollar fortsætter i et højere tempo end tidligere, og den reale handelsvægtede valutakurs er steget med godt 4½ pct. det seneste år.

I.3 Indenlandsk efterspørgsel

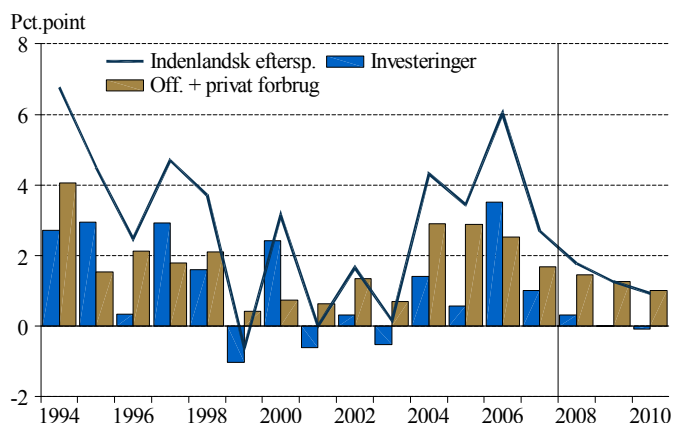
Lavere vækst i indenlandsk efterspørgsel

Efter tre år med høj vækst i den indenlandske efterspørgsel aftog væksten betydeligt i 2007. Det forventes, at den internationale afmatning vil føre til yderligere fald i efterspørgselsvæksten de kommende år. Faldet i vækstraten kan hovedsageligt henføres til en hård opbremsning i investeringerne, men også væksten i det private forbrug ventes at aftage de kommende år, jf. figur I.10 og tabel I.4. Skattelettelser i 2008 og 2009 bidrager dog til at holde forbruget oppe.

Den internationale afmatning rammer Danmark

Uroen på de internationale finansielle markeder, de stigende olie- og fødevarerpriser samt den aftagende vækst på verdensmarkederne har påvirket forbrugerne og erhvervslivets forventninger til fremtiden. Forbrugerforventningerne er således faldet kraftigt, og erhvervstilliden har været faldende siden årsskiftet. Den internationale afmatning påvirker dermed også den indenlandske efterspørgsel. Der er risiko for, at væksten i vores aftagerlande bliver lavere end forudsat, hvilket kan føre til yderligere fald i de indenlandske forventninger.

Figur I.10 Bidrag til indenlandsk efterspørgsel

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Aftagende vækst i det private forbrug

Væksten i den indenlandske efterspørgsel har siden 2004 i høj grad været drevet af det private forbrug, men i 2007 aftog forbrugsvæksten til 2½ pct. Faldet i vækstraten skyldes bl.a., at de seneste års kraftige vækst i bilkøbet er blevet afløst af stagnation. Væksten i detailomsætningen har været aftagende siden 2005, og forbrugerforventningerne er faldet kraftigt fra 4. kvartal 2007 til 1. kvartal 2008. Forbrugerforventningerne ligger dermed nu på et niveau under lavvækstperioden 2001-03. Med udgangspunkt i den historiske sammenhæng mellem forbrugerforventninger og det private forbrug vurderes det lave niveau for forbrugerforventningerne isoleret set at reducere væksten i det private forbrug i 2008 med ca. 1 pct.point i forhold til en normal konjunktursituation. Derudover er de ufordelagtige udsigter for boligmarkedet med til at lægge en dæmper på væksten. Forbrugsvæksten skønnes på denne baggrund at være meget tæt på 0 igennem 2008. Selv med lav vækst gennem 2008 skønnes årsvæksten i det private forbrug fra 2007 til 2008 alligevel til 2¼ pct. Det relativt høje skøn skyldes, at væksten var høj i 4. kvartal 2007, hvilket påvirker årsvækstraten i 2008.

Tabel I.4 Indenlandsk efterspørgsel opdelt på underkomponenter

	Årets priser 2007	Mængdestigning				
		2006	2007	2008	2009	2010
	Mia. kr.	-----		Pct.	-----	
Privat forbrug	841	3,8	2,5	2,3	1,9	1,6
Bilkøb	50	5,7	-0,8	-2,9	-4,5	-3,4
Andet forbrug	791	3,7	2,7	2,6	2,2	1,8
Offentligt forbrug	439	2,0	1,7	1,3	1,2	0,8
Offentlige investeringer	31	16,5	-3,9	4,3	6,0	1,9
Boliginvesteringer	119	12,2	4,5	-3,0	-3,8	-4,2
Erhvervsinvesteringer	239	14,6	8,8	3,4	1,2	1,3
Maskiner	175	14,4	11,1	4,0	2,3	2,1
Bygninger	64	15,1	1,9	1,4	-2,8	-1,7
Lagerændringer	7	0,6	-0,4	0,0	0,0	0,0
Indenlandsk efterspørgsel i alt	1.677	6,0	2,7	1,8	1,3	0,9

Anm.: Mængdestigning i "Lagerændringer" angiver bidrag til vækst i indenlandsk efterspørgsel.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

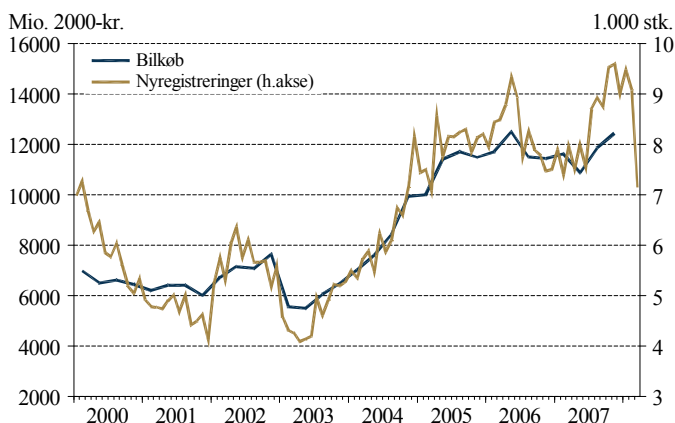
Skattelettelser holder forbruget oppe

Regeringen og Folketinget har givet skattelettelser i 2008 og 2009, som er med til at forøge den disponible indkomst, og dermed stimuleres forbruget i de kommende år. Skattelettelserne løber alene i 2009 op i godt 9 mia. kr., hvilket isoleret set vurderes at stimulere privatforbruget med ca. ½ pct.

Bilkøbet begynder at falde

Bilkøbet er steget kraftigt siden 2003 med vækstrater op mod 40 pct. i 2004 og 2005. I 2007 vendte udviklingen i bilkøbet, og det blev til et svagt fald i årsniveauet fra 2006 til 2007. Antallet af nyregistreringer lå dog fortsat på et højt niveau i første kvartal af 2008, men i marts faldt nyregistreringerne med godt 20 pct., jf. figur I.11. Bilkøbet har ligget på et rekordhøjt niveau i perioden 2005-07, og på baggrund af den seneste udvikling i nyregistreringerne samt bilsalgets tendens til at være meget konjunkturfølsomt, forventes salget at falde de kommende år.

Figur I.11 Bilkøb og nyregistreringer

Anm.: Bilkøbet angiver det kvartalsvise køb i faste priser og nyregistreringer angiver antallet af nyregistrerede personbiler i husholdninger pr. måned. Seneste observation er marts 2008.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Afgiftsømlægning øger salget af små biler

I april 2007 blev der gennemført en omlægning af bilbeskatningsreglerne, der bl.a. betød, at små brændstoføkonomiske biler blev lempeligere beskattet, og biler med en relativ dårlig benzinøkonomi blev beskattet hårdere. Frem mod omlægningen lå bilsalget og nyregistreringerne på et for perioden relativt lavt niveau. Efter omlægningen var gennemført, og usikkerheden om de fremtidige bilpriser dermed blev fjernet, steg salget igen. Antallet af nyregistreringer er steget lidt hurtigere end bilkøbet målt i faste priser, hvilket tyder på, at afgiftsømlægningen har ført til et øget salg af billigere biler. Det er sandsynligvis de små brændstoføkonomiske biler, som blev begunstiget ved afgiftsømlægningen, der er solgt flere af.

Aftagende formuekvote påvirker forbruget

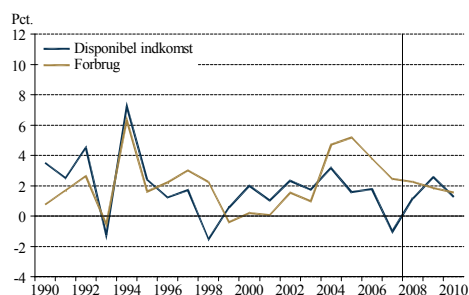
I de seneste år er forbruget vokset langt hurtigere end de disponible indkomster, og forbrugskvoten er dermed steget, jf. figur I.12. Formuekvoten er også steget kraftigt siden 2004, hvilket kan henføres til stigningen i boligpriserne. Udviklingen på boligmarkedet har således været med til at understøtte den høje vækst i det private forbrug. I prognoseperioden forventes formuekvoten at falde som følge af faldende boligpriser. Denne udvikling er med til at lægge en

dæmper på forbruget. Der er dog et underliggende opadgående demografisk betinget pres på forbrugskvoten, og selv om den ligger på et forholdsvist højt niveau i øjeblikket, forventes den at stige yderligere på lidt længere sigt. I de kommende år vil de store generationer begynde at gå på pension og derfor indløse deres pensionsopsparinger. Det bidrager til at reducere den samlede opsparingskvote og øge forbrugskvoten.

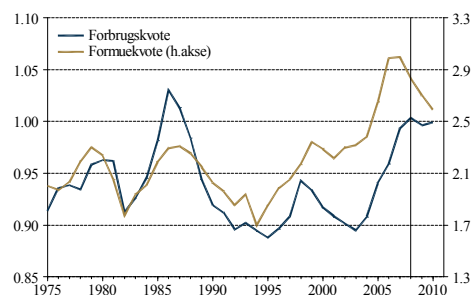
Boligprisfesten er slut

Boligpriserne er steget kraftigt siden 2000, og prisstigningerne var særligt store i perioden 2004-06. Priserne er imidlertid stagneret i 2007. Prisstigningerne har været drevet af den gode konjunktursituation, lave renter, skattestoppet, og sandsynligvis har der også været vis effekt af de afdragsfrie lån. Skattestoppet har betydet, at det er blevet gradvist mere fordelagtigt at investere i boliger frem for andre aktiver. De afdragsfrie lån, som blev indført i slutningen af 2003, har desuden reduceret de månedlige ydelser og dermed betydet, at flere har fået mulighed for at komme ind på boligmarkedet, samtidig med at andre boligsøgende har fået mulighed for at købe en dyrere bolig.

Figur I.12a Indkomst og forbrug

Figur I.12b Forbrugs- og formuekvote

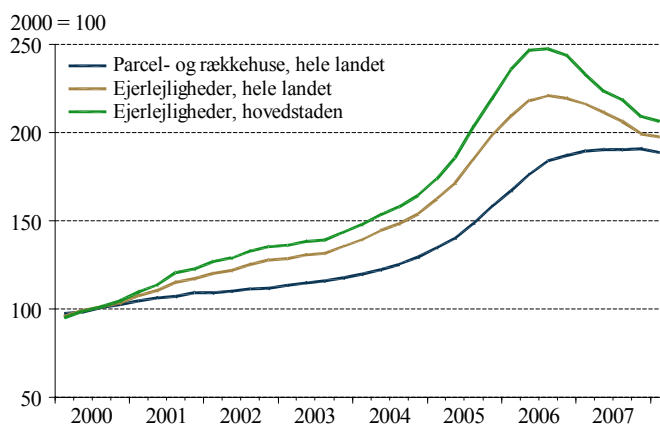
Anm.: SMEC's langsigtede indkomstdefinition er anvendt, jf. bilagstabel I.6. Forbrugskvoten angiver det samlede forbrugs andel af disponibel indkomst. Formuekvoten angiver den forbrugsbestemmende private formue målt i forhold til disponibel indkomst. Den private formue udgøres af husholdningernes finansielle formue (der er negativ), værdien af bolig og biler samt pensionsformuen efter skat.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Priserne på ejerlejligheder falder

Kontantpriserne på ejerlejligheder er steget væsentligt kraftigere end priserne på enfamiliehuse (parcel- og rækkehuse) i perioden 2004-06. Specielt steg prisen på lejligheder i hovedstadsområdet meget, jf. figur I.13. De store prisstigninger på lejligheder i hovedstadsområdet sammenlignet med resten af landet kan skyldes, at der er mindre muligheder for at udstykke nye grunde eller på anden vis opføre flere boliger, og udbuddet tilpasser sig derfor langsommere til den stigende efterspørgsel. Samtidig kan øget fokus på forældre køb have øget efterspørgslen efter mindre lejligheder i københavnsområdet. De store prisstigninger i hovedstadsområdet har dog ført til en mærkbar stigning i nybyggeriet af ejerlejligheder, og den kraftige prisstigning frem til 2006 er blevet efterfulgt af et betydeligt fald i priserne på knap 18 pct. fra midten af 2006 til første kvartal 2008. Det markante fald i priserne på ejerlejligheder kan dog også indikere, at de store prisstigninger indtil 2006 ikke fuldt var begrundet i fundamentale forhold, men byggede på forventninger om yderligere prisstigninger.

Figur I.13 Kvadratmeterpriser, boliger

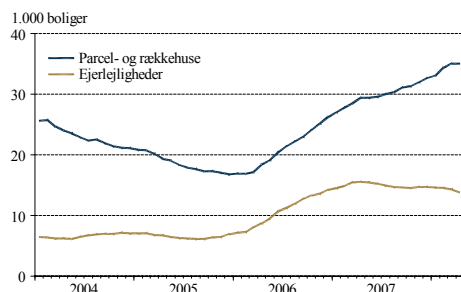
Anm.: Seneste observationer 1. kvartal 2008. Egen sæsonkorrektur. Til sammenligning er forbrugerpriserne kun steget fra indeks 100 i 2000 til indeks 117 i 1. kvartal 2008.

Kilde: Realkreditrådet.

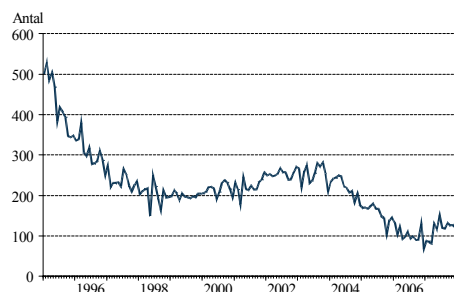
**Prisen på
enfamiliehuse
forventes også at
falde**

Prisstigningerne på enfamiliehuse har ikke været så kraftige som på ejerlejligheder, og der er derfor ikke umiddelbart grund til, at de skal falde så meget, som ejerlejlighedspriserne er faldet. På den anden side er antallet af enfamiliehuse til salg fortsat steget gennem 2007, hvor antallet af lejligheder til salg har ligget nogenlunde konstant det seneste år, jf. figur I.14. Sælgerne af enfamiliehuse har således fået sværere ved at sælge deres bolig til den udbudte pris, hvilket afspejler sig i længere liggetider. Sidste år var der i gennemsnit 40 pct. flere enfamiliehuse til salg end i 2006, hvilket også tyder på, at priserne skal justeres nedad for at skabe ligevægt på boligmarkedet. Som beskrevet i afsnit I.2 vurderer IMF, at de danske priser er omtrent 18 pct. overvurderet, jf. IMF (2008a). I IMF's beregninger er der dog ikke taget højde for effekten af indførelsen af de afdragsfrie lån eller rentetilpasningslåne, som skønnes at have bidraget til boligprisstigningerne. Det vurderes dog, at de danske boligpriser i nogen grad er overvurderet. Det store boliginvesteringsomfang de seneste år øger boligudbuddet, hvilket vil lægge en dæmper på boligpriserne. De seneste års store boliginvesteringsomfang – set i forhold til en mere normal konjunktursituation – vurderes med udgangspunkt i SMEC's model for boligmarkedet isoleret set at føre til en reduktion i boligpriserne på ca. 6 pct. i løbet af tre år. Bl.a. på denne baggrund skønnes kontantpriserne at falde de kommende år, svarende til et fald i de reale kontantpriser på omtrent 10 pct. i prognoseperioden.

Figur I.14a Antal boliger til salg

Figur I.14b Tvangsauktioner

Anm.: Seneste observationer er april 2008.

Kilde: Realkreditrådet og Danmarks Statistik, Statistikbanken.

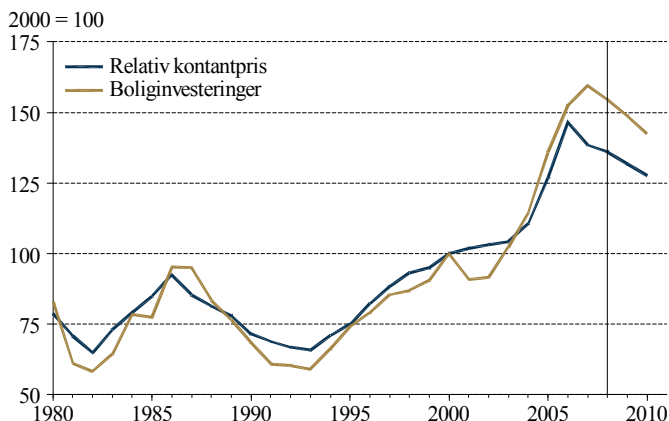
**Kreditkrise kan
sende boligpriserne
yderligere ned**

Uroen på de finansielle markeder har ført til stigende renter, hvilket er med til at lægge en dæmper på boligpriserne. Hvis den internationale kreditkrise spreder sig til Danmark, vil det betyde endnu højere renter og sandsynligvis medføre strammere kreditvilkår. Det vil føre til en kraftig reduktion i danskernes mulighed for at købe bolig – specielt førstegangskøberne – hvilket vil medføre større fald i boligpriserne end skønnet i prognosen. Antallet af tvangsauktioner er steget gennem 2007, og et ekstraordinært stort antal tvangsauktioner i 1. kvartal 2008 tyder på, at de danske boligejere er begyndt at få en lidt strammere privatøkonomi. Antallet af tvangsauktioner har dog ligget på et meget lavt niveau de seneste år, og det stigende antal tvangsauktioner er derfor blot et tegn på, at økonomien er ved at vende tilbage til en mere normal konjunktursituation. Formuekvoten, der bl.a. afspejler friværdierne, ligger på et højt niveau, og et begrænset fald i de danske boligpriser forventes derfor at have begrænset realøkonomisk betydning. Hvis boligpriserne og dermed formuekvoten falder mere end ventet, vil det dog lægge en yderligere dæmper på efterspørgslen. En forværring af den internationale kreditkrise kan derigennem bidrage til en yderligere afmatning af dansk økonomi.

**Bolig-
investeringerne
falder**

Det høje niveau for boligpriserne har gjort det mere fordelagtigt at opføre nye boliger. Det har samtidig medført større friværdier, som i et vist omfang er blevet anvendt til forbedringer af de eksisterende boliger. Boliginvesteringerne er således steget fra 1993 til 2006 i takt med de stigende kontantpriser. I 2007 steg de samlede omkostninger ved at bygge et nyt hus imidlertid mere end kontantprisen på huse, hvilket bl.a. skyldes, at prisen på byggegrunde steg kraftigt. Det reale fald i boligpriserne i prognoseperioden gør nybyggeri mindre attraktivt og udhuler samtidig friværdierne. Hermed lægges en dæmper på boliginvesteringerne, som forventes at falde i prognoseperioden, jf. figur I.15.

Figur I.15 Boliginvesteringer og kontantpris

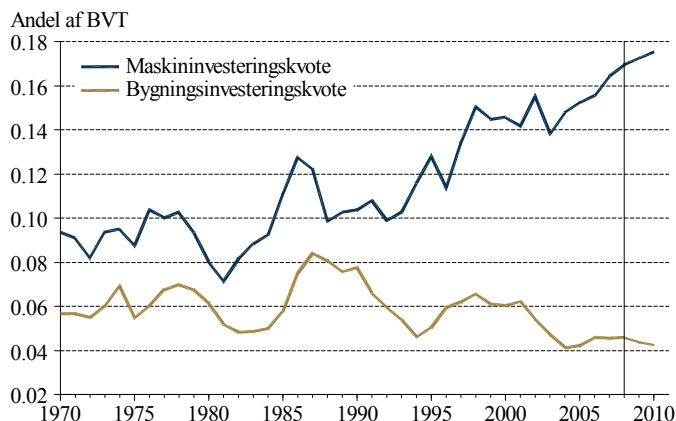
Anm.: Den relative kontantpris er beregnet som forholdet mellem kontantprisen (prisen på eksisterende boliger) og byggeomkostningerne på nybyggede boliger.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Svag vækst i maskininvesteringerne

Virksomhederne har øget maskininvesteringerne betydeligt under det seneste opsving, og maskininvesteringssknoten er som følge heraf vokset til nye højder, jf. figur I.16. Manglen på arbejdskraft de seneste år har betydet, at virksomhederne har forbedret eller udbygget kapitalapparatet for at kunne følge med den fortsat stigende efterspørgsel. Med aftagende efterspørgsel og stigende ledighed de kommende år ventes det, at virksomhederne er mere tilbageholdende med at investere i nye maskiner. Væksten i maskininvesteringerne forventes derfor at aftage fra 11,1 pct. i 2007 til godt 2 pct. i 2010. Tendensen med stigende investeringskvote forventes dog at fortsætte. Faldende gennemsnitlig levetid på maskiner betyder, at virksomhederne må øge investeringskvoten for at opretholde kapitalapparatet på et konstant niveau.

Figur I.16 Maskin- og bygningsinvesteringskvote

Anm.: Maskininvesteringskvoten er defineret som maskininvesteringerne i forhold til bruttoværditilvæksten i de private byerhverv. Bygningsinvesteringskvoten, som ikke indeholder boliginvesteringer, er defineret tilsvarende.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Uændret bygningsinvesteringskvote

Bygningsinvesteringskvoten har ligget på et forholdsvist lavt niveau de seneste par år. Den store vækst i de private boliginvesteringer har lagt beslag på en stor del af kapaciteten i byggesektoren samtidig med, at store stigninger i byggeomkostningerne har gjort det mindre attraktivt for virksomhederne at opføre nye bygninger. Faldet i de private boliginvesteringer kan frigøre ressourcer i byggesektoren, som virksomhederne kan trække på. De relativt høje byggeomkostninger sammenholdt med udsigterne til en svag vækst i efterspørgslen forventes dog at lægge en dæmper på virksomhedernes investeringslyst. Derfor skønnes bygningsinvesteringskvoten at være nogenlunde konstant.

Lagerinvesteringerne trak væksten ned i 2007

Efter at have ligget relativt højt i 2006 faldt lagerinvesteringerne tilbage omkring et mere normalt niveau i 2007. Faldet i lagerinvesteringerne reducerede væksten i den indenlandske efterspørgsel med knap ½ pct.point i 2007. Lagerinvesteringerne forventes at forblive omtrent uændret i prognoseperioden og bidrager derfor ikke til væksten.

I.4 Udenrigshandel og betalingsbalance

Lavere vækst på de danske eksportmarkeder

De internationale vækstudsigter er forværret betydeligt det seneste halve år, og der er nu udsigt til en væsentligt lavere vækst i verdenshandlen i 2008 og 2009 end i de seneste år. Da en stor del af den danske eksport går til lande, hvor et økonomisk opsving formodes afløst af en afmatning, vokser de danske eksportmarkeder i de kommende år mere beskedent end hidtil, jf. boks I.2. Væksten på eksportmarkeder skønnes at blive knap 2¼ pct. i år mod 3,3 pct. i 2007.

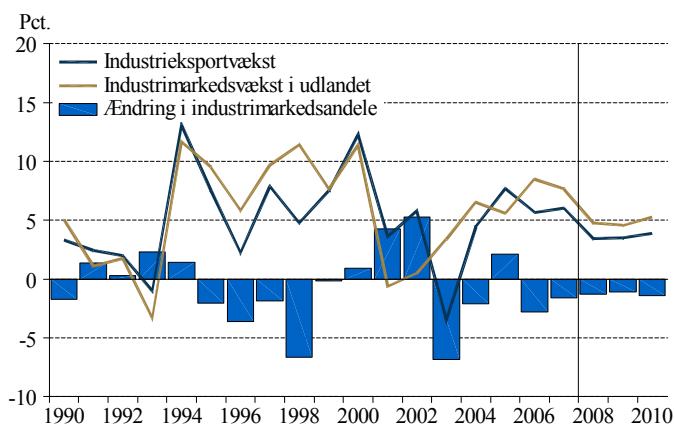
Forværret konkurrenceevne

De seneste års stærke vækst i dansk økonomi har medført et betydeligt pres på arbejdsmarkedet. Den lave ledighed har givet sig udslag i lønstigninger, som er betydeligt højere end i udlandet. Den seneste tids uro på de finansielle markeder samt den økonomiske afmatning i USA har bidraget til, at faldet i dollaren er fortsat. Fra 2007 til 2008 forventes den styrkede danske krone at bidrage mere til forværringen af konkurrenceevnen end lønudviklingen, jf. tabel I.5. Da produktivitetsudviklingen ikke har kunnet kompensere for lønudviklingen, er enhedslønomkostningerne steget betydeligt mere end i landene, der aftager dansk eksport.

Lavere vækst i industrieksporten

I 2006 og 2007 blev industrieksporten understøttet af en relativt høj eksportmarkedsvækst. Den lavere globale vækst i årene fremover, den forringede konkurrenceevne samt fortsatte kapacitetsbegrænsninger i industrien forventes at medføre en betydeligt lavere vækstrate i industrieksporten i årene fremover. Industrieksporten skønnes således at stige med omkring 3½ pct. i 2008-09. Den mere afdæmpede udvikling i industrieksporten betyder, at de danske eksportører fortsat mister markedsandele, jf. figur I.17.

Figur I.17 Industrieksport, markedsvækst og -andele

Anm.: Markedsandelene er konstrueret ved at sætte den danske industrieksport i forhold til et vejet gennemsnit af aftagerlandenes industriimport. Både eksport og import er mængder. Aftagerlandenes import er sammenvejet med udgangspunkt i de givne eksportvægte, jf. bilagstabel I.1.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank, OECD, *Economic Outlook*, og egne beregninger.

Tabel I.5 Lønkonkurrenceevne

	2006	2007	2008	2009	2010
	----- Pct. -----				
Stigning i timelønomkostninger, indland	3,7	4,6	4,9	5,0	4,4
Stigning i timelønomkostninger, udland	2,6	2,3	3,2	3,0	3,0
Ændring i relativ løn	-1,1	-2,3	-1,8	-2,0	-1,4
Ændring i effektiv kronekurs	0,1	1,8	2,3	0,2	0,0
Ændring i lønkonkurrenceevne	-1,1	-4,1	-4,1	-2,2	-1,4

Anm.: Lønomkostningerne omfatter både direkte og indirekte omkostninger, og lønudviklingen angiver stigningstakten for timeløsomkostningerne i industrien. Se anmærkningen i bilagstabel I.8 for sammenvejningen af udenlandsk lønstigningstakt.

Ændringen i den relative løn er lig lønstigningen i udlandet minus lønstigningen i Danmark. Ændringen i lønkonkurrenceevnen er lig ændringen i den relative løn minus ændringen i den effektive kronekurs. Et negativt tal indebærer en forværring af konkurrenceevnen.

Kilde: Dansk Arbejdsgiverforening, *International lønstatistik*, Bureau of Labor Statistics, *International Comparisons of Hourly Compensation Costs for Production Workers in Manufacturing*, OECD, *Economic Outlook*, European Commission, *Economic Forecasts Spring 2008*, EcoWin, ADAM's databank samt egne skøn, bl.a. baseret på oplysninger fra AIECE-institutter.

Danmarks fem største aftagerlande for eksporten af industrivarer er Tyskland, Storbritannien, Sverige, Norge og USA. Disse fem lande aftager tilsammen godt 60 pct. af den danske industrieksport, jf. bilagstabel I.1. Nedenfor er udviklingen på de vigtigste danske eksportmarkeder kort skitseret.

Euroområdet

Væksten i euroområdet, der hidtil har været understøttet af eksporten og investeringerne, er begyndt at stilne af. I modsætning til under tidligere opsving stimulerede det private forbrug ikke i nævneværdig omfang økonomien på det tidspunkt, hvor væksten toppede. I 2008 ventes en mindre reallønsfremgang end i 2007, hvilket skyldes den stigende inflation. Væksten i det private forbrug ventes derfor at aftage. Finanspolitikken er svagt ekspansiv, mens pengepolitikken er omtrent neutral. Europa rammes af nedgangen i den amerikanske økonomi via en faldende udenrigshandel, men er også sårbar over for forholdene på de finansielle markeder.

Tyskland

I 2007 voksede BNP i Tyskland med 2,6 pct., og opsvinget har bragt ledigheden ned på 7,9 pct., hvilket er godt 4 pct. point under niveauet i begyndelsen af 2005, hvor arbejdsløsheden toppede. Væksten er drevet af eksport og investeringer, mens det private forbrug er faldet i løbet af 2007. En svagt stigende beskæftigelse samt svagt stigende lønstigninger ventes dog at medføre moderate stigninger i det private forbrug. Forbrugerforventningerne har dog været faldende siden sommeren 2007, hvilket kan tilskrives den stigende inflation, så det private forbrug kommer næppe til at drive væksten i de nærmeste kvartaler. Den lavere globale vækst samt den styrkede euro ventes at medføre aftagende vækst i eksporten fremover.

Storbritannien

I 2007 voksede økonomien med 3,1 pct., hvilket vurderes at være lidt over normal vækst. Afmatningen på boligmarkedet, opstramningen i kreditvilkårene, vækstafmatningen i USA samt den finansielle krise ventes at medføre væsentligt lavere vækstrater i 2008 og 2009. Den indenlandske efterspørgsel, herunder især det private forbrug og investeringerne, har i mange år drevet væksten. De faldende huspriser ventes at få betydning for det private forbrug og boliginvesteringerne. Ligeledes kan de strammere kreditvilkår med hensyn til forbrugslån og erhvervs-lån dæmpe forbrug og investeringer. Siden udbruddet af den finansielle krise er pengepolitikken blevet lempet. Den seneste nedsættelse af den pengepolitiske rente blev begrundet med en risiko for, at spændinger i de finansielle markeder kunne lede til en nedgang i økonomien.

Sverige

Væksten i svensk økonomi aftog fra 4,1 i 2006 til 2,7 pct. i 2007. Opbremsningen skyldes især en svag udvikling i nettoeksporten, hvilket til dels kan tilskrives en høj kapacitetsudnyttelse. Samtidig har en stramning af pengepolitikken bidraget til en vis afdæmpning af forbrug og investeringer. Væksten er drevet af det private forbrug samt investeringerne. Den pengepolitiske rente, der blot var 1,5 pct. i begyndelsen af 2006, blev hævet til 4,25 pct. ved den seneste ændring i februar. Finanspolitikken vurderes at være omtrent neutral i 2008. Væksten, der i de kommende år hovedsageligt forventes understøttet af det private forbrug, ventes at aftage, da væksten i den disponible indkomst svækkes af den stigende inflation, mens den begyndende afmatning på boligmarkedet vil give sig udslag i en svagere udvikling i boliginvesteringerne.

Norge

Norsk økonomi har de seneste fire år oplevet høj vækst. De gode beskæftigelsesmuligheder har medført en halvering af arbejdsløsheden, der det seneste halve år har stabiliseret sig omkring 2½ pct. Samtidig har der været en stigning i arbejdsstyrken, der til dels skyldes en stigning i erhvervsfrekvensen, men omkring halvdelen af stigningen kan tilskrives indvandring af arbejdskraft fra udlandet, jf. Norges Bank (2008). Det stramme arbejdsmarked og det store kapacitetspres har medført lønstigninger på godt 5¾ pct. i 2007. De høje lønstigninger har bidraget til, at inflationen eksklusiv energi og fødevarer er steget betydeligt siden januar 2007, hvor den var 1 pct., til februar 2008, hvor den var 2 pct. Den stigende inflation har fået Norges Bank til at hæve den pengepolitiske rente med i alt 2 pct.point i løbet af 2007 og 2008 til 5,50 pct. Væksten i BNP ventes at aftage som et resultat af de højere renter og den højere inflation.

USA

Det seks år lange opsving er ovre. Afmatningen på boligmarkedet spredte sig til resten af økonomien omkring årsskiftet. Det private forbrug, der udgør godt ⅔ af økonomien, er stagneret som et resultat af stigende fødevarer- og oliepriser, faldende huspriser, strammere kreditvilkår samt faldende beskæftigelse. Pengepolitikken er blevet lempet betydeligt, og der er blevet vedtaget en finanspolitisk krisepakke på godt 1 pct.point af BNP for at imødegå en dyb recession. Vækstudsigterne er forværret betragteligt, og økonomien forventes ikke at vokse meget hverken i 2008 eller 2009. Faldet i dollarens værdi har medført en fremgang i eksporten, der dog kun delvis forventes at kunne modgå nedgangen i den indenlandske efterspørgsel.

Fortsat fald i energiekporten

Energiekporten faldt som følge af lavere olie- og gasproduktion med 12 pct. i 2007 og forventes at falde yderligere i årene fremover. Eksporten antages at følge Energi styrelsens prognose for olie- og gasproduktionen, hvor produktionen i Nordsøen skønnes at falde med omkring 5 pct. om året i prognoseperioden.

Lavere vækst i vareeksporten

På denne baggrund skønnes eksporten af varer, der foruden industrivarer og energi også består af landbrugsvarer, at stige med omkring 2 pct. i årene fremover, hvilket er en noget mindre fremgang end de seneste par år, jf. tabel I.6.

Fortsat stor vækst i vareimporten

Vareimporten steg væsentligt mere end vareeksporten i 2007. Den kraftige vækst i importen skal ses som et resultat af kapacitetsproblemerne i dansk økonomi. Da arbejdsmarkedet i de kommende år fortsat vil være stramt, forventes denne udvikling at fortsætte. Den lavere vækst i den indenlandske efterspørgsel i årene fremover vil dog resultere i gradvist aftagende vækst i importen af varer. Den fortsat relativt stærke vækst i importen af varer betyder, at importkvoten fortsætter med at stige i et betydeligt højere tempo end eksportkvoten, jf. figur I.18.

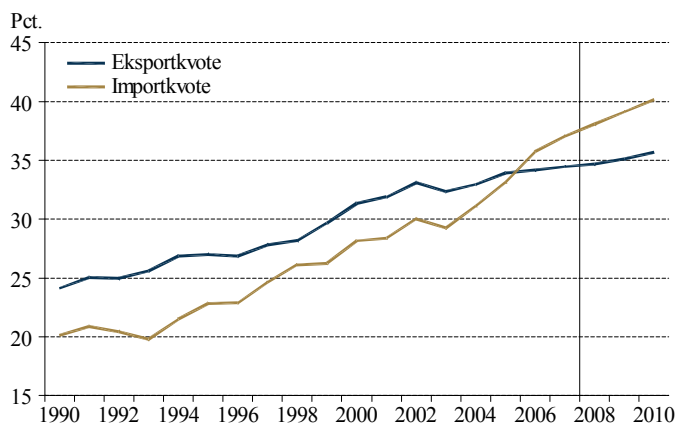
Tabel I.6 Eksport og import

	Årets	Mængdestigning				Prisstigning			
	priser								
	2007	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
	Mia. kr.	Pct.				Pct.			
Vareeksport	549	2,7	2,0	2,0	2,4	-0,7	3,9	1,0	1,1
heraf industri	370	6,0	3,4	3,5	3,9	-1,2	1,4	1,5	1,4
Tjenesteeksport	336	5,5	5,1	2,8	2,2	1,7	2,5	1,5	1,6
Eksport i alt	884	3,7	3,2	2,3	2,3	0,2	3,4	1,2	1,3
Vareimport	566	5,5	4,1	3,6	3,3	0,7	3,1	0,9	0,5
heraf industri	437	6,1	4,5	4,4	3,9	1,8	0,8	0,8	0,8
Tjenesteimport	299	5,8	4,1	2,5	2,1	3,4	2,4	1,5	1,4
Import i alt	865	5,6	4,1	3,2	2,9	1,6	2,8	1,1	0,8

Anm.: Industrieksport er varehandel ekskl. nærings- og nydelsesmidler (landbrug) og energi.
Tilsvarende for industriimport.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Figur I.18 Udenrigshandelskvoter

Anm.: Import- og eksportkvoterne vedrører kun handel med varer og er opgjort som henholdsvis import og eksport i mængder i forhold til reelt BNP.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Lavere global vækst betyder lavere vækst i tjenestehandlen

Eksporten af tjenester steg med 5,5 pct. i 2007. Den globale afmatning formodes fremover at give sig udslag i lavere vækstrater i eksporten af tjenester, som i høj grad består af søtransport. Væksten i tjenesteksporten skønnes på den baggrund at aftage til omkring $2\frac{1}{4}$ pct. frem mod 2010. Da importindholdet i tjenesteksporten er højt, forventes tjenesteimporten i store træk at følge udviklingen i tjenesteksporten.

Fortsat forværring af betalingsbalancen

Det stærke opsving i dansk økonomi de seneste år har medført en markant forværring af varebalancen med 53 mia. kr. fra 2005 til et underskud på 17 mia. kr. i 2007. Da arbejdsmarkedet også forventes at være stramt i de kommende år, formodes forværringen at fortsætte om end i et lidt langsommere tempo, da bytteforholdet ventes at blive forbedret, jf. tabel I.7. Presset på arbejdsmarkedet har medført en betydelig indvandring af arbejdskraft og dermed en stigning i overførslen af løn til udlandet, der er steget fra at udgøre knap $3\frac{3}{4}$ mia. kr. i 2005 til omkring $9\frac{1}{2}$ mia. kr. i 2007. Overskuddet på handlen med tjenester forventes at stige lidt i år, hvorefter det forventes at forblive omtrent

uændret, da der forudsættes en næsten ens udvikling i import og eksport af søtransport både for priser og mængder. Uden den store formueindkomst fra udlandet, der er opstået de seneste år, ville betalingsbalancens løbende poster have været negativ allerede sidste år.

Den forværrede betalingsbalance skyldes faldende offentlig opsparing

Forværringen af betalingsbalancen i prognoseperioden kan opfattes som et resultat af, at opsparingens andel af BNP reduceres, mens investeringernes andel af BNP kun falder svagt, jf. figur I.19. Faldet i opsparingen skyldes, at den offentlige sektors opsparing er vigende frem mod 2010, hvorimod den private sektors opsparingskvote er omtrent uændret.

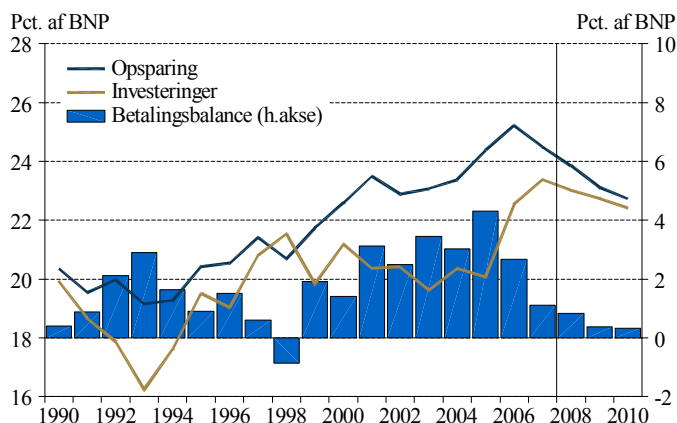
Tabel I.7 Betalingsbalancens løbende poster og udlandsgæld

	2006	2007	2008	2009	2010
	----- Mia. kr. -----				
Varebalance	6	-17	-26	-36	-38
Tjenestebalance	39	36	43	46	49
Formueindkomst, netto	30	36	37	37	36
Øvrige poster	-31	-37	-39	-40	-41
Løbende poster i alt	44	19	15	7	6
Udlandsgæld, ultimo	17	62	47	40	33
	----- Pct. af BNP -----				
Løbende poster i alt	2,7	1,1	0,8	0,4	0,3
Udlandsgæld, ultimo	1,0	3,7	2,7	2,2	1,8

Anm: Det er antaget, at ændringer i udlandsgælden i fremskrivningsperioden er lig saldoen på betalingsbalancens løbende poster.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Figur I.19 Betalingsbalance, investeringer og opsparing

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

I.5 Produktion og beskæftigelse

Udsigt til vending på arbejdsmarkedet og lav vækst

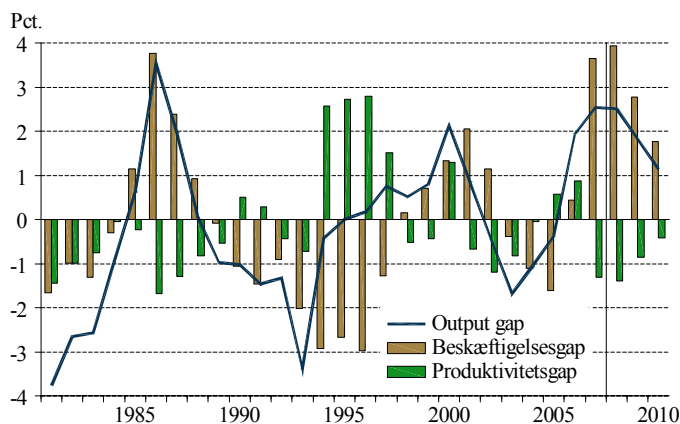
Udviklingen på det danske arbejdsmarked fortsætter med at overraske. Beskæftigelse, arbejdsstyrke og arbejdstid har været stigende i de senere år, og ledigheden er fortsat med at falde måned for måned. Væksten er imidlertid aftaget og ventes at blive yderligere reduceret i de kommende år. Udsigten til lav vækst skal ses på baggrund af kapacitetsbegrænsningerne i den danske økonomi, men skyldes også en mærkbar afdæmpning af efterspørgselsvæksten – såvel i indenlandsk efterspørgsel som i eksporten, jf. afsnit I.3 og I.4. Den forventede lavere efterspørgselsvækst ventes allerede i løbet af 2008 at få stigningen i beskæftigelsen og faldet i ledigheden til at stoppe, og i de kommende år ventes faldende beskæftigelse og stigende ledighed.

Høj beskæftigelse og lav produktivitet

De seneste års kraftige vækst har bragt ledigheden væsentligt under det niveau, der vurderes at være foreneligt med en holdbar løn- og prisudvikling på lang sigt. Samtidig har den gode konjunktursituation bidraget til, at arbejdsstyrke og arbejdstid er højere end det "normale" niveau, og samlet vurderes beskæftigelsen at være 3-4 pct. højere end normalt. I modsat retning trækker, at produktivitetsudviklingen har været svag de senere år. Det er oplagt forbundet med bety-

delig usikkerhed at skønne over det strukturelle niveau for produktionen og den fremadrettede udvikling i denne. Samlet skønnes det dog, at den faktiske produktion ligger 2-2½ pct. over sit strukturelle niveau, jf. figur I.20.

Figur I.20 Beskæftigelses-, produktivets- og output gap

Anm.: Beskæftigelsesgap er beregnet som arbejdstidsgap plus arbejdsstyrkegap minus ledigheds­gap. Output gap er omtrent givet ved summen af beskæftigelses­gap og produktivitet­gap. For en beskrivelse af output gap og strukturelt BNP, se boks I.3 senere i afsnittet.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank, OECD, *Economic Outlook*, og egne beregninger.

Normalisering af konjunkturerne

Væksten i produktionen ventes at være lav de kommende år, og beskæftigelsen ventes derfor at falde. Den lave vækst skal ses på baggrund af en afmatning i efterspørgslen og en fortsat forværring af den danske konkurrenceevne. Normaliseringen af konjunktursituationen indebærer, at output gap reduceres til ca. 1¼ pct. i 2010. Den lavere vækst de kommende år skal imidlertid også ses som et resultat af en væsentligt lavere underliggende vækst i de faktorer, der er bestemmende for produktionen på længere sigt. Nedgangen i den underliggende vækst skyldes hovedsageligt et demografisk betinget fald i arbejdsstyrken og arbejdstiden. Samtidig er der de kommende år kun udsigt til et beskedent fald i strukturledigheden, mens der var et betydeligt fald i 1990'erne. Med udgangspunkt i den forudsatte udvikling i

strukturel beskæftigelse og trendmæssig produktivitet skønnes strukturelt BNP at vokse 1¼-1½ pct. om året i perioden 2008-10, jf. tabel I.8. Forudsætninger for beregningen af strukturelt BNP er beskrevet i boks I.3.

Beskæftigelsen ventes at falde

Beskæftigelsen har, bortset fra en kort opbremsning i midten af 2007, været støt stigende siden 2004, jf. figur I.21a. Erhvervslivets forventninger til udviklingen i beskæftigelsen har imidlertid været aftagende det seneste halve år, ikke mindst i bygge- og anlægsbranchen, jf. figur I.21b. Beskæftigelsen ventes at falde som følge af aftagende vækst i efterspørgslen. I byggeriet ventes en nedgang i beskæftigelsen på ca. 10.000 personer i prognoseperioden. Industriproduktionen faldt kraftigt fra februar til marts, og selvom produktionen er præget af store udsving, understøtter det forventningen om en nedgang i industribeskæftigelsen. Den samlede beskæftigelse ventes at begynde at falde i andet halvår af 2008, men da beskæftigelsen steg igennem 2007 og derfor lå på et højt niveau ved indgangen til 2008, er det gennemsnitlige niveau for beskæftigelsen højere i 2008 end i 2007, jf. tabel I.9.

Tabel I.8 Beskæftigelse og produktion

	2007	2008	2009	2010	Strukturelt ^{a)}
	----- Pct. p.a. -----				
Beskæftigelse i timer	3,1	0,2	-1,1	-1,1	0,0
gennemsnitlig arbejdstid	1,2	-0,4	-0,5	-0,3	-0,1
arbejdsstyrke	0,7	-0,2	-0,2	-0,2	0,0
ledighed ^{b)}	-1,1	-0,8	0,5	0,6	-0,1
Timeproduktivitet	-1,1	1,2	1,9	1,8	1,3
i private byerhverv	-0,6	1,4	2,3	2,2	1,6
Produktion (BVT)	2,0	1,4	0,8	0,7	1,3
BNP	1,8	1,3	0,8	0,7	1,4

a) Gennemsnit af den skønnede strukturelle vækst i årene 2008-10.

b) Ændringen i ledighedsraten i pct.point. Stigende ledighed bidrager negativt til beskæftigelsen.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Et ofte anvendt mål for uligevægten i økonomien er output gap. Output gap måler forskellen mellem faktisk BNP og det underliggende, strukturelle niveau for BNP. Det strukturelle niveau for BNP kan opfattes som det niveau for realt BNP, der vil være i en normal konjunktursituation. Et positivt output gap er dermed udtryk for, at aktiviteten i økonomien er højere end normalt, dvs. der er højkonjunktur.

Strukturelt BNP fastlægges med udgangspunkt i økonomiens udbudsside. Produktionen kan opfattes som bestemt af beskæftigelsen og produktiviteten. Beskæftigelsen (i timer) kan opdeles i bidrag fra arbejdsstyrke, ledighedsprocent og gennemsnitlig arbejdstid. Produktiviteten afhænger af den teknologiske udvikling, arbejdsstyrkens uddannelsesmæssige sammensætning, forholdet mellem kapital og arbejdskraft samt erhvervs sammensætningen. Da BNP indeholder varetilknyttede afgifter, vil en stigning i forbrugskvoten og dermed i afgiftstrykket øge det strukturelle BNP.

Strukturelt BNP kan dermed fastlægges ud fra de strukturelle niveauer for de nævnte størrelser:

$$BNP = \text{timeproduktivitet} \cdot \text{arbejdstid} \cdot (1 - \text{ledighedsprocent}) \cdot \text{arbejdsstyrke} \cdot \text{afgiftstryk}$$

hvor produktiviteten er opgjort som BVT pr. arbejdstime, og afgiftstrykket er defineret ved forholdet mellem BNP og BVT. Faktisk BNP kan på helt tilsvarende måde dekomponeres i bidrag fra de nævnte fem faktorer, og herved kan output gap – forskellen mellem faktisk og strukturelt BNP – opdeles i bidrag fra forskellen mellem det faktiske og det strukturelle niveau for de enkelte faktorer.

Den strukturelle ledighed kan opfattes som det ledighedsniveau, der på lang sigt er foreneligt med en indenlandsk inflation på niveau med inflationen i euroområdet. Den strukturelle ledighed er estimeret med udgangspunkt i udviklingen i den faktiske ledighed og lønstigningstakten, jf. f.eks. *Dansk Økonomi, forår 2007* (kapitel III: Dansk arbejdsmarkedspolitik efter år 2000). Det strukturelle niveau for produktivitet, arbejdstid, arbejdsstyrke og afgiftstryk fastlægges mere mekanisk som en simpel udglatning af den faktiske udvikling (med et HP-filter).

Med udgangspunkt i det strukturelle niveau for de enkelte faktorer kan strukturelt BNP beregnes ved brug af ovenstående formel. Efterfølgende foretages dog en justering, således at niveauet for strukturelt BNP er i overensstemmelse med OECD's estimat af denne størrelse frem til 2005, jf. *Economic Outlook no 82*.

Beregningen af strukturelt BNP er forbundet med betydelig usikkerhed. Den statistiske usikkerhed forbundet med estimationen af den strukturelle ledighed er stor (i størrelsesordenen +/- 1 pct.point, svarende til +/- 30.000 personer), og den mekaniske udglatning af arbejdsstyrke, arbejdstid og produktivitet er selvsagt meget grov. Usikkerheden på strukturelt BNP slår direkte ud i en tilsvarende usikkerhed på størrelsen af output gap.

Fremskrivning

Fremskrivningen af den trendmæssige udvikling i de enkelte faktorer er baseret på den forventede demografiske udvikling og en skønnet effekt af politiktiltag frem imod 2015, jf. boks I.5 i *Dansk Økonomi, efterår 2007* og boks I.4 vedrørende jobplanen.

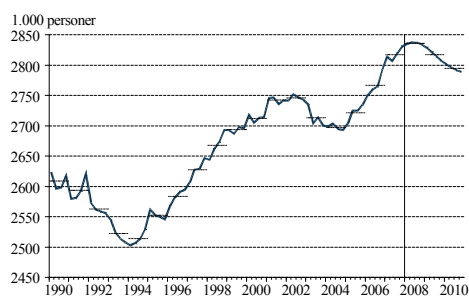
Den strukturelle arbejdsstyrke skønnes at falde ca. 10.000 personer som en konsekvens af en betydelig demografisk betinget afgang, der kun i et vist omfang modvirkes af politiktiltag, bl.a. rettet mod at udskyde tilbagetrækningen. Den årlige arbejdstid skønnes at falde ca. 10 timer, da arbejdsstyrkens alderssammensætning trækker i retning af en lavere arbejdstid, mens skattelettelserne især i 2009 trækker lidt i den anden retning. Den strukturelle arbejdsløshed skønnes aktuelt at være omkring 4¼ pct. af arbejdsstyrken. Fremadrettet antages strukturelle ledigheden som en konsekvens af tiltag i bl.a. velfærdsforliget og jobplanen at falde 10-15.000 personer. Samlet set er den strukturelle beskæftigelse i timer stort set uændret i fremskrivningen.

Produktiviteten fremskrives med udgangspunkt i den historiske trend. Omkring ⅔ af beskæftigelsen er i de private byerhverv, hvor den trendmæssige timeproduktivitet antages at stige 1,6 pct. om året, mens produktivitetsvæksten i resten af økonomien antages at være ca. 1 pct. årligt.

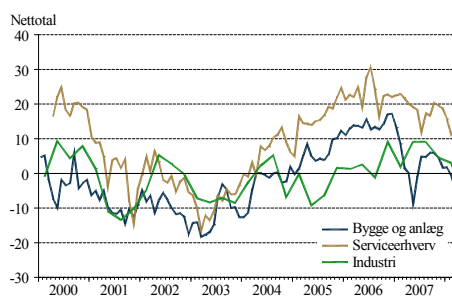
Den underliggende forbrugskvote skønnes at stige de kommende år, hvilket bidrager med en lille stigning i strukturelt BNP, da afgifterne herved kommer til at udgøre en stigende andel af BNP. Stigningen i forbrugskvoten skal blandt andet ses på baggrund af, at en større andel af befolkningen kommer i de aldersklasser, hvor nedsparing er naturligt.

Samlet skønnes strukturelt BNP at vokse 1¼-1½ pct. om året i de kommende år.

Figur I.21a Beskæftigelsen

Figur I.21b Forventninger til beskæftigelsen

Anm.: Venstre figur: Vandrette streger angiver det gennemsnitlige årsniveau.

Højre figur: Forventninger til beskæftigelsen angiver erhvervenes forventninger til beskæftigelsen i de kommende tre måneder. For industrien viser de dog forventningerne til beskæftigelsen i det aktuelle kvartal. Nettotal skal tolkes som udtryk for tendensen i beskæftigelsesudviklingen. Eksempelvis er et netttotal på 20 pct. udtryk for, at der forventes en fremgang i beskæftigelsen (netto) i virksomheder, som repræsenterer 20 pct. af den samlede beskæftigelse i sektoren. Seneste observation for bygge og anlæg samt serviceerhverv er april måned, mens den for industrien er 2. kvartal 2008.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, Statistikbanken samt egne beregninger.

Arbejdstiden er steget

Presset på arbejdsmarkedet har bl.a. ført til en stigning i den gennemsnitlige arbejdstid. Den gennemsnitlige årlige arbejdstid er steget med 19 timer alene i 2007, svarende til en stigning på 1,2 pct. Dette dækker over en stigning i arbejdstiden i både den offentlige og den private sektor.

Fremadrettet ventes faldende arbejdstid

I indeværende år og de kommende år ventes arbejdstiden at aftage både som følge af den demografiske udvikling og som følge af et mindre pres på arbejdsmarkedet. I de nye statslige overenskomstaftaler indgår desuden elementer, som vil bidrage til en kortere gennemsnitlig arbejdstid. Det drejer sig bl.a. om ret til fravær med løn på barnets 2. sygedag og ret til nedsat tid for seniorer.

Tabel I.9 Arbejdsstyrke, beskæftigelse og ledighed

	2007	2006	2007	2008	2009	2010
	1.000 pers.	-----	Ændring i 1.000 pers.	-----		
Arbejdsstyrke ^{a)}	2.895	13	19	-6	-5	-7
Beskæftigelse	2.818	45	51	18	-18	-23
Fremstillingserhverv	292	1	3	0	-8	-6
Serviceerhverv	1.317	33	39	25	-1	-8
Bygge-og anlægserhverv	215	10	7	-1	-4	-5
Privat beskæftigelse i øvrigt	168	1	0	-7	-7	-6
Offentligt ansatte	826	0	1	1	1	1
Registrerede ledige	77	-32	-32	-24	13	16
		-----	1.000 pers.	-----		
Registrerede ledige		109	77	53	66	83
Aktiverede uden for arbejdsstyrken ^{b)}		38	37	43	50	55
Efterløn og overgangsydelse		144	142	145	145	143
		-----	Pct.	-----		
Ledighed		3,8	2,7	1,8	2,3	2,9

a) Udviklingen i arbejdsstyrken er nærmere beskrevet i tabel I.10.

b) Aktiverede uden for arbejdsstyrken er f.eks. personer i uddannelsesaktivering. Summen af aktiverede uden for arbejdsstyrken og ledige benævnes til tider "bruttoledigheden", der kan opfattes som et udtryk for, hvor mange der potentielt kan øge beskæftigelsen. Det samlede antal aktiverede er højere, idet bl.a. dagpengemodtagere med løntilskud i jobtræning også tælles med i den samlede aktivering.

Anm.: Erhvervsopdelingen i SMEC afviger fra opdelingen i nationalregnskabet. I "Privat beskæftigelse i øvrigt" indgår landbrug, energi mv. Fremstillingserhvervene er mindre end i nationalregnskabet; eksempelvis tilhører fødevarerindustrien landbrugserhvervet i SMEC.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, Statistikbanken, ADAM's databank og egne beregninger.

**Produktiviteten
faldt i 2007**

Beskæftigelsen steg mere end produktionen i 2007, hvilket betyder, at der har været et fald i produktiviteten. Produktivetsfaldet kan have flere forklaringer. Det kan skyldes, at det var marginalgrupper, som indtrådte i beskæftigelse i 2007, og at de havde en lavere produktivitet end de, der allerede var i beskæftigelse. De nye medarbejdere med begrænsede kvalifikationer kan også have krævet et stort timeforbrug til oplæring. Endvidere kan den lave produktivitet skyldes flaskehalse i produktionsprocessen, eksempelvis mangel på materialer.

**I prognosen
forudsættes
stigende
produktivitet**

Faldet i produktiviteten i 2007 har ført, til at produktivetsniveauet ligger under det normale. Det antages, at produktivetsvæksten de kommende år bliver lidt højere end normalt, hvilket kan være et resultat af, at det er de mindst produktive medarbejdere, som først mister arbejdet, når beskæftigelsen reduceres. Konkret ventes en produktivetsvækst i de private byerhverv på lidt over 2 pct. om året i de kommende år.

**Udsigt til faldende
arbejdsstyrke**

Arbejdsstyrken er steget med godt 30.000 personer siden 2004. En af årsagerne er en stigning i antallet af personer, der bor i udlandet, men arbejder i Danmark. Der er imidlertid tegn på, at tilgangen af udenlandsk arbejdskraft er ved at aftage, hvilket blandt andet understøttes af, at antallet af aktive arbejdstilladelser i 1. kvartal er faldet betydeligt. Samlet vurderes det, at arbejdsstyrken vil falde i år og i de kommende år. Dette skyldes især, at den demografiske udvikling bidrager til et underliggende fald, men også at normaliseringen af konjunktursituationen ventes at reducere arbejdsstyrken, jf. tabel I.10. I modsat retning trækker en række politiktiltag, bl.a. jobplanen som af regeringen skønnes at øge beskæftigelsen permanent med ca. 7.000 personer, jf. boks I.4. Heraf bidrager initiativer vedrørende førtidspensionister, folkepensionister og skattnedslag for 64-årige til at hæve den strukturelle arbejdsstyrke med ca. 5.000 personer. Skattnedslaget for 64-årige er nærmere beskrevet i boks I.5.

Tabel I.10 Befolkning og arbejdsstyrke

	2007	2007	2008	2009	2010
	1000 pers.	----	Ændring i 1.000 pers.	----	----
Samlet befolkning	5.455	17	15	14	13
under 15 år	1.012	-3	-5	-7	-9
15 til 64 år	3.599	6	0	-3	-6
65 år og derover	844	15	20	24	28
Arbejdsstyrken					
Demografisk forløb		-7	-8	-6	-4
Andre strukturelle forhold		5	7	4	3
Strukturelt forløb, i alt		-2	-1	-2	-1
Konjunktur mv.		21	-5	-3	-6
Det ventede forløb	2.895	19	-6	-5	-7

Anm.: "Strukturelt forløb, i alt" er beregnet som summen af "Demografisk forløb" og "Andre strukturelle forhold", mens summen af "Strukturelt forløb, i alt" og "Konjunktur mv." giver "Det ventede forløb". Bidragene til arbejdsstyrken i det demografiske forløb bygger på konstante erhvervsfrekvenser fra 2005. Bidragene til arbejdsstyrken fra "Andre strukturelle forhold" indeholder korrektioner for bl.a. skønnede strukturelle ændringer i antallet af efterlønsmodtagere som følge af øget betydning af modregning af pensioner, ændringer i antallet af udlændinge, effekten af øget beskæftigelsesfradrag i 2008 samt jobplanen.

Kilde: Danmarks Statistik, DREAM's befolkningsprognose og egne beregninger.

Folketinget vil gennemføre en jobplan, der af regeringen samlet set vurderes at øge beskæftigelsen permanent med ca. 7.000 personer.

Folkepensionister

Med jobplanen indføres et bundfradrag på 30.000 kr., så folkepensionister kan arbejde mere uden at blive modregnet i pension eller tillægsydelse. Jobplanen giver også folkepensionister bedre mulighed for at udskyde pensionen og forblive på arbejdsmarkedet. Pensionister, der arbejder mere end 1.500 timer om året, kan i dag udskyde pensionen og dermed få en højere ydelse, når de senere trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet. Med de nye regler skal pensionisten kun arbejde 1.000 timer om året (22 timer om ugen) for at få lov til at udskyde pensionen.

Førtidspensionister

Et af initiativerne i jobplanen giver førtidspensionister på den gamle ordning (førtidspension tilkendt før 1/1 2003), der vil ind på arbejdsmarkedet, sikkerhed for at kunne vende tilbage til førtidspension, hvis de ønsker at udtræde af arbejdsmarkedet igen. Der er ca. 180.000 førtidspensionister på den gamle ordning, hvoraf dog kun knap 40.000 har mere end $\frac{1}{3}$ af erhvervsevnen tilbage.

Udenlandsk arbejdskraft

Manglen på arbejdskraft skal i henhold til regeringen bl.a. imødegås ved at tiltrække højt kvalificeret arbejdskraft fra udlandet. I tider med mangel på kvalificeret arbejdskraft vil jobkortordningens positivliste indeholde flere stillingskategorier, beløbsgrænsen sænkes, og Green Card-ordningens pointkrav nedjusteres. Modsat vil der i tider med forventet lavkonjunktur og stigende ledighed blive justeret den anden vej for at begrænse adgangen til det danske arbejdsmarked. Konkret indebærer jobplanen, at beløbsgrænsen i jobkortordningen sænkes fra 450.000 kr. til 375.000 kr. om året. Jobkortordningens positivliste udvides til at omfatte udlændinge, der er bachelorer eller har en mellemlang videregående uddannelse. Effekten af øget international rekruttering er imidlertid vanskelig at skønne over, og en positiv virkning heraf er ikke indregnet i jobplanens skønnede beskæftigelseseffekt.

Supplerende dagpenge

Reglerne for supplerende dagpenge bliver ændret, således at det kun er muligt at få supplerende dagpenge i 30 uger inden for en periode på 104 uger. Tidligere var det muligt at få supplerende dagpenge i 52 uger inden for en periode på 70 uger.

Skattenedslag til 64-årige

Som en del af jobplanen indføres et skattenedslag til 64-årige, jf. boks I.5.

Som en del af jobplanen indføres et skattnedslag på op til 100.000 kr. for 64-årige, der fortsat arbejder. Ordningen gælder for personer, der har været fuld-tidsbeskæftigede, siden de var 60 år. Et næsten identisk forslag har tidligere været fremført af formandskabet, jf. *Dansk Økonomi, forår 2007*. Ifølge jobplanen gives skattnedslaget imidlertid kun til personer med en gennemsnitlig årlig arbejdsindkomst under 550.000 kr. i de tre år, før de fylder 60 år. Ordningen har en begrænset løbetid og gælder for personer, der fylder 64 år i perioden 2010-16.

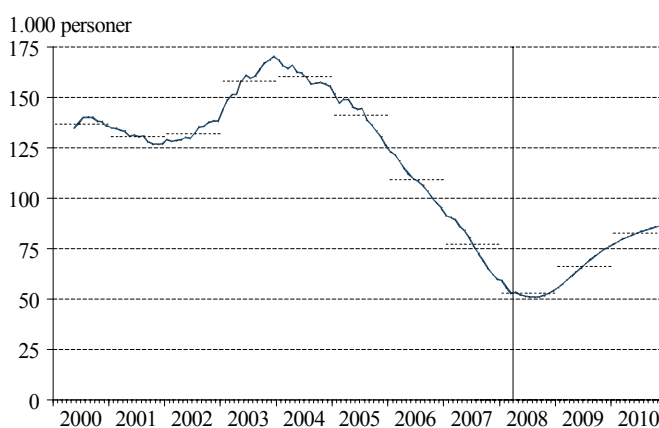
Indkomstgrænsen er en væsentlig ændring i forhold til formandskabets forslag. Grænsen betyder, at marginalskatten for en stor gruppe 57-59-årige bliver meget høj – og over 100 pct. for et væsentligt antal personer. Personer med en indkomst i intervallet fra 550.000 kr. til ca. 630.000 kr., der planlægger at arbejde som 64-årige, kan således øge den samlede indkomst ved at nedsætte arbejdstiden, så deres gennemsnitlige årsindkomst kommer under 550.000 kr. For en person, der tjener 630.000 kr., betyder indkomstgrænsen, at vedkommende kan holde ca. ½ års orlov uden løn i alderen 57-59 år og opnå den samme samlede indkomst i perioden som 57-64-årig. Dette skyldes, at den tilbagediskonterede værdi af skattnedslaget som 64-årig opvejer indkomstnedgangen ved at holde orlov. Indkomstgrænsen indebærer således en stor tilskyndelse til at reducere arbejdsudbuddet for de 57-59-årige i den relevante indkomstgruppe, og grænsen reducerer dermed den arbejdsudbudseffekt, der er baggrunden for at indføre skattnedslaget. I 2006 var der 2.200 personer i hver årgang blandt de 57-59-årige med en indkomst i det indkomstinterval (550.000-750.000 kr.), som i særlig grad kan formodes at reagere på den høje marginalskat.

Indkomstgrænsen på 550.000 kr. påvirker også de fordelingsmæssige effekter af skattnedslaget. Samtidig indebærer indkomstgrænsen en reduktion af det såkaldte dødvægtstab. Dødvægtstabet udgøres af skattnedslaget til personer, der under alle omstændigheder bliver på arbejdsmarkedet, til de fylder 65 år. I 2006 var der omkring 3.700 personer med en indkomst over 550.000 kr. i hver årgang i alderen 57-59 år. Hvis disse årgange antages at have samme tilbagetrækningsadfærd, som de lidt ældre årgange med samme indkomstniveau havde, kan det forventes, at godt 1.500 af disse vil forblive på arbejdsmarkedet til det 65. år – uafhængigt af skattnedslaget. I alt var der i 2006 godt 10.000 64-årige i beskæftigelse. Indkomstgrænsen bidrager dermed kun til en reduktion af det beregnede dødvægtstab på omkring 15 pct.

Ledigheden faldet til niveauet før oliekriserne

Ledigheden er fortsat med at falde og var i marts måned kun 53.000 personer, svarende til 1,9 pct. af arbejdsstyrken. Ledigheden er dermed nede på samme niveau, som i begyndelsen af 1970'erne. Udviklingen i beskæftigelse og arbejdsstyrke indebærer, at ledigheden forventes at stige. Stigningen i ledigheden i løbet af prognoseperioden vil dog kun bringe ledigheden op omkring niveauet i 2007, og ledigheden i 2010 vil dermed være væsentlig lavere, end da den sidst nåede en bund, jf. figur I.22. Danmarks Statistik har ændret opgørelsen af ledigheden, sådan at den nu er ca. 15.000 personer lavere end i den hidtidige opgørelse, jf. boks I.6.

Figur I.22 Ledighed

Anm.: Seneste observation er marts 2008. Vandrette streger angiver årsniveau. Den lodrette streg angiver overgangen til prognosen.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, og egne beregninger.

I januar 2008 introducerede Danmarks Statistik en ny metode til at opgøre ledigheden. Opgørelsesmetoden har ikke været ændret væsentligt siden 1979, og med tiden er der dels kommet bedre statistiske kilder til rådighed, dels et ændret fokus mht. ledighedsbegrebet. Danmarks Statistik har med udgangspunkt i den nye opgørelsesmetode ført serien for den samlede fuldtidsledighed tilbage til april 2000. Samlet set er ledighedsniveauet nedrevideret med 13-17.000 fuldtidsledige.

En af de væsentlige ændringer skyldes oprettelsen af en ny og mere præcis datakilde til opgørelse af ledige kontanthjælpsmodtagere. I denne kilde skelnes der mellem kontanthjælpsmodtagere i forskellige matchkategorier, og personer i kategorierne 4-5 medregnes ikke længere i ledigheden.^a Ved den hidtidige opgørelsesmetode indgik ledige kontanthjælpsmodtagere med fuld vægt i statistikken – også selv om de var i aktivering i en periode. Ved den nye metode korrigeres nu for aktivering, således at der gives et mere retvisende billede af, i hvor høj en grad kontanthjælpsmodtagerne rent faktisk står til rådighed for arbejdsmarkedet. Isoleret set trækker dette ca. 6.500 fuldtidsledige ud af ledighedsstatistikken.

En væsentlig definatorisk ændring består i at ekskludere samtlige feriedagpenge-modtagere fra ledighedsstatistikken, hvilket medfører en gennemsnitlig reduktion på ca. 7.500 fuldtidsledige. Baggrunden for denne ændring er, at ledige ikke skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet i perioder, hvor de modtager feriedagpenge.

Af andre ændringer kan blandt andet nævnes, at datakilden for dagpengeledigheden er skiftet til RAM (register for arbejdsmarkedsstatistik) frem for CRAM (det centrale register for arbejdsmarkedsstatistik), idet RAM indeholder mere detaljerede oplysninger om dagpengemodtagerne. Samtidig har en lovmæssig ændring givet mulighed for at modtage dagpenge i aktiveringsforløb af op til 4 ugers varighed mod tidligere 2 uger. Disse forhold har en omtrent neutral nettoeffekt på ledighedsstatistikken.

Det bør nævnes, at revisionen ikke sænker antallet, der modtager offentlige indkomstoverførsler – den giver alene et mere retvisende billede af ledigheden.

a) Matchkategorierne bruges til løbende at vurdere graden af match mellem den lediges ressourcer og arbejdsmarkedets krav. Kategorierne går fra 1 til 5, og jo højere kategorinummer en person er tildelt, desto dårligere vurderes graden af match at være.

**Strukturledighed
mindskes**

Den strukturelle ledighed vurderes at være omkring 125.000 personer i dag. I sidste halvdel af 1990'erne faldt den strukturelle ledighed med godt 100.000 personer, hvilket bl.a. skyldtes fremrykning af aktivering og nedsættelse af dagpengeperiodens længde, jf. f.eks. *Dansk Økonomi, forår 2007*. Efter 2000 er det ikke umiddelbart muligt at identificere et fortsat fald i strukturledigheden på trods af fortsatte arbejdsmarkedspolitiske tiltag. Kombinationen af lave lønstigninger og lav ledighed er således ikke tilstrækkelig til at identificere et fald i den strukturelle ledighed. Dette hænger sammen med, at inflationen også har været lav – og at reallønstigningerne derfor har været relativt høje. Samtidig er der erfaringsmæssigt en betydelig forsinkelse fra ledigheden falder, til lønstigningerne tager til. Det skal understreges, at usikkerheden på skønnet over den strukturelle ledighed er betydelig. Hvis den strukturelle ledighed eksempelvis er 25-30.000 lavere end de vurderede 125.000 personer, vil output gap være 1 pct.point mindre.²

**Væksten kan øges,
hvis det effektive
arbejdsudbud øges**

I en situation, hvor der er udsigt til, at væksten begrænses som følge af kapacitetsmangel, kan en forøgelse af det effektive arbejdsudbud bidrage til at øge væksten. Det effektive arbejdsudbud kan eksempelvis øges ved at få de ledige hurtigere tilbage i beskæftigelse eller ved at trække marginale grupper ind på arbejdsmarkedet. I afsnit I.8 ses nærmere på afgang fra ledighed.

**Antal personer på
overførsels-
indkomst er kun
faldet lidt siden
2002**

Det samlede antal personer mellem 15 og 66 år på offentlige indkomstoverførsler uden for beskæftigelse er faldet ca. 35.000 personer siden 2002. Antallet af førtidspensionister og efterlønsmodtagere er faldet med ca. 15.000 hhv. 40.000 personer, men det modsvares af en stigning i antallet af folkepensionister, bl.a. fordi folkepensionsalderen blev nedsat i 2004. Stigningen i antallet af personer på barselsorlov skyldes en forlængelse af barselsorloven. Aktive-

- 2) Den strukturelle beskæftigelse vurderes at være ca. 2.750.000 personer. En permanent forøgelse af beskæftigelsen på 25-30.000 personer – enten i form af lavere strukturel ledighed eller højere strukturel arbejdsstyrke – betyder, at strukturelt BNP øges ca. 1 pct., og dermed at output gap mindskes ca. 1 pct.point. Tilsvarende vil en permanent stigning i den gennemsnitlige arbejdstid på 15 timer pr. år indebære en stigning i strukturelt BNP på ca. 1 pct.

ringsomfanget er mindsket i perioden, således at der i 2007 var ca. 15.000 færre aktiverede uden for arbejdsstyrken end i 2002. De gode konjunkturer har medført et betydeligt fald i ledigheden siden 2004, mens antallet af øvrige overførselsmodtagere er omtrent upåvirket, jf. tabel I.11.

Støttet beskæftigelse er steget en smule

Gruppen af personer i støttet beskæftigelse modtager også offentlige indkomstoverførsler, men tæller samtidig med i beskæftigelsen. Antallet af personer i støttet beskæftigelse er steget siden 2002 – også set i forhold til den samlede beskæftigelse. Støttet beskæftigelse omfatter bl.a. fleksjob, som kan opnås, hvis arbejdsevnen er varigt nedsat, og det er særligt denne gruppe, der er øget siden 2002, jf. tabel I.12.

Tabel I.11 Modtagere af offentlige indkomstoverførsler uden for beskæftigelse

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
	----- 1.000 pers. -----					
Arbejdsløshedsdagpenge	119	142	144	128	98	70
Kontanthjælp	109	109	104	99	95	92
Førtidspension	231	233	233	224	216	217
Efterløn inkl. overgangsydelse	181	186	187	166	145	142
Folkepension, 65 og 66 årige	0	0	6	50	79	84
Revalidering	26	26	24	22	22	22
Aktiverede uden for arbejdsstyrken	53	47	45	44	38	37
Ledighedsydelse	2	5	8	10	10	13
Sygedagpenge	66	70	72	73	72	76
Barselsorlov	36	50	53	53	52	51
Arbejdsmarkedsorlov	17	5	3	3	3	2
Antal modtagere i alt	841	873	879	871	831	806
I pct. af befolkningen 15-66 år	22,9	23,7	23,8	23,6	22,4	21,7

Anm.: Folkepensionister i alderen 65-66 år er inkluderet, da pensionsalderen blev nedsat i 2004, hvilket reducerede antallet af personer på efterløn. Revalidering er bl.a. uddannelse, som tilkendes, hvis en person mister sit job af fysiske, psykiske eller sociale årsager. Ledighedsydelse udbetales i perioden efter visitation til fleksjob, indtil den pågældende ansættes i fleksjob, ved ledighed efter et fleksjob, i perioder med sygdom eller barsel, ved afholdelse af ferie eller ved midlertidige afbrydelser i arbejdet, som ikke kan tilregnes den pågældende.

Kilde: Danmarks Statistik, ADAM's databank og egne beregninger.

Tabel I.12 Støttet beskæftigelse

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
	----- 1.000 pers. -----					
Støttet beskæftigelse, i alt	64	62	69	70	73	70
heraf fleksjob	19	24	30	36	42	45
skånejob	6	6	6	6	6	6
jobtræning	18	16	20	16	14	10
I pct. af befolkningen 15-66 år	1,7	1,7	1,9	1,9	2,0	1,9

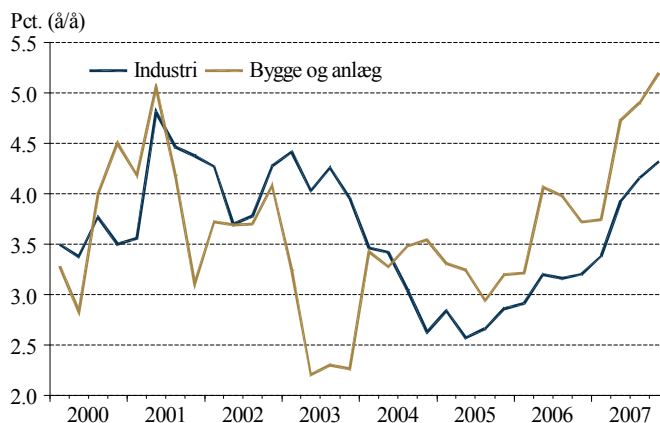
Kilde: Danmarks Statistik, ADAM's databank og egne beregninger.

I.6 Løn og priser

Tiltagende lønstigningstakt

Ledighedsudviklingen har overrasket de senere år, og lønstigningerne har været relativt lave trods kraftigt faldende ledighed. Presset på arbejdsmarkedet er imidlertid ved at slå igennem på lønstigningstakten, som er tiltaget betydeligt. I 2007 steg den årlige lønstigningstakt i industrien fra 3,4 pct. i 1. kvartal til 4,3 pct. i 4. kvartal ifølge det summariske lønindeks fra Danmarks Statistik. I byggeriet var der endnu kraftigere stigning fra 3,7 pct. i 1. kvartal til 5,2 pct. i 4. kvartal 2007, jf. figur I.23. De højere lønstigninger skal ses i lyset af overenskomsterne for 2007-09, som blev indgået for store dele af den private sektor sidste forår, samt ikke mindst den tiltagende mangel på arbejdskraft, der har været med til at presse lønningerne op. Den lave ledighed, som ligger et stykke under det strukturelle niveau, antages at øge lønpresset. Lønstigningerne ventes både i år og næste år at blive knap 5 pct.

Figur I.23 Lønudvikling

Anm.: Seneste observation er 4. kvartal 2007.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Store offentlige lønstigninger

Der er blevet indgået nye overenskomster på en stor del af det offentlige arbejdsmarked i slutningen af februar, men endnu kendes det endelige overenskomstresultat ikke. På hovedparten af det offentlige arbejdsmarked er der indgået overenskomstaftaler med gennemsnitlige lønstigninger på 12,8 pct. i den treårige overenskomstperiode (2008-10), hvor de største lønstigninger ligger i 2008-09. Brug af personlige tillæg mv. kan desuden medføre, at de offentlige lønstigninger bliver lidt større end aftalt. De store offentlige lønninger kan ikke afvises at få en afsmittende effekt på det private arbejdsmarked. Hvis de private lønstigninger bliver endnu højere, vil det presse de offentlige lønstigninger yderligere op gennem den automatiske reguleringsmekanisme i de offentlige overenskomster, som delvist sikrer, at de offentlige lønstigninger følger de private.

Reallønsstigninger omkring 2-2½ pct.

I 2008-09 ventes nominelle årlige lønstigningstakter omkring 5 pct. for hele økonomien, jf. tabel I.13. Reallønstigningerne bliver dog kun omkring 2-2½ pct., idet inflationen også ventes at tiltage. Stigninger i denne størrelsesorden er ikke markante i en situation med betydeligt pres på arbejdsmarkedet. Nominelle lønstigninger omkring 5 pct. er dog højere end det, der er set de seneste par år, og stigningerne er betydeligt højere end i Danmarks samhandelslande.

Tabel I.13 *Udvikling i lønomkostninger, realløn og produktivitet*

	2006	2007	2008	2009	2010
	----- Pct. -----				
Lønomkostninger	3,1	3,8	4,9	5,0	4,4
Realløn	1,0	1,8	1,7	2,3	2,1
Produktrealløn	1,8	1,7	4,1	1,4	1,3
Produktivitet i private byerhverv	2,2	-0,6	1,4	2,3	2,2

Anm.: Reallønnen er defineret som de direkte lønomkostninger divideret med nationalregnskabet forbrugsdeflator, mens produktreallønnen er defineret som lønomkostninger divideret med BVT-deflatoren for private byerhverv. Timeproduktiviteten er defineret som BVT divideret med antal arbejdstimer i de private byerhverv.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Høje nominelle lønstigninger udgør en risiko for økonomien

Det vil være u hensigtsmæssigt, hvis de høje nominelle lønstigningstakter afføder forventninger om fremtidige lønstigningstakter, der er ude af trit med produktivitetsudviklingen og lønstigningstakterne i udlandet. Det kan føre til yderligere prisstigninger og en forringet konkurrenceevne. I givet fald kan det kræve en længere periode med høj ledighed, før løn, priser og forventninger igen er på et holdbart niveau for økonomien.

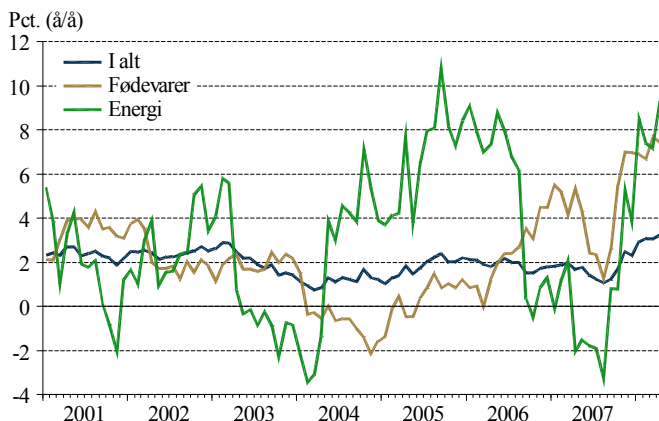
Kraftig stigning i forbrugerpriserne

De seneste måneder har der været en kraftig stigning i både fødevarerpriser og i olieprisen, hvilket har medført en kraftig stigning i forbrugerpriserne, jf. figur I.24. Forbrugerprisstigningstakten er steget fra 1,7 pct. i oktober til 3,2 pct. i april set i forhold til samme måned året før. Fødevarerprisstigningerne skyldes bl.a. voldsomme prisstigninger på mælk og brød, som de seneste måneder er steget 10-15 pct.

Fødevarerpriser stiger mere i Danmark end internationalt

På globalt plan har der været kraftige prisstigninger på landbrugsvarer, jf. afsnit I.2. Det har fået de internationale fødevarerpriser til at stige, men de danske fødevarerpriser er steget mere end i udlandet, jf. figur I.25. Det er således ikke oplagt, at hele prisstigningen i de danske fødevarerpriser kan forklares ved dyrere råvarer. En mulighed er, at nogle leverandører af fødevarer også benytter lejligheden til at øge avancen eller til at dække højere lønomkostninger.

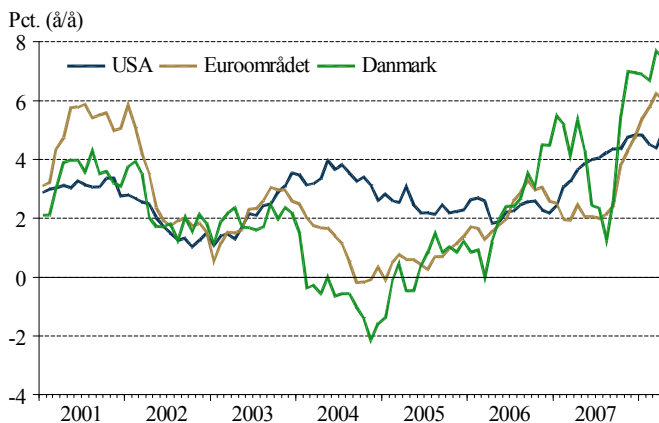
Figur I.24 Forbrugerpriser

Anm.: Seneste observation er april 2008.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Figur I.25 Internationale forbrugerpriser på fødevarer

Anm.: Seneste observation er april 2008.

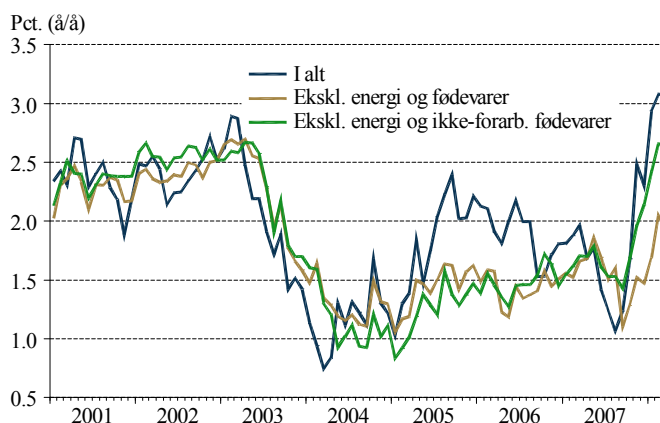
Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, Bureau of Labor Statistics, Eurostat.

Underliggende inflation stiger

Den underliggende inflation i form af forbrugerpriserne rensat for energi og fødevarer har i en længere periode ligget omkring 1½ pct., jf. figur I.26. Inden for de seneste måneder er forbrugerpriser ekskl. energi og fødevarer

imidlertid steget til omkring 2 pct. Ses der kun bort fra energi og ikke-forarbejdede fødevarer er stigningstakten i forbrugerpriserne steget til 2,6 pct. i april. Også engrospriserne, som belyser prisudviklingen i første omsætningsled, er steget mærkbart. Engrospriserne kan opdeles i priser på danskproducerede varer og importerede varer, og sammenlignet med marts sidste år er indekset for de danske varer steget med 13,4 pct., mens de importerede varer er steget med 5,4 pct. Det samlede engrosprisindeks steg med 9,0 pct., hvilket er den højeste årsstigning siden 1984.

Figur I.26 Faktisk og underliggende inflation

Anm.: Seneste observation er april 2008.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken og egne beregninger.

Forventet høj inflation i år

Den samlede inflation ventes i år at blive omkring 3 pct. som følge af de forventede relativt høje lønstigninger sammen med en stigende vækst i importpriserne og effekterne fra de stigende olie- og fødevarerpriser. I de kommende år ventes prisstigningstakten at aftage i takt med, at væksten i importpriserne aftager, og bidraget fra en stigende oliepris falder bort. Inflationen skønnes dog at forblive over 2 pct. i hele prognoseperioden, jf. tabel I.14.

Tabel I.14 Ændringer i centrale prisindeks

	2006	2007	2008	2009	2010
	----- Pct. -----				
Forbrugerpriser	2,1	1,9	3,1	2,6	2,3
Importpriser	3,1	1,6	2,8	1,1	0,8
Eksportpriser	2,6	0,2	3,4	1,2	1,3
Kontantpris på bolig	21,6	4,5	-0,9	-1,0	-1,6

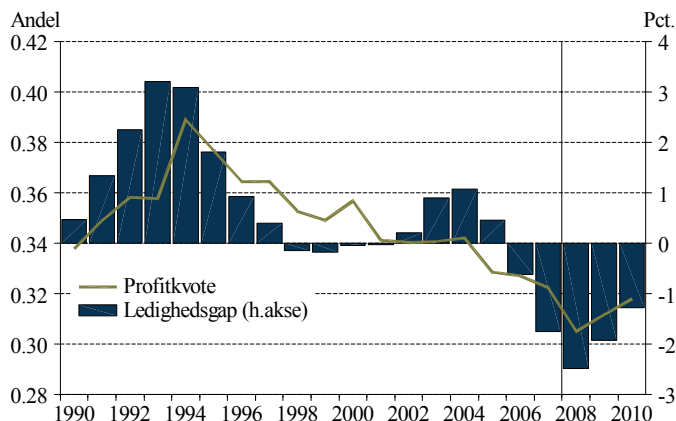
Anm.: Udviklingen i forbrugerpriserne er udtrykt ved væksten i deflatoren for det private forbrug.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Opsvinget gavner lønmodtagerne

De seneste års økonomiske opsving har ført til stigende produktion og overskud i virksomhederne. Alligevel er virksomhedernes profitkvote faldet de seneste år, jf. figur I.27. Profitkvoten beskriver den andel af værdiskabelsen, der tilfalder virksomhedsejerne, mens den resterende del (lønkvoten) tilfalder lønmodtagerne. Overskuddene har været stigende gennem det seneste opsving, og lønmodtagerne har fået en stadig stigende andel af værdiskabelsen. Dette kan skyldes, at den gradvist tiltagende mangel på arbejdskraft har ført til højere lønstigninger, som virksomhederne ikke har haft mulighed for at overvælte i salgspriserne. I de kommende år, hvor manglen på arbejdskraft ventes at aftage, og ledigheden ventes at stige, forventes profitkvoten at stige svagt igen.

Figur I.27 Profitkvote

Anm.: Profitkvoten er beregnet som bruttooverskud og blandet indkomsts andel af BVT i private byerhverv. Ledighedsgap'et er forskellen mellem den faktiske og strukturelle ledighed.

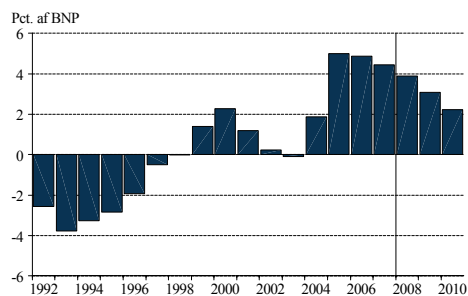
Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

I.7 De offentlige finanser

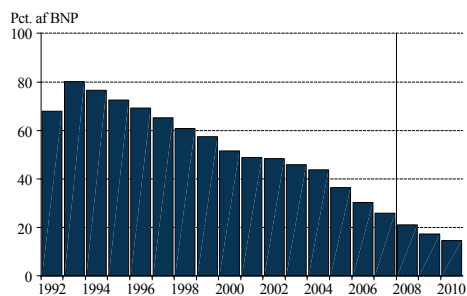
Store offentlige overskud vil falde

De seneste tre år har der været meget store overskud på de offentlige finanser på 4½-5 pct. af BNP. De store overskud skyldes primært, at de seneste års højkonjunktur har ført til en lav vækst i udgifterne til indkomstoverførsler og stigende skatteindtægter. De store overskud har samtidig haft en selvforstærkende effekt, idet den offentlige gæld er blevet reduceret, og renteudgifterne er derfor mindre. Desuden har den høje oliepris bidraget til ekstraordinært store indtægter fra aktiviteterne i Nordsøen de senere år. Det offentlige overskud – målt i pct. af BNP – falder i prognoseperioden, hvilket primært kan henføres til faldende indkomstskatteprovenu bl.a. afledt af normaliseringen af konjunktursituationen samt skattelettelser i 2008-09. Det faldende overskud skyldes dog også stigende offentlige udgifter til indkomstoverførsler og forbrug, mens fortsat faldende renteudgifter trækker i modsat retning, jf. figur I.28 og tabel I.15.

Figur I.28a Offentlig saldo

Figur I.28b Offentlig bruttogæld

Anm.: Det er antaget, at ændringen i den offentlige bruttogæld (ØMU-gælden) i fremskrivningsperioden er lig den offentlige sektors saldo ekskl. sociale kasser og fonde.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, ADAM's databank og egne beregninger.

Den offentlige gæld nedbringes fortsat

De store overskud de seneste år har ført til en betydelig reduktion i den offentlige bruttogæld, som er faldet fra 44 pct. af BNP i 2004 til 26 pct. af BNP i 2007. Fortsat store overskud på de offentlige finanser betyder, at gældsnedbringelsen vil fortsætte i prognoseperioden.

Moderat vækst i det offentlige forbrug

I 2008 skønnes det reale offentlige forbrug at stige med godt 1¼ pct., hvilket er noget lavere end 2015-planens forudsatte realvækst på 1¾ pct. Skønnet for 2008 tager udgangspunkt i de offentlige budgetter for 2008, som indikerer et lidt større niveau for det reale offentlige forbrug end forudsat i 2015-planen. De nyeste nationalregnskabstal viser imidlertid, at forbruget i 2007 har været meget højere end forventet. Derfor er realvæksten i det offentlige forbrug fra 2007 til 2008 nedjusteret i forhold til 2015-planen. Desuden blev finansloven for 2008 først vedtaget i slutningen af april, og derfor har der været en vis usikkerhed om de statslige institutioners bevillinger. Det vurderes, at den sene vedtagelse af finansloven vil være med til at lægge en dæmper på det statslige forbrug i 2008.

Tabel I.15 Den offentlige sektors indtægter og udgifter

	2007	2006	2007	2008	2009	2010
	Mia. kr.	----- Ændring i mia. kr. -----				
Indirekte skatter	305	17,4	9,5	10,4	9,5	8,2
Direkte skatter	502	3,8	9,3	18,1	9,1	12,2
heraf personlige skatter	341	13,2	18,3	2,7	0,4	10,2
selskabsskatter	61	10,4	-9,5	8,5	-2,1	-0,4
pensionsafkastbeskatning	7	-24,6	-5,9	2,9	6,4	-1,1
arbejdsmarkedsbidrag	76	3,8	4,9	2,9	3,5	2,7
Andre skatter	22	0,1	1,3	0,6	0,8	1,0
Indtægter i alt	829	21,3	20,0	29,1	19,4	21,4
Offentligt forbrug	439	19,9	18,0	18,4	24,8	16,3
Indkomstoverførsler	244	-0,9	3,6	6,2	13,9	18,4
Offentlige investeringer	31	5,1	-0,9	1,9	3,0	1,5
Øvrige udgifter, netto	38	-5,3	3,7	9,3	-9,8	-0,6
Udgifter i alt	753	18,7	24,4	35,8	31,8	35,6
		----- Mia. kr. -----				
Saldo	76	80	76	69	56	42
		----- Pct. af BNP -----				
Saldo	4,5	4,9	4,5	3,9	3,1	2,2
Offentlig bruttogæld	26,0	30,4	26,0	21,1	17,3	14,6
Skattetryk	48,9	49,3	48,9	48,5	47,8	47,4

Anm.: Det er antaget, at ændringen i den offentlige bruttogæld i fremskrivningsperioden er lig den offentlige sektors saldo ekskl. sociale kasser og fonde.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

**Kommunalt
overforbrug
modsvares af
statslige
besparelser**

Kommunerne planlægger at forbruge knap 1 mia. kr. mere i 2008 end aftalt i forbindelse med forhandlingerne mellem Kommunernes Landsforening (KL) og regeringen om den kommunale økonomi. Det kommunale merforbrug modsvares delvist af besparelser på de statslige driftsudgifter, idet de statslige institutioner skal spare op imod 1 pct. af deres driftsbudget i 2008.

Den statslige besparelse er kun midlertidig	Besparelsen på de statslige driftsudgifter er som udgangspunkt kun en midlertidig indefrysning af midler i 2008, og de statslige institutioner vil derfor alt andet lige øge forbruget tilsvarende i 2009. I 2015-planen er der forudsat en realvækst i det offentlige forbrug på 1,0 pct., men den udskudte stigning i det statslige forbrug vil bidrage med ca. 0,2 pct.point til væksten, og i 2009 skønnes væksten i det offentlige forbrug derfor til 1,2 pct.
Lav vækst i det offentlige forbrug i 2010	I 2010 forudsættes realvæksten i det offentlige forbrug at være 0,8 pct., hvilket er lavere end 2015-planens målsætning på 1,0 pct. Dette skyldes, at bidraget fra det udskudte forbrug fra 2008 til 2009 bortfalder. I 2010 er niveauet for det reale offentlige forbrug dermed på samme niveau som forudsat i 2015-planen. Målsætningerne for det offentlige forbrug har dog historisk set været svære at overholde, og der er derfor en vis risiko for, at det offentlige forbrug stiger mere end forudsat i denne prognose.
2015-planens målsætning bliver svær at overholde	Et af pejlemærkerne i 2015-planen er, at det offentlige forbrug højst må udgøre 26½ pct. af strukturelt BNP. Det vurderes, at det offentlige forbrug vil stige til omtrent 26¼ pct. af BNP i 2010, og det kan derfor blive vanskeligt at overholde målsætningen frem til 2015, specielt hvis målsætningen for de reale forbrugsvækstrater ikke overholdes. Det er hovedsageligt stigende offentlige lønudgifter, der er med til at forøge det offentlige forbrugs andel af BNP.
Stigende offentlige investeringer	Efter tre år med høj vækst i de offentlige investeringer faldt investeringerne med knap 4 pct. i 2007. Faldet i investeringerne skal ses i sammenhæng med kommunesammenlægningerne pr. 1/1 2007. Investeringsomfanget i kommunerne var relativt højt i 2006, og sammenlægningsprocessen kan betyde, at en del nye projekter ikke er blevet sat i gang i 2007. I 2008 og 2009 skønnes de offentlige investeringer at vokse 4¼ henholdsvis 5 pct., hvilket er på linje med forudsætningerne i <i>Økonomisk Redegørelse, februar 2008</i> .
Stigende udgifter til indkomstoverførsler	Udgifterne til indkomstoverførsler vurderes at falde i 2008, når der korrigeres for den automatiske regulering som følge af satsreguleringen. Faldet skyldes hovedsageligt, at den lave ledighed giver store besparelser på dagpenge-

udgifterne. Udgifterne ventes imidlertid at stige i de kommende år, hvilket især kan henføres til et stigende antal folkepensionister samt flere dagpengemodtagere som følge af stigende ledighed.

Skattelettelser i 2008-09

I 2008 øges beskæftigelsesfradraget og personfradraget svarende til en skattelettelse på godt 4 mia. kr. Kommunale skattestigninger for godt 2 mia. kr. trækker dog i modsat retning. I 2009 gives der statslige skattelettelser for godt 9 mia. kr. Den største skattelettelse kommer fra en forøgelse af mellemskattegrænsen, som hæves til samme niveau som topskattegrænsen. Desuden reduceres satsen for bundskatten med knap ½ pct.point for at kompensere for de kommunale skattestigninger i 2008. Den statslige skattelettelse er dobbelt så stor som de kommunale skattestigninger, hvilket skyldes, at der i 2009 kompenseres for merbeskatning i både 2008 og 2009. I 2010 hæves bundskatten igen med ca. ¼ pct.point, således at proventet fra den statslige bundskattelettelse i 2010 og fremover svarer til proventet fra de kommunale skattestigninger.

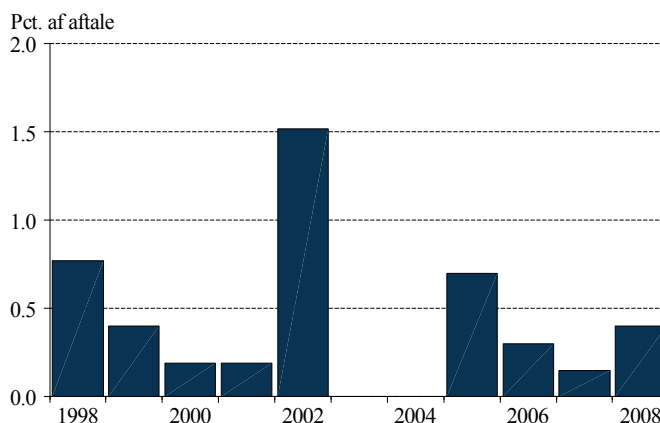
Ændringer i pensionsafkastskatten

Regeringen og Folketinget har ændret de danske pensionsbeskatningsregler på baggrund af en kendelse fra EF-domstolen. Ændringerne betyder bl.a., at afkast af indeksobligationer og visse ejendomme, der tidligere var skattefritaget, fremover beskattes. Ejerne af disse aktiver kompenseres for den fremtidige skattebetaling med en engangsbetaling i 2008, som samlet set løber op i ca. 10 mia. kr.

Kommunerne bryder økonomiaftalen

Regeringen og KL indgår hvert år en aftale om den kommunale økonomi. De seneste mange år har kommunerne som regel budgetteret med flere udgifter end aftalt, jf. figur I.29, og senest blev der i de kommunale budgetter for 2008 budgetteret med serviceudgifter på knap 1 mia. kr. over det aftalte niveau og skattestigninger på 1½ mia. kr. mere end aftalt. Hertil kommer, at kommunerne samlet set oftest overskrider budgetterne.

Figur I.29 Kommunale aftaleoverskridelser

Anm.: Tallene angiver forskellen mellem det aftalte niveau for serviceudgifterne og de vedtagne budgetter. Tallene dækker KL-kommunerne, dvs. ekskl. København og Frederiksberg kommuner til og med 2006.

Kilde: Finansministeriet, *Budgetredegørelse 2004, Aftale om den kommunale økonomi (2005-08)*, og diverse pressemeddelelser mv.

Regeringen strammer grebet om kommunerne i 2008

Regeringen har accepteret aftalebruddet i 2008 og skærer i stedet ned på de planlagte statslige udgifter. For at modvirke yderligere overskridelser vil kommunerne blive modregnet i bloktilskuddet for 2009, hvis de samlet set overskrider de nuværende budgetter for 2008. Modregningen bliver fordelt på de kommuner, som har overskredet deres budgetter, og modregningen bliver proportional med budgetoverskridelsen. De kommuner, der overholder budgetterne, bliver således ikke påvirket af modregningen. Det betyder, at den enkelte kommune har en stærk tilskyndelse til at overholde budgettet eller begrænse en eventuel budgetoverskridelse for 2008. Der er imidlertid ingen tilskyndelse for den enkelte kommune til at bruge mindre end budgetteret.

Justering af det kommunale aftalesystem

Regeringen og Folketinget strammer også op over for kommunerne fremover. Fra og med budgetåret 2009 gøres 1 mia. kr. af det statslige tilskud til kommunerne betinget af, at de kommunale budgetter er i overensstemmelse med aftalen mellem KL og regeringen om den kommunale

økonomi. Finansministeren vil således få mulighed for at tilbageholde op til 1 mia. kr. af statstilskuddet, hvis kommunerne budgetterer med flere udgifter end aftalt. Hvis en del af tilskuddet tilbageholdes, fordeles straffen jævnt ud over alle kommuner uden hensyntagen til de individuelle budgetter. Dermed får kommunerne samlet set en tilskyndelse til at lægge budgetterne inden for aftalen, men de nye regler giver ikke den enkelte kommune nævneværdig tilskyndelse til at udvise tilbageholdenhed i budgetlægningen, idet en eventuel straf bliver fordelt ud over alle kommuner. Initiativet indeholder heller ikke særlig incitament til at overholde de lagte budgetter. Formandskabet har tidligere foreslået et system med omsættelige kommunale udgiftsrettigheder, som kan være et mere fleksibelt system til styring af de samlede kommunale udgifter, jf. boks I.7.

**Kommunalt brud
på skatteaftale
straffes**

Der indføres desuden en skattemekanisme, så statstilskuddet til kommunerne reduceres, hvis de hæver skatten mere end aftalt mellem KL og regeringen. Mekanismen består i en kombination af kollektiv og individuel straf. De kommuner, der hæver skatten permanent, får som udgangspunkt reduceret deres individuelle statstilskud med 75 pct. af det større skatteprovenu det første år og 50 pct. det efterfølgende år. Herefter kan de selv disponere over det fulde beløb, og prisen for en skattestigning er således 125 pct. af et års merprovenu for den enkelte kommune. Den del af det samlede kommunale merprovenu, som ikke inddrives via individuel modregning, tages fra kommunernes samlede statstilskud. Kommunerne under et mister derfor hele merprovenuet, hvis de øger skatten mere end aftalt. Regeringen har til hensigt at bruge midlerne fra det reducerede statstilskud til at sænke bundskatten, så det samlede skattetryk ikke ændres. Modregningsmekanismen vil tilskynde kommunerne til i højere grad at søge aftalen overholdt for at undgå modregningen.

Formandskabet har tidligere foreslået en metode med omsættelige udgiftsrettigheder til styring af de kommunale udgifter, jf. f.eks. *Dansk Økonomi, efterår 2006*.

Systemet indebærer, at der hvert år – f.eks. i forhandlinger mellem regeringen og Kommunernes Landsforening – fastlægges en samlet udgiftsramme for kommunerne under ét. Hver kommune tildeles med udgangspunkt heri en udgiftsrettighed, der angiver et loft for, hvor stor en udgift den må afholde. Kommuner, der har et særligt udgiftsbehov i et år, og som ikke kan afholde disse udgifter inden for den fortsatte udgiftsramme, kan vælge at købe retten til at afholde større udgifter. Omvendt kan kommuner, der ønsker at sænke skatte- og udgiftsniveauet, sælge udgiftsrettigheder.

Prisen på udgiftsrettighederne vil afspejle, hvor stram den samlede, centralt fastsatte udgiftsramme er. Hvis den samlede ramme for de kommunale udgifter er lav, vil mange kommuner ønske at øge udgifterne i forhold til den initiale tildeling, mens kun ganske få vil ønske at reducere udgifterne. Dette vil betyde, at prisen på udgiftsrettighederne bliver relativt høj. Hvis det ønskes, at kommunerne samlet set skal have fleksibilitet i udgiftsniveauet, kan staten sælge udgiftsrettigheder til en fast maksimumspris. På den måde kan den samlede mængde af kommunale udgiftsrettigheder øges i løbet af året, hvis behovet er meget stort.

Et system med omsættelige udgiftsrettigheder kan anvendes, uanset hvordan den initiale fordeling af den samlede kommunale udgiftsramme bliver fastlagt. Fordelingen kan som udgangspunkt være baseret på de historiske udgifter. Alternativt kan udgiftsrettighederne fordeles efter objektive kriterier, f.eks. med udgangspunkt i de principper for beregning af kommunernes strukturelle udgiftsbehov, der indgår i opgørelsen af den kommunale udligning. Fordelingen kan justeres løbende således, at en kommune med en relativt stor stigning i det strukturelle udgiftsbehov får en større andel, når der tildeles nye udgiftsrettigheder.

Det kan være nødvendigt at indføre sanktioner, hvis den samlede, centralt fastsatte udgiftsramme overskrides som følge af, at en eller flere kommuner afholder flere udgifter, end de har udgiftsrettigheder til. Da hver enkelt kommune – i modsætning til i det nuværende system – har en klart defineret udgiftsrettighed (tildelt initialt eller tilkøbt), er det nemt at gennemføre et sanktionssystem, der "straffer" netop de kommuner, der har afholdt flere udgifter, end de har rettigheder til. Sanktionen kan f.eks. være en afgift, der er højere end den fastsatte maksimumspris på udgiftsrettighederne.

**Skattemekanisme
kan føre til
kommunal
skatteskrue**

Skattemekanismen indebærer, at enkelte kommuner kan hæve skatten på bekostning af de øvrige kommuner i form af en reduktion i det samlede statstilskud. De øvrige kommuner bliver derfor tvunget til at reducere serviceniveauet, hvis de ikke også vælger at hæve skatten. Hvis de øvrige kommuner vælger at hæve skatten, vil det yderligere tilskynde andre kommuner til at hæve skatten for at opretholde serviceniveauet. Der er således risiko for, at denne mekanisme langsomt fører til stigende kommunal indkomstskat, grundskyld mv. Regeringen vil dog, som beskrevet ovenfor, reducere bundskatten i takt med, at kommuneskatterne øges.

**Skattemekanisme
kan ikke stå alene**

I fraværet af en effektiv udgiftsstyring kan det være fornuftigt at søge de kommunale indtægtsmuligheder begrænset. En begrænsning på indtægterne kan dog ikke understøtte den kortsigtede styring af de offentlige udgifter, bl.a. fordi skatteindtægterne er konjunkturmedløbende. Der er derfor stadig behov for et system, der kan forbedre den kortsigtede udgiftsstyring. Det ovenfor beskrevne system med omsættelige kommunale udgiftsrettigheder kan styre udgifterne på både kort og lang sigt, og et sådant system vil derfor overflødiggøre skattemekanismen. Samtidig vil en effektiv styring af udgifterne sikre, at kommunerne ikke har behov for at øge skatteindtægterne.

**Omsættelige
kommunale
skatteudskrivnings-
rettigheder**

Hvis det ønskes at styre de langsigtede kommunale udgifter via kommunernes indtægtsside, kan regeringens skattemekanisme med fordel udskiftes med et system med omsættelige skatteudskrivningsrettigheder, jf. boks I.8. Et system med omsættelige skatteudskrivningsrettigheder indebærer, at kommuner, der ønsker at hæve skatten, skal købe rettigheder af kommuner, der er villig til at sætte skatten ned. Systemet sikrer, at kommunerne samlet set ikke øger skatterne. Systemet understøtter samtidig, at kommuner med et relativt lavt udgiftsbehov sænker skatten til fordel for kommuner med det største udgiftsbehov.

Regeringen og Folketinget har indført en mekanisme med virkning fra 2009, der begrænser den kommunale skatteudskrivning. Et alternativ til denne mekanisme er et system med omsættelige skatteudskrivningsrettigheder, i lighed med forslaget om omsættelige kommunale udgiftsrettigheder, jf. boks I.7.

Grundideen i et sådan system er, at kommuner, der ønsker at hæve skatteniveauet for at forbedre den offentlige service, kan købe retten til at hæve skatten med et vist provenu fra en kommune, der ønsker at sænke skatten. Herefter omregnes provenuændringen til en ændring i skattesatserne, og skattesatserne fastlægges inden årets begyndelse. Handlen med skatteudskrivningsrettigheder bør foregå i provenuer for at sikre, at det samlede provenu holdes indenfor en fastlagt ramme. Systemet indebærer, at kommunerne kan fastholde deres indkomstskatteprocent, grundskyldspromille og dækningsafgiftspromille fra år til år, uden at købe nye skatteudskrivningsrettigheder. Skatteudskrivningsrettighederne skal indledningsvist fordeles mellem kommunerne, f.eks. på baggrund af indeværende års skatteeniveau.

Forslaget vil lægge en begrænsning på de samlede kommunale indtægter og dermed understøtte, at de kommunale udgifter følger skattebasen på lang sigt. Hvis der er ønske om, at de kommunale udgifter skal udgøre en større andel af den samlede økonomi, kan mængden af de samlede skatteudskrivningsrettigheder øges, f.eks. i forbindelse med de årlige økonomiforhandlinger mellem regeringen og Kommunernes Landsforening. Den foreslåede mekanisme kan dog ikke understøtte den kortsigtede styring af de offentlige udgifter, bl.a. fordi skatteindtægterne er konjunkturmedløbende. Der er derfor stadig behov for en mekanisme, der kan forbedre den kortsigtede udgiftsstyring.

Handel med skatteudskrivningsrettigheder sikrer, at kommuner med et lavt marginalt udgiftsbehov reducerer skatte- og udgiftsniveauet til fordel for kommuner med høje marginale udgiftsbehov. Forslaget vil således sikre en bedre fordeling på lang sigt af den offentlige service på tværs af kommuner.

**Ekspansiv
finanspolitik**

De senere år har finanspolitikken været stærkt ekspansiv med en skønnet effekt på BNP – den såkaldte finanseffekt – i størrelsesordenen ½ pct.point. I 2007 bidrog den offentlige forbrugsvækst positivt til aktiviteten. Da de foreløbige nationalregnskabstal udviser en relativt stor stigning i indkomstskatterne og kun en beskedne stigning i skattegrundlaget, er der et negativt bidrag fra indkomstskatterne

af omtrent samme størrelse. Med udgangspunkt i den planlagte politik vurderes finanspolitikken også at øge efterspørgslen i 2008. Finanseffekten skønnes at blive 0,3 pct. i 2008, og finanspolitikken vil dermed bidrage til at øge kapacitetspresset, der i forvejen er betydeligt. Det er specielt den planlagte vækst i det offentlige forbrug, der er med til at øge presset på økonomien, men skattelettelserne giver også et positivt bidrag til aktiviteten. Med udgangspunkt i den forudsatte realvækst i det offentlige forbrug på 1,2 pct. i 2009 og de planlagte skattelettelser på godt 9 mia. kr. skønnes finanseffekten at blive 0,4 pct. i 2009. Finanspolitikken bidrager således igen i 2009 til at lægge yderligere pres på det i forvejen pressede danske arbejdsmarked, jf. tabel I.16.

Tabel I.16 *Finanspolitikken aktivitetens virkning*

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
	----- Pct.point -----						
Udgifter i alt	0,4	0,3	0,5	0,3	0,2	0,1	-0,1
heraf offentligt forbrug	0,3	0,3	0,4	0,3	0,1	0,1	-0,1
off. investeringer	0,1	0,0	0,2	-0,1	0,0	0,1	0,0
indkomstoverførsler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Indtægter i alt	0,3	0,1	0,2	-0,2	0,1	0,2	0,0
heraf personlige skatter	0,3	-0,1	0,1	-0,3	0,1	0,2	0,0
boligskatter	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
punktafgifter	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Finanseffekt i alt	0,7	0,4	0,7	0,0	0,3	0,4	-0,1

Anm.: Finanseffekten angiver finanspolitikken aktivitetens virkning, målt som finanspolitikken vækstbidrag til BNP i forhold til en situation med neutral finanspolitik. Med neutral finanspolitik forstås f.eks., at indkomstskattesatserne holdes konstante, at punktafgiftssatserne reelt er uændrede, at satserne for indkomstoverførsler følger satsreguleringen, og at offentlig beskæftigelse udgør en fast andel af den strukturelle arbejdsstyrke. Et positivt tal indikerer en aktivitet fremmende virkning af finanspolitikken. For udgiftsposterne betyder dette øgede udgifter og for indtægtsposterne mindskede indtægter målt ved det direkte provenu (som er størrelsen af den del af ændringen i en budgetpost, der kan henføres til ændringen i finanspolitikken). Ikke alle budgetposter er vist særskilt, men er indeholdt i totalposterne.

Kilde: Egne beregninger på SMEC.

I.8 Afgang fra ledighed

**36.000 færre
fuldtidsledige
i det seneste år**

Ledigheden er faldet betydeligt i de seneste år. Siden slutningen af 2003 er antallet af fuldtidsledige faldet med 117.000 personer, hvoraf faldet i det seneste år udgør 36.000 fuldtidspersoner. Det betyder, at der på nuværende tidspunkt er 53.000 fuldtidsledige, hvoraf 41.000 er dagpengemodtagere. Ledigheden er dermed nået et så lavt niveau, at der i mange sektorer er mangel på arbejdskraft. Det er derfor værd at overveje, om det danske dagpenge-system kan omlægges, så der kommer flere personer i beskæftigelse. I det følgende undersøges, hvor længe dagpengemodtagere er ledige, og om de efterfølgende finder udstøttet beskæftigelse eller på anden vis bliver selvforsørgende.³

**I Danmark kan
ledige få dagpenge
i fire år**

Dagpengeberettigede kan modtage dagpenge i op til fire år i Danmark, hvorefter de kan få kontanthjælp, hvis de har en tilstrækkelig lav formue og ikke kan forsørges af deres ægtefælle. For at optjene retten til dagpenge skal de ledige være i udstøttet beskæftigelse i et år ud af de seneste tre år, jf. boks I.9. For ledige, der har opbrugt dagpengeretten, sænkes kravet til beskæftigelse dog til et halvt år ud af de seneste tre år. I praksis betyder det, at ledige kun behøver at være i beskæftigelse i et halvt år, før retten til dagpenge fornyes.

3) Personer i beskæftigelse er i dette afsnit defineret til lønmodtagere, og det omfatter derfor ikke selvstændige eller personer i støttet beskæftigelse. Personer på selvforsørgelse er afgrænset til personer, der ikke modtager indkomstoverførsler og ikke er lønmodtagere, og omfatter dermed selvstændige.

Danmark

Retten til dagpenge opnås, hvis en person har været medlem af en arbejdsløsheds-kasse i et år og har haft beskæftigelse eller udøvet selvstændig virksomhed i et år ud af de seneste tre år. Retten til dagpenge opnås også for personer, som lige har afsluttet en kompetencegivende uddannelse. Ledige kan være på dagpenge i op til fire år. Ledige, der ikke har opbrugt dagpengeperioden på fire år, genoptjener retten til en ny dagpengeperiode ved at være i ustøttet beskæftigelse i et år inden for de seneste tre år. For ledige, hvor dagpengeperioden er udløbet, er beskæftigelseskravet dog kun et halvt år. Det er muligt ved f.eks. orlov at få forlænget perioden, hvori beskæftigelseskravet skal være opfyldt. Dagpengene er 90 pct. af hidtidig indkomst, dog maksimalt 703 kr. pr. dag. Den maksimale dagpengegrænse svarer til ca. 60 pct. af gennemsnitslønnen i den private sektor.

Sverige

En ledig har ret til dagpenge, hvis personen har haft en arbejdsløshedsforsikring i mindst et år og har opfyldt beskæftigelseskravet. Beskæftigelseskravet er opfyldt, hvis en ledig inden for det seneste år har arbejdet i mindst seks måneder med mindst 80 timer om måneden, eller har arbejdet minimum 480 timer i seks sammenhængende måneder og mindst 50 timer i hver måned. Ved f.eks. sygdom og ophør af uddannelse er det dog muligt at få forlænget perioden, hvor beskæftigelseskravet skal være opfyldt. Dagpengene gives i 60 uger til ikke-forsørgere og i 90 uger til forsørgere. En ny dagpengeperiode opnås, når beskæftigelseskravet er opfyldt på ny. En dagpengeperiode indledes med fem karenstage. I de første 40 uger er dagpengene 80 pct. af tidligere indkomst, hvorefter de falder til 70 pct. Den maksimale dagpengesats er i hele perioden 680 SEK (546 DKK) pr. dag. Det svarer til ca. 55 pct. af en gennemsnitsløn i den private sektor.

Norge

En arbejdsløs har ret til dagpenge, hvis personen har etableret egen virksomhed eller har haft en indtægt fra støttet og ustøttet beskæftigelse på 100.218 NOK (95.327 DKK) i det seneste kalenderår eller på mindst 200.436 NOK (190.655 DKK) i løbet af de seneste tre kalenderår. Ledige med en indtægt på 66.812-133.624 NOK (63.552-127.103 DKK) i det seneste kalenderår eller gennemsnitligt over de seneste tre kalenderår har ret til dagpenge i et år, og ledige med en indtægt på mindst 133.624 NOK (127.103 DKK) har ret til dagpenge i to år. Dagpengeperioden indledes med tre karenstage. Dagpengene udgør i gennemsnit 62,4 pct. af tidligere indtægt, dog maksimalt 962 NOK (915 DKK) pr. dag. Det svarer til ca. 70 pct. af en gennemsnitsløn i den private sektor.

Kilde: www.retsinfo.dk, www.iaf.se og www.nav.no.

**Kortere
dagpengeperiode i
Sverige og Norge**

Dagpengeperioden i Danmark er meget længere end i de andre skandinaviske lande. I Sverige kan ledige modtage dagpenge i 60 eller 90 uger, og i Norge kan ledige få dagpenge i et eller to år. Beskæftigelseskravet for at optjene eller genoptjene dagpenge er dog anderledes i de to andre skandinaviske lande. I Sverige skal den ledige have været i beskæftigelse i mindst et halvt år inden ledighedsperioden. I Norge har den ledige ret til dagpenge, bl.a. hvis vedkommende har tjent over 64.000 kr. i det seneste kalenderår eller gennemsnitligt i de seneste tre kalenderår. Den maksimale dagpengesats i forhold til gennemsnitslønnen i den private sektor er højere i Danmark end i Sverige, men lavere end i Norge.

**14 pct. har dag-
pengeanciennitet
mellem 2½ og
4 år ...**

Godt halvdelen af de personer, der modtog dagpenge eller var i aktivering i oktober 2007, havde en dagpengeanciennitet på under et år, og godt 80 pct. havde dagpengeanciennitet på mindre end 2½ år, jf. tabel I.17. 14 pct. havde en dagpengeanciennitet på mellem 2½ og 4 år, hvilket svarer til 14.400 personer.

**... uanset køn,
alder og
uddannelse**

Gruppen af ledige med en dagpengeanciennitet mellem 2½ og 4 år havde stort set de samme karakteristika som gennemsnittet af alle ledige og aktiverede i oktober 2007. Andelen af en gruppe med givne karakteristika, der havde en dagpengeanciennitet på mellem 2½ og 4 år, er således stort set den samme uanset køn, aldersgruppe eller uddannelse.⁴ Da ledigheden generelt er højere for kvinder end for mænd, er en relativ stor del af dem med en dagpengeanciennitet mellem 2½ og 4 år kvinder; konkret udgør kvinderne 63 pct. af gruppen, mens mænd udgør de resterende 37 pct. Tilsvarende har ufaglærte generelt en højere ledighed, og de udgør dermed en større andel af gruppen med lang dagpengeanciennitet. De ufaglærte udgør hele 41 pct., faglærte 32 pct. og ledige med en videregående uddannelse 24 pct. af gruppen med dagpengeanciennitet

4) Af tabel I.17 fremgår det eksempelvis, at andelen af mænd med en dagpengeanciennitet mellem 2½ og 4 år er 13 pct. og 14 pct. for kvinder. Tilsvarende er der kun en lille forskel på de betragtede alders- og uddannelsesgrupper (andelen varierer mellem 12 og 15 pct.).

mellem 2½ og 4 år.⁵ Endelig afspejler også aldersfordelingen af personer med relativt lang dagpengeanciennitet fordelingen blandt alle ledige og aktiverede. Konkret var 22 pct. af de ledige med dagpengeanciennitet mellem 2½ og 4 år under 30 år, 52 pct. var mellem 30 og 50 år, mens 26 pct. var over 50 år.

Ledige omfattet af tidligere regler er ofte ældre end andre ledige

I oktober 2007 havde 4 pct. af dagpengemodtagerne svarende til 4.000 personer en dagpengeanciennitet på over fire år. Det er bl.a. ledige, som er omfattet af tidligere regler eller lempeligere regler for ledige over 50 år, og de har dermed ret til mere end fire års dagpenge. Dette betyder, at de oftere er ældre end ledige med en lavere dagpenge-anciennitet.

Afgang fra ledighed undersøges

I det følgende undersøges de lediges afgangsmønster fra ledighed. De ledige kan bl.a. afgå til beskæftigelse, selvforsørgelse, kontanthjælp, SU og sygedagpenge. Afgang fra ledighed defineres som fire sammenhængende uger, hvor en ledig ikke har modtaget dagpenge, jf. boks I.10. Det betyder, at der i analysen ikke medregnes en eventuel efterfølgende ledighed, efter at en person er afgået til bl.a. selvforsørgelse eller sygedagpenge.

Mange er ledige i kort tid

Ifølge analysen er mange dagpengemodtagere ledige i relativt kort tid. Efter et halvt år er 68 pct. af de betragtede nyledige afgået fra ledighed i mindst fire uger, dvs. at der er 32 pct., der stadig er ledige, og som ikke har været væk fra ledighed i mindst fire uger. Efter et år er 15 pct. stadig ledige eller i aktivering, og efter 2½ år er der kun 3 pct. tilbage. Lige inden dagpengeperioden udløber, er der kun 1 pct., som ikke er afgået fra ledighed til en anden tilstand med en varighed på mindst fire uger, jf. figur I.30.

5) 3 pct. har en ukendt/uoplyst uddannelse.

Tabel I.17 Fordeling af dagpengeanciennitet for ledige og aktiverede i oktober 2007 fordelt på karakteristika

	< ½ år	½-1 år	1-1½ år	1½-2 år	2-2½ år	2½-3 år	3-3½ år	3½-4 år	> 4 år	I alt
	----- Antal -----									
Alle	38.192	18.747	12.831	8.925	7.474	5.923	4.911	3.522	4.007	104.532
	----- Pct. -----									
Alle	37	18	12	9	7	6	5	3	4	100
Kvinder	35	18	13	9	8	6	5	3	4	100
Mænd	39	18	11	8	7	5	4	3	4	100
Under 30 år	44	17	11	8	7	5	4	3	1	100
30-39 år	37	19	13	9	7	6	5	3	1	100
40-49 år	36	18	12	8	7	5	5	3	5	100
50 år og over	30	17	12	9	7	6	5	4	9	100
Ufaglærte	36	17	12	9	8	6	5	4	4	100
Faglærte	37	18	12	8	7	5	5	3	5	100
Vid. uddannelse	39	18	13	8	7	5	4	3	3	100

Anm.: Opgørelsen omfatter alle forsikrede ledige, dvs. også ledige omfattet af tidligere regler og af regler for ledige over 50 år. Ledige med dagpengeanciennitet over fire år er bl.a. omfattet af disse regler. Opgørelsen omfatter ledige ved et givet tidspunkt. En sådan opgørelse undervurderer andelen med korte ledighedsforløb og overvurderer andelen med lange ledighedsforløb i forhold til analysen i dette afsnit, der omfatter personer, som bliver ledige i løbet af en periode.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Analyserne i dette afsnit bygger på en registerbaseret forløbshistorie over samtlige personer, der modtager indkomstoverførsler. Der anvendes oplysninger på ugebasis om ledighed og offentlige indkomstoverførsler fra DREAM-registret kombineret med oplysninger om beskæftigelse fra MIA (månedlige indberetninger af A-indkomst) og CON (centrale oplysningssedler). Det betyder, at der i analysen indgår oplysninger om, hvilken type indkomstoverførsel den enkelte modtager, og om personen er i beskæftigelse eller på anden vis selvforsørget. For 2001-05 benyttes oplysninger om beskæftigelse fra CON og for 2006-07 fra MIA.

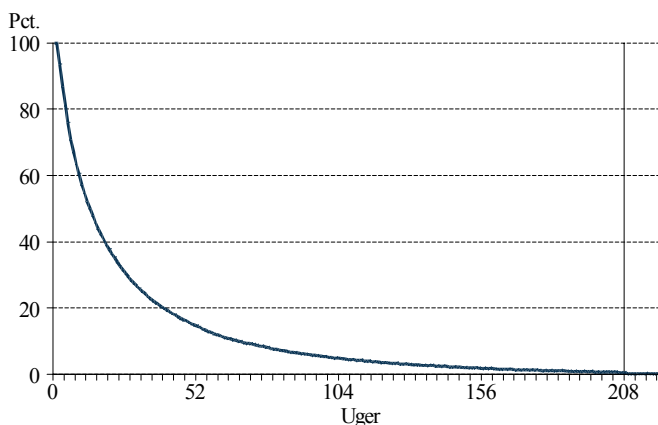
I analysen medtages nyledige i alderen 18-49 år i perioden 2001-07, hvor en nyledig er en person med fire års dagpenget foran sig. Hvis en person bliver nyledig mere end en gang i perioden, vil kun den seneste dagpengeperiode indgå, da det kun er den seneste dato for indtrædelse i dagpengeperioden, der er angivet i DREAM-registret. Dette betyder, at dagpengeperioder fra de seneste par år bliver overrepræsenteret.

Afgang fra ledighed defineres som fire sammenhængende uger, hvor personen ikke er på dagpenge, og tilstanden, den ledige afgår til, defineres som tilstanden i den første af de fire uger. Det betyder, at hvis en ledig eksempelvis afgår til sygedagpenge i seks uger og derefter bliver ledig igen (men forbliver i samme dagpengeperiode), så er det kun den første ledighedsperiode, der tæller med i analysen, og den lediges afgang defineres til sygedagpenge. Denne definition gør det muligt at undersøge de lediges afgang til alle former for tilstande og ikke kun beskæftigelse ved opfyldelse af beskæftigelseskravet. Definitionen betyder, at de korte ledighedsperioder bliver overrepræsenteret, og de lange bliver underrepræsenteret i analysen i forhold til den faktiske fordeling af lediges dagpengeanciennitet.

Længden af ledighedsperioden defineres som antal uger på dagpenge, feriedagpenge, aktivering, sabbatorlov, uddannelsesorlov eller voksenuddannelsesstøtte, fra de ledige starter på dagpengeperioden, til de afgår fra dagpengeperioden første gang.

Datoen for, hvornår ledige indtræder i dagpengeperioden, er behæftet med en vis usikkerhed i DREAM-registret. Dette rettes der delvist op på i analysen, ved at beregne en ny dato for personer, som har indtrædelsesdato, hvor de ikke er på dagpenge eller allerede er på dagpenge. Længden af ledighedsperioden kan ikke beregnes helt nøjagtigt, og nogle af de ledige vil derfor have en ledighedsperiode på lidt over eller lidt under 208 uger, selvom den ifølge reglerne maksimalt kan være 208 uger.

Figur I.30 Tilbageværende nyledige

Anm.: Opgørelsen omfatter 18-49-årige forsikrede ledige, der påbegynder deres dagpengeperiode i 2001-07. Personer, som er udvandret eller døde i løbet af analyseperioden, er sorteret fra. Afgang defineres som fire sammenhængende uger, hvor personen ikke modtager dagpenge, jf. boks I.10.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

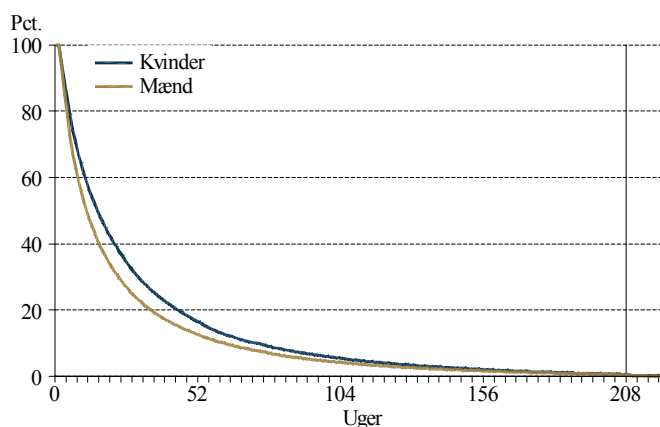
Mænd kommer hurtigere ud af ledighed end kvinder ...

Mænd kommer hurtigere ud af ledighed end kvinder. Dette er først og fremmest tilfældet i starten af ledighedsperioden, hvorefter forskellen udlignes. Efter det første år er 17 pct. af kvinderne og 13 pct. af mændene stadig ledige, men efter to år er forskellen mellem mænd og kvinder reduceret til 1 pct. point, jf. figur I.31.

... og yngre hurtigere end ældre

Ledige under 30 år kommer hurtigere ud af ledighed end andre aldersgrupper. Efter et halvt år modtager 27 pct. af de ledige under 30 år og 34 pct. af de ledige mellem 30 og 50 år stadig dagpenge. Efter et år er 12 pct. af de ledige under 30 år og 17 pct. i de resterende aldersgrupper ikke afgået fra ledighed.

Figur I.31 Tilbageværende nyledige fordelt på køn

Anm.: Jf. figur I.30.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Faglærte er ledige i kortere tid

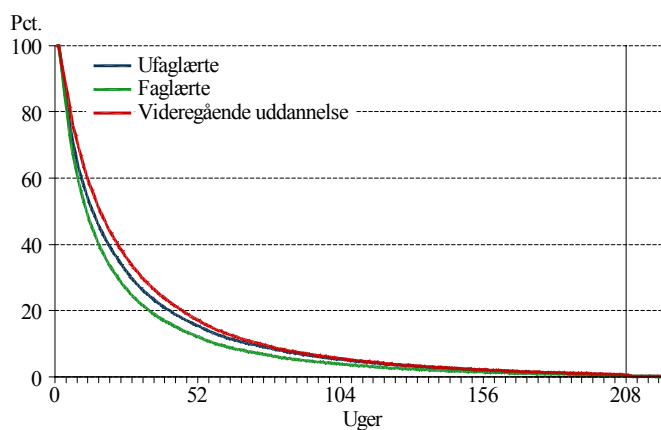
Ledige med en faglært uddannelse kommer relativt hurtigt ud af ledighed i forhold til andre uddannelsesgrupper. Efter et halvt år er 27 pct. med en faglært uddannelse endnu ikke afgået fra ledighed, og efter et år er 12 pct. endnu ikke afgået. Personer med en videregående uddannelse er ledige i længere tid end andre uddannelsesgrupper. Efter et halvt år er 37 pct. stadig ledige. Forskellen reduceres dog efter et år, jf. figur I.32.

Stærkt stigende afgang til beskæftigelse ved dagpengeophør

Dagpengemodtagerne, som forlader ledighed, afgår bl.a. til beskæftigelse, selvforsørgelse, kontanthjælp, SU og sygedagpenge. Afgangsraten fra ledighed til beskæftigelse er omkring 6 pct. de første uger af ledighed, og derefter aftager den til knap 2 pct. pr. uge i løbet af det første år.⁶ Afgangsraten til beskæftigelse reduceres herefter til ca. 1 pct. pr. uge, indtil de ledige har modtaget dagpenge i knap fire år, og dagpengeperioden derfor ophører. Ved dagpengeperiodens slutning stiger den ugentlige afgangsrate til beskæftigelse mærkbart til ca. 12 pct., jf. figur I.33.

6) Afgangsraten til beskæftigelse er defineret som andelen af de personer, der er ledige ved ugens start, som har fundet beskæftigelse, når ugen er omme.

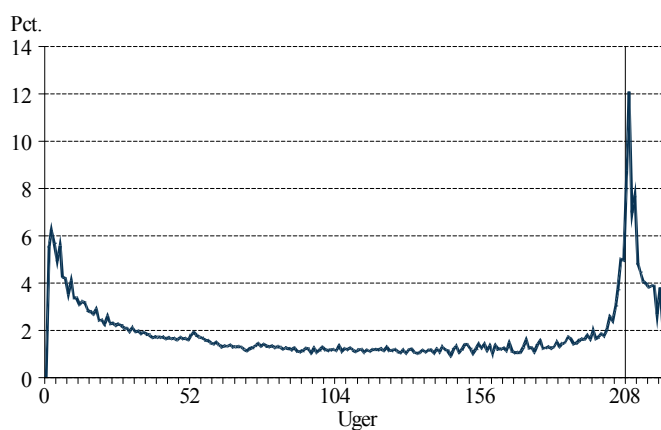
Figur I.32 Tilbageværende nyledige fordelt på uddannelsesgrupper

Anm.: Jf. figur I.30. Personer med en ukendt/uoplyst uddannelse er udeladt i figuren.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Figur I.33 Afgangsraten fra ledighed/aktivering til beskæftigelse

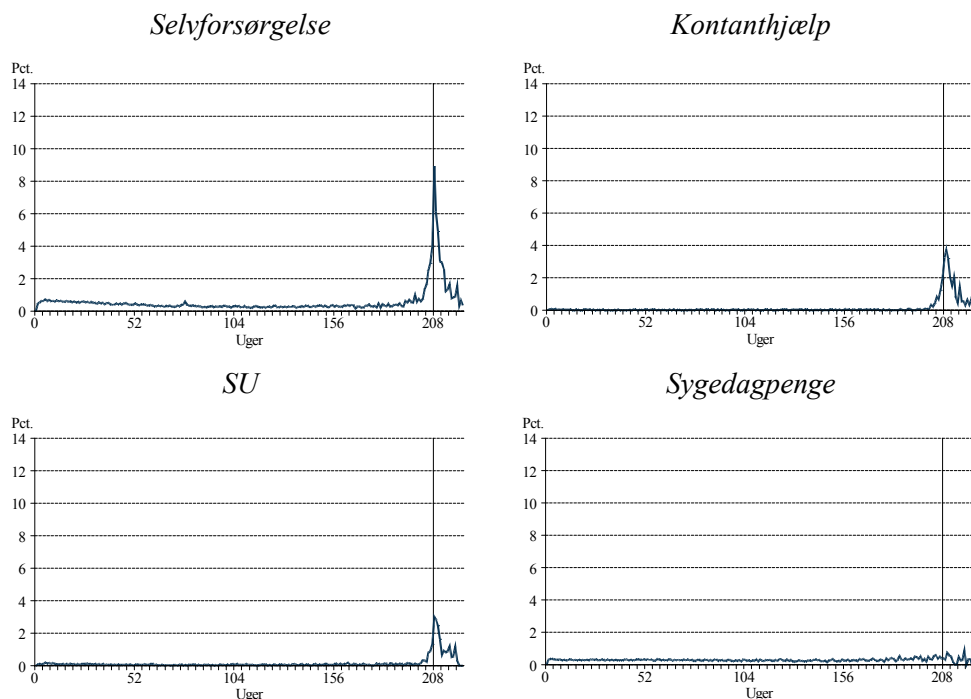

Anm.: Jf. figur I.30.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Mænd kommer hurtigere i beskæftigelse end kvinder	Afgangsraten til beskæftigelse fordelt på køn viser, at mænd kommer hurtigere i beskæftigelse end kvinder. I de første par uger af ledighedsperioden har mænd ca. 2 pct.point større sandsynlighed for at afgang fra ledighed til beskæftigelse pr. uge end kvinder, men efterfølgende reduceres denne forskel til 1 pct.point. Efter et års ledighed og indtil ophør af dagpengeperioden er afgang fra ledighed til beskæftigelse lige stor for kvinder og mænd. Ved dagpengeperiodens ophør stiger sandsynligheden for at afgang til beskæftigelse til 15 pct. for mænd og 10 pct. for kvinder.
Faglærte og yngre ledige kommer hurtigst i beskæftigelse	Ledige under 30 år kommer hurtigere i beskæftigelse end ældre ledige. Det samme gælder for ledige med en faglært uddannelse i forhold til andre uddannelsesgrupper. Afgangsraten for personer med en videregående uddannelse er lav det første halve år set i forhold til andre, men efter det første halve år er afgangsraterne til beskæftigelse på samme niveau for alle uddannelsesgrupper.
Stor afgang til selvforsørgelse ved ophør af dagpenge	Afgangsraten fra ledighed til selvforsørgelse er væsentligt lavere end afgangsraten til beskæftigelse. Sandsynligheden for at afgang til selvforsørgelse er ca. ½ pct. pr. uge for de tilbageværende ledige i stort set hele dagpengeperioden, jf. figur I.34. Ved dagpengeperiodens udløb stiger sandsynligheden for at afgang til selvforsørgelse til 9 pct. Det er primært mænd, der afgang til selvforsørgelse, hvilket både gælder i det første år og ved dagpengeperiodens udløb. Der er ikke nævneværdig forskel på sandsynligheden for at afgang fra ledighed til selvforsørgelse for de forskellige alders- og uddannelsesgrupper. Lidt flere ugifte end gifte afgang til selvforsørgelse ved dagpengeperiodens ophør.
Nogle afgang til kontanthjælp ...	Der er kun få, der afgang fra ledighed til kontanthjælp, før dagpengeperioden udløber. Ved dagpengeperiodens ophør stiger sandsynligheden for at afgang fra ledighed til kontanthjælp til 4 pct. Den er markant højere for mænd end kvinder. Ved dette tidspunkt er der 7 pct. sandsynlighed for, at mænd afgang til kontanthjælp, og 2 pct. sandsynlighed for, at kvinder afgang til kontanthjælp. Der er ikke nævneværdig forskel på afgangsraten for de forskellige alders- og uddannelsesgrupper. Ugifte ledige afgang hyppigere til kontanthjælp end gifte, når dagpengeperioden udløber.

Figur I.34 Afgangsraten fra ledighed/aktivering til

Anm.: Jf. figur I.30.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

... og til SU ved ophør af dagpenge

Få dagpengemodtagere afgår til SU i løbet af ledighedsperioden, men ved dagpengeperiodens ophør stiger afgangsraten til 3 pct. Ledige, der afgår til SU ved dagpengeperiodens ophør, er ofte ledige, der har været i uddannelsesaktivering umiddelbart inden afgang, og som fortsætter med uddannelsen. Afgangen er højere for kvinder end mænd, og højere jo yngre de ledige er. Der er ingen forskel på afgangsraten til SU fordelt på højest fuldførte uddannelse ved ledighedsperiodens begyndelse.

Lav afgang til sygedagpenge fra ledighed

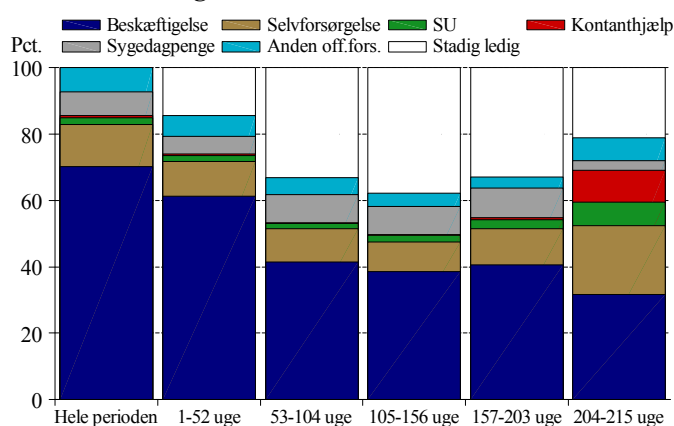
I hele dagpengeperioden er der kun en beskedent afgang fra ledighed til sygedagpenge. Det er således under ½ pct., der ugentligt afgår til sygedagpenge i løbet af ledighedsperioden. Dette er tilfældet i hele perioden, også ved dagpengeperiodens ophør. Sandsynligheden for at afgå til

sygedagpenge i starten af ledighedsperioden er større for kvinder end mænd, større for ældre ledige end yngre og større for ufaglærte og faglærte ledige end ledige med en videregående uddannelse. Den absolutte forskel mellem grupperne er dog lille, da afgangen fra ledighed til sygedagpenge er lille.

Flest ledige kommer i beskæftigelse

I løbet af hele dagpengeperioden afgår de fleste ledige til beskæftigelse, men de afgår også til selvforsørgelse og sygedagpenge. Det er således 70 pct. af de ledige, der afgår til beskæftigelse, 13 pct. afgår til selvforsørgelse, og 7 pct. afgår til sygedagpenge i løbet af hele perioden, jf. figur I.35.

Figur I.35 Tilstande ledige afgår til fordelt på ledighedslængde

Anm.: Jf. figur I.30. Søjlerne udtrykker andelen, der er afgået til tilstanden i perioden blandt de, som var ledige i starten af perioden.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

I det første år kommer knap 2/3 i beskæftigelse

Ved at se nærmere på fordelingen af de tilstande, de ledige afgår til, fordelt på ledighedslængde, ses det, at efter et år er 85 pct. af dagpengemodtagerne afgået fra ledighed, mens de resterende 15 pct. stadig er ledige. 61 pct. er afgået til beskæftigelse, 10 pct. til selvforsørgelse og 5 pct. til sygedagpenge. En tredjedel af de ledige, som er ledige over et år, er stadig ledige et år efter, 41 pct. er kommet i beskæftigelse, 10 pct. er blevet selvforsørgende, og 8 pct. er afgået

til sygedagpenge. Det samme er stort set tilfældet, for de der er ledige i over to år og over tre år.

2/3 er ikke længere offentligt forsørget ved dagpenge-rettens ophør

Ved dagpengeperiodens ophør afgår de ledige primært til beskæftigelse, selvforsørgelse, kontanthjælp eller SU. 32 pct. af de personer, som er ledige i over 203 uger, er i løbet af de efterfølgende 12 uger kommet i beskæftigelse som lønmodtagere, 21 pct. er blevet selvforsørgende på anden vis, 10 pct. modtager kontanthjælp, og 7 pct. modtager SU. Der er dog 22 pct. af de personer, som er ledige i over 203 uger, der stadig er ledige 12 uger efter. Det kan skyldes, at de har fået en form for dispensation, eksempelvis fordi de ikke er blevet aktiveret rettidigt, eller det kan skyldes unøjagtigheder i data. Af de 79 pct., som har forladt ledighed i uge 204 til 215, modtager ca. to tredjedele ikke længere indkomstoverførsler, og tre fjerdedele er uafhængige af offentlig forsørgelse eller modtager SU.

Nogle af de selvforsørgende bliver selvstændige

De personer, der afgår til kontanthjælp frem for selvforsørgelse ved dagpengeperiodens udgang, er oftere ugifte, har en lavere uddannelse, bor oftere i en provinsby og i mindre grad i København. 25 pct. af de ledige, der afgår til kontanthjælp, er medlem af 3F's a-kasse og 3 pct. er medlem af en a-kasse for selvstændige (ASE og DANA). De tilsvarende tal for ledige, der afgår til selvforsørgelse, er 12 pct. og 7 pct. Det peger på, at nogle af dem, der afgår til selvforsørgelse, bliver selvstændige. Den lediges formue og familiens indkomst kan indikere, hvorfor der er nogle ledige, der afgår til selvforsørgelse frem for kontanthjælp. Ledige, der afgår til kontanthjælp, har i forhold til ledige, som afgår til selvforsørgelse, oftere en lille eller negativ formue, ingen ejerbolig og kun en lav husstandsindkomst i familien, jf. tabel I.18.

Tabel I.18 Karakteristika for personer, der afgår til kontanthjælp eller selvforsørgelse ved dagpengeperiodens ophør (efter uge 203)

	Kontanthjælp	Selvforsørgelse
	----- Pct. -----	
Nettoformue		
0 kr. eller negativ	64	45
0-9.999 kr.	18	7
10.000-19.999 kr.	8	6
20.000 kr. eller over	10	41
Husstandens øvrige indkomst		
Ingen	79	58
0-199.999 kr.	11	7
200.000-299.000 kr.	4	13
300.000 kr. eller over	6	22
Bolig		
Lejer	89	68
Ejer	11	32

Anm.: Jf. figur I.30. Karakteristikaene er målt ultimo i det år, hvor de ledige er afgået. Ledige, der er afgået i 2007, indgår ikke, da data endnu ikke er tilgængeligt.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Mange langtidsledige er kommet i job

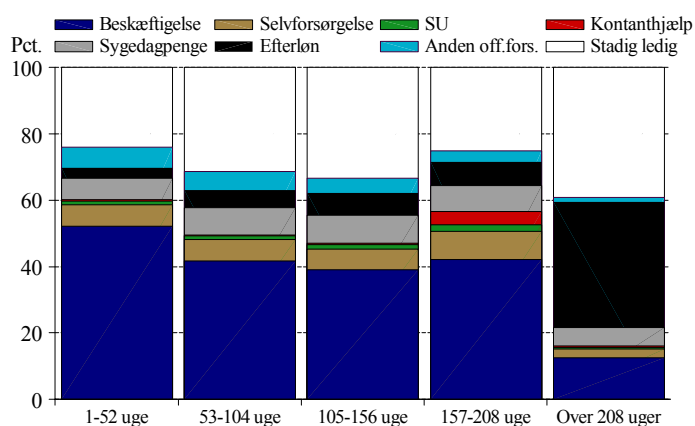
I analysen indgår ikke ledighedsforløb, som ligger efter den lediges første afgang fra ledighed, når den ledige stadig er i den samme dagpengeperiode. Desuden indgår ledige over 50 år ikke i analysen. Der er derfor en risiko for, at analysen ikke afspejler den faktiske fordeling af de tilstande, ledige afgår til ved dagpengeperiodens ophør. En måde at undersøge dette på er, at sammenligne fordelingen af tilstandene i oktober 2007 for samtlige, der var ledige eller aktiverede i oktober 2006. Mange af de ledige, som i oktober 2006 havde en dagpengeanciennitet på mellem tre og fire år, vil modtage dagpenge op til dagpengeperiodens ophør. Godt 40 pct. af disse er i beskæftigelse året efter, jf. figur I.36. Til sammenligning er afgang til beskæftigelse i ovenstående analyse 41 pct. for de personer, som er ledige i mere end tre

år. Dette tyder på, at analysen ikke nævneværdigt over- eller underrepræsenterer personer med en bestemt dagpengeanciennitet, som afgår til beskæftigelse. Dette er heller ikke tilfældet for personer, som afgår til selvforsørgelse og kontanthjælp.

Mange omfattet af lempeligere regler afgår til efterløn

Ledige med over 208 ugers dagpengeanciennitet er ofte omfattet af tidligere regler eller lempeligere regler for ledige over 55 år, og de har derfor ret til mere end fire års dagpenge. Mange af disse ledige er ældre, og de er på efterløn året efter.

Figur I.36 Tilstanden i oktober 2007 for personer, der var ledige eller aktiverede 12 måneder før, fordelt på dagpengeanciennitet i oktober 2006

Anm.: Opgørelsen omfatter alle forsikrede ledige, dvs. også ledige omfattet af tidligere regler og af regler for ledige over 50 år. Ledige med dagpengeanciennitet over 208 uger er bl.a. omfattet af disse regler. Opgørelsen omfatter ledige ved et givet tidspunkt. En sådan opgørelse undervurderer andelen med korte ledighedsforløb og overvurderer andelen med lange ledighedsforløb i forhold til analysen i dette afsnit, som omfatter personer, der bliver ledige i løbet af en periode.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata.

Afgangsraten størst i de første og sidste par uger af dagpengeperioden

Analysen i afsnittet viser, at den ugentlige afgangsrate fra ledighed er størst det første år af dagpengeperioden og i ugerne omkring dagpengeperiodens slutning. I starten af dagpengeperioden afgår de ledige primært til beskæftigelse. Ved dagpengerettens ophør afgår de først og fremmest til beskæftigelse, selvforsørgelse og kontanthjælp. Blandt de personer, som har forladt ledighed ved dagpengerettens ophør, bliver ca. tre fjerdedele beskæftigede, selvforsørgende eller får SU.

En forkortelse af dagpengeperioden til 2½ år vil betyde 5.000 flere i beskæftigelse ...

I den nuværende konjunktursituation er der få, som har en dagpengeanciennitet mellem 2½ og 4 år. Der var i alt 14.200 ledige og aktiverede i oktober 2007 med en dagpengeanciennitet mellem 2½ og 4 år, hvilket svarer til 14 pct. af alle ledige. Med det omtalte mønster for afgang fra ledighed ved dagpengeperiodens ophør i den nuværende konjunktursituation vil en forkortelse af dagpengeperioden til 2½ år betyde, at omkring 12.000 færre vil modtage dagpenge. Af disse 12.000 personer vil omkring 5.000 komme i beskæftigelse som lønmodtagere, omkring 3.000 vil overgå til selvforsørgelse, heraf nogle som selvstændig erhvervsdrivende, ca. 1.000 vil få SU, og de resterende personer vil afgå til anden offentlig forsørgelse. Disse tal undervurderer formentlig den positive beskæftigelseseffekt, først og fremmest fordi en afkortning af dagpengeperioden også vil tilskynde til en mere aktiv jobsøgning blandt ledige med kortere ledighedsperiode end 2½ år, og fordi muligheden for at finde beskæftigelse ved dagpengeperiodens ophør alt andet lige vil være større, når den ledige har været arbejdsløs i kortere tid.

... og langt flere i en normal konjunktursituation

I en normal konjunktursituation vil en forkortelse af dagpengeperioden berøre flere ledige. Det skønnes, at en forkortelse af dagpengeperioden til 2½ år i en sådan situation vil reducere antallet af dagpengemodtagere med omkring 15-20.000 personer. Heraf vil ca. tre fjerdedele blive beskæftigede, selvforsørgende eller få SU.

I.9 Aktuel økonomisk politik

Uhensigtsmæssig finanspolitik reddes af international afmatning

Det er gået godt i dansk økonomi de senere år, med høj vækst og faldende ledighed. Det danske arbejdsmarked har vist sig at være væsentligt mere fleksibelt end forventet, men økonomien befinder sig nu på kapacitetsgrænsen, hvilket har medvirket til stigende løn- og prisinflation. Finanspolitikken har de senere år været ekspansiv og har dermed været med til at skærpe manglen på arbejdskraft. Den nyligt vedtagne finanslov indebærer en fortsættelse af denne linje, og finanspolitikken vil også i 2008 bidrage til at øge presset på arbejdsmarkedet. Det forventes dog, at den internationale afmatning tager toppen af kapacitetspresset, så dansk økonomi undgår overophedning.

Ekstraordinært stor usikkerhed om konjunkturudviklingen

Konjunkturvurderingen beskriver et forløb, hvor efterspørgslen aftager, og økonomien gradvist vender tilbage mod en normal konjunktursituation. Sammenlignet med tidligere vurderinger sker tilpasningen til en normal konjunktursituation lidt hurtigere, hvilket især kan tilskrives en mere pessimistisk vurdering af det internationale konjunkturbillede. Selvom det er forbundet med stor usikkerhed at skønne over den strukturelle ledighed, er der ingen tvivl om, at den nuværende arbejdsløshed ligger væsentligt under det strukturelle niveau. Normaliseringen af konjunkturerne bidrager til at dæmpe lønpresset på det danske arbejdsmarked, men trods en forventet stigning i ledigheden er arbejdsløsheden fortsat lav og kapacitetspresset stort. Der er derfor fortsat risiko for, at manglen på arbejdskraft vil føre til endnu større lønstigninger. Samtidig kan det ikke udelukkes, at den internationale afmatning bliver mere udtalt end antaget. Der er dermed en risiko for, at dansk økonomi i de kommende år vil opleve en uheldig kombination af meget lav vækst og høje lønstigninger.

Udsigt til lav vækst må ikke føre til finanspolitiske lempelser

Konjunkturvurderingen indebærer, at ledigheden stiger, og væksten aftager de kommende år. De lave vækstrater skal bl.a. ses på baggrund af, at økonomien opererer på kapacitetsgrænsen. Selvom skønnet for økonomiens kapacitetsgrænse kan være undervurderet, vil der fortsat være et betydeligt pres på arbejdsmarkedet i 2009. Det er derfor vigtigt, at der ikke føres ekspansiv finanspolitik i 2009,

selvom det kan være fristende at stimulere økonomien i en situation med lav vækst og stigende ledighed. En ekspansiv finanspolitik vil øge presset på arbejdsmarkedet og føre til øgede lønstigninger til skade for konkurrenceevnen, som allerede er mærket af valutakursudviklingen, relativt svag produktivitetsudvikling og adskillige år med højere lønstigninger end vores samhandelspartnere.

**Neutral
finanspolitik
i 2009 anbefales**

Det vurderes, at BNP i 2009 vil ligge 1½ pct. over det niveau, der er foreneligt med en holdbar pris- og lønudvikling på lang sigt. Som udgangspunkt taler dette for en finanspolitisk stramning. I lyset af den ekstraordinært store usikkerhed i prognosen, herunder usikkerheden om økonomiens kapacitetsgrænse og risikoen for, at den internationale krise rammer Danmark hårdere end forudsat, anbefales det dog, at der føres en omtrent neutral finanspolitik i 2009. Denne anbefaling indebærer, at finanspolitikken skal strammes i forhold til den planlagte ekspansive politik.

**Dagpengesystemet
er meget generøst**

På grund af manglende produktionskapacitet er der udsigt til aftagende BNP-vækstrater de kommende år. Det er derfor nødvendigt at øge det effektive arbejdsudbud for at få yderligere vækst. Danmark har et meget generøst dagpengesystem, der giver ledige mulighed for at være uden for beskæftigelse i op til fire år, og samtidig er det muligt at genoptjene retten til dagpenge med kun et halvt års beskæftigelse. Til sammenligning er dagpengeperioden i Sverige og Norge henholdsvis 60 uger og to år.

**Dagpengeperioden
bør forkortes
til 2½ år**

Formandskabet foreslår, at dagpengeperioden forkortes til 2½ år. Analysen i afsnit I.8 viser, at de fleste finder beskæftigelse i løbet af det første år i ledighed, og kun få ledige har mere end 2½ års dagpengeanciennitet. Ved dagpengerettens ophør stiger afgang fra ledighed mærkbart, og en forkortelse af dagpengeperioden til 2½ år skønnes at reducere antallet af dagpengemodtagere med omkring 15-20.000 personer i en normal konjunktursituation. Omkring tre fjerdedele af dem, som afgår fra ledighed, kommer i beskæftigelse som lønmodtagere, får SU eller forsørger sig selv på anden vis.

Jobplan vil bringe flere i arbejde	Regeringen og Folketinget vil gennemføre en jobplan, der skal forøge arbejdsudbuddet. Planen indeholder en række initiativer, som efter regeringens skøn gradvist vil øge beskæftigelsen med ca. 7.000 personer. Jobplanen indeholder bl.a. tiltag, der sigter mod at øge arbejdsudbuddet fra folke- og førtidspensionister, opstramninger af reglerne for supplerende dagpenge samt tiltag, der sigter mod at tiltrække udenlandsk arbejdskraft.
Skattnedslag til 64-årige med alvorlig designfejl	Som en del af jobplanen indføres også et skattnedslag på op til 100.000 kr. for 64-årige, der fortsat arbejder. Skattnedslaget bortfalder fuldstændigt, hvis den gennemsnitlige indkomst som 57- til 59-årig overstiger 550.000 kr. pr. år. Første del af forslaget har tidligere været fremført af formandskabet, jf. <i>Dansk Økonomi, forår 2007</i> . Indkomstbegrænsningen ændrer imidlertid egenskaberne ved ordningen markant, og der er risiko for, at effekten på arbejdsudbuddet bliver væsentligt lavere, fordi marginalskatten for mange 57- til 59-årige bliver meget høj – og over 100 pct. for en betydelig del.
Arbejdsudbud for en stor gruppe af 57-59-årige påvirkes negativt	Personer, der planlægger at arbejde som 64-årig, og som har en gennemsnitlig årsindkomst over 550.000 kr. som 57- til 59-årig, vil som følge af bortfaldet af skattnedslaget i fremtiden stå over for en meget høj marginalbeskatning. Dette giver en kraftig tilskyndelse til at reducere arbejdsudbuddet for at få ret til skattnedslaget. Marginalbeskatningen er så høj, at personer, der tjener mellem 550.000 og 630.000 kr., vil få en økonomisk fordel, hvis de reducerer deres arbejdstid så meget, at årsindkomsten kommer ned under 550.000 kr. Eksempelvis kan en person, der tjener 630.000 kr., holde et halvt års orlov uden løn som 59-årig og alligevel opnå den samme samlede indkomst i perioden som 57-64-årig. Dette skyldes, at værdien af skattnedslaget opvejer indkomstnedgangen ved at holde orlov.
Indkomstgrænsen bør fjernes	Et argument for indkomstgrænsen på 550.000 kr. er, at den reducerer det såkaldte dødvægtstab. Dødvægtstabets skyldes, at nogle 64-årige arbejder, selv uden et skattefradrag. Disse personer vil ikke øge arbejdsudbuddet ved introduktionen af en skatterabat, og skatterabatten til denne gruppe medfører derfor kun et tab af skatteindtægter. Indkomstgrænsen

reducerer dog kun i begrænset omfang dødvægtstabet og har som nævnt en uheldig effekt på arbejdsudbuddet for en gruppe af de 57 til 59-årige. Indkomstgrænsen bør derfor bortfalde, eller alternativt bør begrænsningen aftrappes, således at skattefradraget gradvist bortfalder i takt med, at indkomsten overstiger 550.000 kr. En aftrapningsordning vil reducere den meget høje marginalskat og dermed mindske indkomstgrænsens hæmmende effekt på arbejdsudbuddet.

**Forbedring af
Green Card- og
jobkortordningerne**

Jobplanen indeholder også tiltag til at øge rekrutteringen af international arbejdskraft. Beløbsgrænsen i jobkortordningen nedsættes fra 450.000 kr. til 375.000 kr. om året, og positivlisten udvides til at omfatte bachelorer mv. Desuden nedjusteres Green Card-ordningens pointkrav. Det er positive ændringer i den rigtige retning, men tiltagene kunne være mere omfattende. Formandskabet har tidligere anbefalet, at beløbsgrænsen nedsættes til 250.000 kr. om året, og at personer mellem 18 og 59 år med en anerkendt bachelorgrad eller derover skal kunne opnå opholds- og arbejdstilladelse i Danmark, jf. *Dansk Økonomi, efterår 2007*. Reglerne i den nuværende Green Card-ordning er komplicerede og restriktive, hvilket kan afholde nogle fra at søge til Danmark, selvom de opfylder kravene. Formandskabet anbefaler derfor, at reglerne forenkles, så der sendes et klart signal til veluddannede personer, der overvejer at søge job i Danmark.

**Det kommunale
aftalesystem har
brug for fornyelse**

Det offentlige forbrug er de senere år steget mere end planlagt. Det skyldes primært, at kommunerne samlet set ikke har været i stand til at overholde de aftaler om den kommunale økonomi, der er blevet indgået mellem Kommunernes Landsforening (KL) og regeringen. I kommunernes budgetter for 2008 er de kommunale serviceudgifter knap 1 mia. kr. højere end det aftalte udgiftsniveau. I den nuværende situation med højt kapacitetspres er overskridelsen særligt u hensigtsmæssig. Overskridelsen understreger, at det nuværende aftalesystem ikke er velegnet til at styre de offentlige udgifter. Det nuværende system indeholder ikke klare sanktioner over for kommunerne i tilfælde af aftalebrud – hverken for den enkelte kommune eller for kommu-

nerne under et. Der er således stort set ingen tilskyndelse for den enkelte kommune til at overholde aftalen.

**Beskedens
forbedring af den
kommunale
udgiftsstyring**

Regeringen og Folketinget har i erkendelse af det nuværende systems svagheder besluttet at gennemføre initiativer, der skal forbedre kommunernes tilskyndelse til at overholde aftalerne om den kommunale økonomi. Fremover kan finansministeren vælge at tilbageholde en del af det statslige tilskud til kommunerne, hvis budgetterne ikke er i overensstemmelse med aftalen. Det tilbageholdte beløb fordeles ud på alle kommuner, og ordningen giver derfor ikke den enkelte kommune nævneværdig tilskyndelse til at søge aftalen overholdt.

**Omsættelige
udgiftsrettigheder
...**

Der er behov for et mere gennemskueligt system med klare sanktioner, der er kendt af den enkelte kommune inden budgetlægningen. Samtidig er der behov for, at kommunerne får større tilskyndelse til at overholde budgetterne. Formandskabet har tidligere foreslået et system med omsættelige udgiftsrettigheder, jf. boks I.7 i afsnit I.7. Et sådant system indebærer, at den enkelte kommune har et klart defineret loft over udgiftsniveauet. Samtidig kan kommunen købe retten til at afholde ekstra udgifter, hvis den kan finde en anden kommune, der er villig til at sælge en andel af sin udgiftsrettighed.

**... giver bedre
udgiftsstyring**

Et system med omsættelige udgiftsrettigheder har en række klare fordele i forhold til det kommende system med et betinget statstilskud. Handlen med udgiftsrettigheder betyder, at kommuner med det største marginale udgiftsbehov kan øge udgifterne, samtidig med at kommuner med det mindste marginale udgiftsbehov sænker udgifterne og dermed får mulighed for at sænke skatten. På den måde understøtter systemet, at de kommunale udgifter vil blive størst, der hvor efterspørgslen efter kommunal service er størst. Systemet indebærer fleksibilitet for den enkelte kommune samtidig med, at de samlede kommunale udgifter holdes inden for en fastsat totalramme. Systemet har også den fordel, at hver enkelt kommune har en veldefineret udgiftsrettighed, og det er derfor muligt at gennemføre målrettede sanktioner over for en kommune, hvis udgifterne overskrider det tilladte.

Kommunalt brud på skatteaftale straffes	Fra og med 2009 indføres desuden en mekanisme, der skal tilskynde kommunerne til at overholde det niveau for skatteudskrivningen, der årligt bliver aftalt mellem regeringen og KL. Mekanismen indebærer en kombination af kollektiv og individuel modregning i statens tilskud til kommunerne, hvis de samlet set hæver skatten mere end aftalt. Merprovet fra skattestigningerne vil blive inddraget igennem en reduktion i statstilskuddet, og regeringen har annonceret, at den vil bruge besparelserne fra statstilskuddet til at sænke bundskatten, således at skattestoppet overholdes. Modregningsmekanismen vil tilskynde kommunerne til i højere grad at søge aftalerne overholdt for at undgå modregningen.
Skattemekanisme kan føre til kommunal skatteskrue	Den planlagte kollektive modregningsmekanisme har dog den uheldige virkning, at en skattestigning i den enkelte kommune delvis sker på bekostning af andre kommuner, der som følge af lavere statstilskud vil være nødt til at sænke serviceniveauet eller hæve skatten. Da en del af det lavere statstilskud må ventes at slå ud i højere kommunale skatter, er der en risiko for, at modregningsmekanismen over tid fører til øgede kommunale skatter. Da regeringen har annonceret, at bundskatten reduceres svarende til det lavere statstilskud, vil de statslige skatteindtægter falde tilsvarende.
Skattemekanismen kan ikke stå alene	Ud fra et konjunkturmæssigt perspektiv kan en styring af de kommunale skatter ikke erstatte en effektiv styring af de kommunale udgifter. Det skyldes bl.a., at det kommunale skattegrundlag og dermed skatteindtægterne automatisk stiger i højkonjunkturer og falder i lavkonjunkturer. Samtidig vil en effektiv styring af udgifterne sikre, at kommunerne ikke har behov for at øge skatteindtægterne. Det ovenfor foreslåede system med omsættelige kommunale udgiftsrettigheder vil således være mere hensigtsmæssigt og vil kunne overflødiggøre den planlagte skattemodregningsmekanisme.
Omsættelige skatteudskrivningsrettigheder	Såfremt det ikke lykkes at etablere en effektiv udgiftsstyring vil det dog være fornuftigt at begrænse de kommunale indtægtsmuligheder. Et system med omsættelige skatteudskrivningsrettigheder, som beskrevet i boks I.8 i afsnit I.7, har en række fordele frem for regeringens planlagte

skattemekanisme. Omsættelige skatteudskrivningsrettigheder indebærer, at en kommune, der ønsker at hæve skatten ud over et fastlagt niveau, skal købe retten hertil af en kommune, der ønsker at sænke skatten med et tilsvarende provenu. En kommune, der ønsker at hæve skatten, må således betale en pris for det, mens kommuner, der sænker skatten, vil blive belønnet gennem indtægten fra salget af en del af deres skatteudskrivningsret. Systemet sikrer, at kommuner med et stort udgiftspres ikke bliver tvunget til at sænke serviceniveauet eller hæve skatten, hvis andre kommuner øger skatteudskrivningen, i modsætning til regeringens planlagte skattemekanisme. Modsat regeringens foreslåede mekanisme indebærer et system med omsættelige skatteudskrivningsrettigheder også en vis præmiering af kommuner, der sætter skatten ned.

**Behov for
infrastruktur-
investeringer ...**

Med henblik på at styre de offentlige udgifter kan det også være hensigtsmæssigt med flerårige investeringsplaner. Infrastrukturkommissionen færdiggjorde sit arbejde i januar og påpegede en række fokusområder for de fremtidige infrastrukturinvesteringer, som kan indgå i en eventuel investeringsplan. Infrastrukturkommissionen påviste bl.a., at der vil komme stigende trængselsproblemer på vejnettet specielt i og omkring København, men også i trekantsområdet og andre steder. Fortsat økonomisk vækst forventes at øge trafikmængden, fordi den øgede velstand fører til en udvidelse af personbilparken og øget godstransport.

**... kan reduceres
med vejbenyttelses-
afgifter**

Emnet trafik, trængsel og infrastruktur blev behandlet i *Dansk Økonomi, forår 2006*. I tilknytning til analyserne heri blev det fremhævet, at det hverken er realistisk eller hensigtsmæssigt at sigte mod helt at fjerne trængsel alene med investeringer i mere infrastruktur. Trængselsproblemerne løses bedst ved at benytte en kombination af investeringer og vejbenyttelsesafgifter. Analyserne viste, at der kan være en velfærdsgevinst forbundet med at indføre en betalingsring omkring København, og at gevinsten ved en sådan betalingsring stiger i takt med stigende trængsel. Den teknologiske udvikling vil gøre det billigere at etablere og drive et roadpricing system, som i fremtiden kan vise sig at være endnu mere attraktivt end en betalingsring.

Litteratur

Ahrend, R., B. Cournède and R. Price (2008): Monetary Policy, Market Excesses and Financial Turmoil. Working paper 2008:5. OECD, Paris.

Barrell, R. and I. Hurst (2008): Financial Crises and the Prospects for Recession. *National Institute Economic Review*, 204, pp. 33-38.

Barrell, R. and S. Gottschalk (2008): Financial Crises and Global Prospects. *National Institute Economic Review*, 204, pp. 9-14.

Carlsen, M. og C.F. Fæste (2007): Gennemslaget fra Nationalbankens renter til bankernes detailrenter. *Danmarks Nationalbank, Kvartalsoversigt*, 2007:2, s. 23-36.

Congressional Budget Office (2008): H.R. 5140, Economic Stimulus Act of 2008. Washington DC.

ECB (2008): *Monthly Bulletin*, 2008:3. European Central Bank, Frankfurt.

Kjærgaard, M. og L. Risbjerg (2008): Finansiell uro, likviditet og centralbankerne. *Danmarks Nationalbank, Kvartalsoversigt*, 2007:2, s. 37-46.

Krugman P. (2006): Will There be a Dollar Crisis? Paper prepared for the Economic Policy Panel Meeting in October 2006. Manuscript, September.

IMF (2008a): *World Economic Outlook*, April. Washington DC.

IMF (2008b): *Regional Economic Outlook, Europe, Re-assessing Risks*, April. Washington DC.

Norges Bank (2008): *Pengepolitisk rapport*, 2008:1. Oslo.

OECD-FAO (2007): *Agricultural Outlook 2007-2016*. Paris.

World Bank (2008): *Country Policies and Programs to Address Rising Food Prices*. www.worldbank.org.

Bilagstabel I.1 BNP-vækst i udvalgte lande

	Eksport- vægte	Mængdestigning				
		2006	2007	2008	2009	2010
	Andel	Pct.				
USA	9,6	2,9	2,2	0,8	1,4	2,4
Japan	1,8	2,4	2,1	1,3	1,6	1,8
Kina	1,7	11,1	11,4	9,2	9,0	9,0
Tyskland	19,0	3,1	2,6	1,6	1,4	1,6
Frankrig	6,2	2,2	1,9	1,4	1,6	1,7
Italien	3,5	1,9	1,6	0,6	1,1	1,1
UK	9,3	2,9	3,1	1,6	1,6	2,5
Spanien	3,9	3,9	3,8	2,3	1,9	2,7
Holland	4,9	3,0	3,5	2,4	1,7	1,7
Belgien	2,2	2,9	2,7	1,7	1,5	1,9
Schweiz	1,3	3,2	3,1	2,2	1,7	1,6
Østrig	1,1	3,3	3,4	2,2	1,8	2,0
Sverige	13,3	4,5	2,8	2,0	2,0	2,5
Norge	7,5	2,5	3,5	3,0	2,2	2,2
Finland	3,4	4,8	4,3	2,8	2,6	2,4
Irland	1,7	5,7	5,3	2,3	3,2	3,6
Portugal	0,9	1,3	1,9	1,7	1,6	1,5
Grækenland	0,8	4,2	4,0	3,4	3,3	2,7
Danmark		3,9	1,8	1,3	0,8	0,7
EU	78,0	3,1	2,9	1,8	1,7	2,0
EU-15	70,0	2,9	2,7	1,6	1,6	1,9
Nye EU-lande	7,8	6,5	6,1	4,9	4,7	4,7
Euroområdet	47,9	2,9	2,6	1,6	1,6	1,8
Aftagere	100,0	3,6	3,3	2,2	2,1	2,4

Anm.: Eksportvægtene angiver sammensætningen af industrieksporten i 2006. De viste lande aftager 85,6 pct. af Danmarks industrieksport. Væksten i EU-15, de nye EU-lande og euroområdet er sammenvejet med BNP-vægte, mens aftagere er sammenvejet med eksportvægte.

Kilde: OECD, *Economic Outlook*, European Commission, *Economic Forecasts Spring 2008*, ADAM's databank og egne skøn, bl.a. baseret på oplysninger fra AIECE-institutter.

Bilagstabel I.2 Hovedposter på forsyningsbalancen

	Årets priser	Mængdestigning									
	2007	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
	Mia. kr.	Pct.									
Privat forbrug	841	0,1	1,5	1,0	4,7	5,2	3,8	2,5	2,3	1,9	1,6
Offentligt forbrug	439	2,2	2,1	0,7	1,8	0,9	2,0	1,7	1,3	1,2	0,8
Offentlige investeringer	31	11,4	-6,5	-7,7	13,2	3,1	16,5	-3,9	4,3	6,0	1,9
Boliginvesteringer	119	-9,3	0,8	11,9	11,8	18,7	12,2	4,5	-3,0	-3,8	-4,2
Erhvervsinvesteringer	239	-0,3	0,9	-3,0	0,0	1,3	14,6	8,8	3,4	1,2	1,3
Lagerændringer	7	-0,3	0,3	-0,5	0,6	-0,7	0,6	-0,4	0,0	0,0	0,0
Indenlandsk efterspørgsel i alt	1.677	0,0	1,7	0,2	4,3	3,4	6,0	2,7	1,8	1,3	0,9
Vareeksport	549	2,5	4,4	-2,0	4,2	5,5	4,6	2,7	2,0	2,0	2,4
heraf industri	370	3,6	5,8	-3,5	4,4	7,7	5,7	6,0	3,4	3,5	3,9
Tjenesteeksport	336	4,5	3,7	1,2	-0,2	13,9	17,0	5,5	5,1	2,8	2,2
Eksport i alt	884	3,1	4,1	-1,0	2,8	8,3	9,0	3,7	3,2	2,3	2,3
Samlet efterspørgsel	2.561	1,0	2,5	-0,2	3,8	5,0	7,0	3,1	2,3	1,6	1,4
Vareimport	566	1,6	6,3	-2,2	8,8	9,0	12,1	5,5	4,1	3,6	3,3
heraf industriimport	437	1,4	7,0	-3,6	10,1	5,8	13,8	6,1	4,5	4,4	3,9
Tjenesteimport	299	2,7	10,2	-0,4	5,2	16,3	18,1	5,8	4,1	2,5	2,1
Import i alt	865	1,9	7,5	-1,6	7,7	11,3	14,1	5,6	4,1	3,2	2,9
Bruttonationalprodukt	1.696	0,7	0,5	0,4	2,3	2,5	3,9	1,8	1,3	0,8	0,7
Bruttoværditilvækst	1.436	0,7	0,3	0,4	1,5	1,7	3,9	2,0	1,4	0,8	0,7
heraf private byerhverv	867	0,4	0,6	0,9	1,9	2,8	5,3	3,7	2,3	1,1	0,8

Anm.: Mængdestigning i "Lagerændringer" angiver vækstbidraget til BNP.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Bilagstabel I.3 Hovedposter på forsyningsbalancen

	Årets priser	Bidrag til mængdestigning i BNP									
	2007	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
	Mia. kr.	Pct.point									
Privat forbrug	841	0,0	0,7	0,5	2,2	2,5	1,9	1,2	1,1	0,9	0,8
Offentligt forbrug	439	0,6	0,5	0,2	0,5	0,2	0,5	0,4	0,3	0,3	0,2
Offentlige investeringer	31	0,2	-0,1	-0,1	0,2	0,1	0,3	-0,1	0,1	0,1	0,0
Boliginvesteringer	119	-0,4	0,0	0,5	0,6	1,0	0,7	0,3	-0,2	-0,3	-0,3
Erhvervsinvesteringer	239	0,0	0,1	-0,4	0,0	0,2	1,8	1,1	0,5	0,1	0,2
Lagerændringer	7	-0,3	0,3	-0,5	0,6	-0,7	0,6	-0,4	0,0	0,0	0,0
Indenlandsk efterspørgsel i alt	1.677	0,0	1,6	0,2	4,0	3,3	5,7	2,6	1,8	1,2	0,9
Vareeksport	549	0,8	1,4	-0,6	1,3	1,7	1,5	0,9	0,6	0,6	0,8
heraf industri	370	0,8	1,3	-0,8	0,9	1,6	1,2	1,3	0,7	0,8	0,9
Tjenesteeksport	336	0,7	0,6	0,2	0,0	2,1	2,9	1,0	1,0	0,6	0,5
Eksport i alt	884	1,5	2,0	-0,5	1,3	3,7	4,4	1,9	1,7	1,2	1,2
Samlet efterspørgsel	2.561	1,5	3,5	-0,3	5,3	7,0	10,1	4,5	3,4	2,5	2,2
Vareimport	566	-0,4	-1,7	0,6	-2,4	-2,5	-3,6	-1,8	-1,4	-1,2	-1,1
heraf industriimport	437	-0,3	-1,6	0,8	-2,2	-1,3	-3,1	-1,5	-1,1	-1,1	-1,0
Tjenesteimport	299	-0,3	-1,3	0,1	-0,7	-2,1	-2,6	-1,0	-0,7	-0,5	-0,4
Import i alt	865	-0,8	-3,0	0,7	-3,0	-4,6	-6,2	-2,7	-2,1	-1,7	-1,5
		Pct.									
Bruttonationalprodukt	1.696	0,7	0,5	0,4	2,3	2,5	3,9	1,8	1,3	0,8	0,7

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Bilagstabel I.4 Løn- og restindkomst

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
	----- Mia. kr. -----									
Bruttoværditilvækst i alt	1.146	1.176	1.201	1.253	1.312	1.389	1.436	1.499	1.559	1.613
Lønsum	717	743	762	785	821	868	915	962	1.001	1.031
Nettorestindkomst	213	209	206	225	245	263	244	247	250	258
Afskrivninger	214	223	231	240	249	260	280	294	312	329
Anden produktionsskat	2	1	1	2	-3	-2	-3	-3	-5	-5
Bruttoværditilvækst, off. sektor	256	268	276	287	293	304	310	322	337	347
Lønsum	233	244	252	261	267	278	284	294	309	318
Afskrivninger	26	26	27	28	28	29	29	30	32	34
Anden produktionsskat	-2	-3	-3	-2	-2	-3	-3	-3	-4	-4
Bruttoværditilvækst, privat sektor	890	908	925	966	1.018	1.085	1.126	1.177	1.222	1.265
Lønsum	484	499	510	524	554	590	632	667	692	713
Nettorestindkomst	213	209	206	225	245	263	244	247	250	258
Afskrivninger	189	197	204	212	220	231	250	263	280	295
Anden produktionsskat	4	3	4	4	0	1	0	0	-1	-1
	----- Pct. -----									
Lønkvote i alt	62,5	63,2	63,5	62,7	62,6	62,5	63,8	64,2	64,2	63,9
Lønkvote, privat sektor	54,4	54,9	55,1	54,3	54,4	54,4	56,1	56,7	56,6	56,3

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Bilagstabel I.5 Indkomster, forbrug og opsparing i den private sektor

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
	----- Mia. kr. -----									
Lønsum	717	743	762	785	821	868	915	962	1.001	1.031
Restindkomst mv.	429	433	439	467	490	521	520	537	558	582
Bruttoværditilvækst	1.146	1.176	1.201	1.253	1.312	1.389	1.436	1.499	1.559	1.613
+ Nettorenter	-3	0	3	11	26	31	34	31	29	27
+ Overførsler m.m.	210	217	231	238	242	241	244	251	264	283
Bruttoindkomst	1.353	1.393	1.435	1.502	1.580	1.661	1.714	1.781	1.853	1.922
- Direkte skatter	391	399	411	442	489	493	502	520	529	541
- Andre skatter	26	19	20	20	20	20	22	22	23	24
- Anden produktionsskat	2	1	1	2	-3	-2	-3	-3	-5	-5
Disponibel bruttoindkomst	934	974	1.003	1.038	1.073	1.150	1.193	1.242	1.305	1.362
- Afskrivninger	214	223	231	240	249	260	280	294	312	329
Disponibel nettoindkomst	720	751	772	798	824	890	914	948	993	1.033
- Korr. for skat af pension mv.	25	28	27	19	17	50	66	63	62	68
Disponibel indkomst, jf. SMEC (lang sigt)	695	723	745	779	808	840	848	884	931	965
Anvendt til privat forbrug	632	652	667	707	760	805	841	887	927	963
privat nettoopsparing	63	71	78	71	48	34	7	-2	4	2

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Bilagstabel I.6 Indkomster og forbrugskvoter

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
	----- Nominel vækst i pct. -----									
Bruttoindkomst	3,3	3,0	3,0	4,6	5,5	5,1	3,3	3,9	4,1	3,8
Disponibel bruttoindkomst	5,0	4,3	3,0	3,5	3,4	7,1	3,8	4,1	5,1	4,4
Disponibel nettoindkomst	5,1	4,3	2,8	3,4	3,3	7,9	2,7	3,7	4,7	4,1
Disponibel indkomst, SMEC	3,4	4,1	3,0	4,5	3,7	4,0	1,0	4,4	5,2	3,6
	----- Pct. -----									
Forbrugskvote, SMEC's indkomstdefinition	90,9	90,2	89,5	90,8	94,1	95,9	99,2	100,3	99,6	99,8
Forbrugskvote, SMEC's indkomst- og forbrugsdef.	91,1	89,9	89,8	89,5	91,8	93,6	97,7	99,1	98,9	99,4

Anm.: Bruttoindkomsten indeholder løn- og restindkomst, transfereringer samt renteindtægter. Fradrages direkte og andre skatter fremkommer den disponible bruttoindkomst, og trækkes yderligere de private afskrivninger fra, fremkommer disponibel nettoindkomst. Den (langsigtede) disponible indkomst ifølge SMEC fremkommer ved at se bort fra renteindtægter samt skatten af pensionsopsparing og renteindtægter. Forbrugskvoten med anvendelse af SMEC's forbrugsdefinition anvender et forbrugsbegreb, hvor bilkøbet er trukket ud af forbruget, og en beregnet bilydelse er inkluderet i stedet.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Bilagstabel I.7 Eksport og import opdelt på underkomponenter

	Årets priser 2007	Mængdestigning								Prisstigning							
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
	Mia. kr.	Pct.								Pct.							
Eksport	884	-1,0	2,8	8,3	9,0	3,7	3,2	2,3	2,3	-1,1	1,9	5,8	2,6	0,2	3,4	1,2	1,3
Landbrug	120	0,1	1,4	2,2	5,3	1,2	1,3	1,0	1,0	-3,0	1,0	2,1	5,4	1,0	2,7	1,3	1,2
Industri	370	-3,5	4,4	7,7	5,7	6,0	3,4	3,5	3,9	-0,2	-0,7	2,6	-0,2	-1,2	1,4	1,5	1,4
Energi	58	5,2	10,7	-2,7	-3,0	-12,3	-5,7	-5,1	-4,6	1,2	9,9	37,3	25,7	-0,9	23,6	-2,3	-0,7
Søfart mv.	298	3,2	0,1	16,4	19,2	6,1	5,6	2,9	2,3	-2,4	5,6	7,2	0,6	1,6	2,5	1,4	1,6
Turisme	38	-7,9	-1,7	0,5	2,5	0,7	1,7	1,4	1,7	1,1	-0,4	0,9	1,6	2,2	2,8	2,4	2,1
Import	865	-1,6	7,7	11,3	14,1	5,6	4,1	3,2	2,9	-2,0	0,7	3,7	3,1	1,6	2,8	1,1	0,8
Landbrug	57	3,6	3,5	0,4	13,2	11,7	3,9	0,8	0,8	-3,0	0,5	3,0	-1,7	-0,4	4,0	0,5	0,5
Industri	437	-3,6	10,1	5,8	13,8	6,1	4,5	4,4	3,9	-1,2	-1,3	0,6	0,6	1,8	0,8	0,8	0,8
Energi	72	6,4	2,9	55,9	1,7	-1,7	2,3	1,2	1,6	-2,9	16,6	30,4	22,9	-4,7	16,5	1,5	-1,4
Søfart mv.	261	0,1	7,4	21,3	20,5	5,8	3,6	2,6	2,1	-3,5	2,3	3,2	3,2	3,8	2,5	1,5	1,5
Turisme	38	-2,5	-3,1	-5,8	4,6	5,5	7,4	1,7	1,7	-1,7	1,0	2,7	2,4	0,7	1,5	1,5	1,0

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.

Bilagstabel I.8 Lønkonkurrenceevne og forbrugerpriser

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
	----- Pct. -----									
Stigning i timelønomkostninger, udland	3,3	3,3	3,4	2,2	2,7	2,6	2,3	3,2	3,0	3,0
heraf Tyskland	2,3	2,0	2,2	-0,2	1,5	0,7	1,1	2,1	2,6	2,5
USA	4,5	3,6	4,1	2,8	3,6	3,8	1,9	2,7	2,2	2,8
Storbritannien	5,3	5,2	6,7	3,5	4,3	5,0	3,6	4,3	4,4	3,7
Frankrig	4,4	3,7	3,1	2,8	3,0	3,1	2,8	3,0	2,9	2,7
Sverige	2,8	3,4	3,5	2,6	2,8	3,0	2,9	4,6	3,7	3,5
Japan	-0,4	-1,4	0,8	0,6	1,4	1,4	-0,6	0,6	0,9	2,5
Italien	1,3	2,6	2,6	2,9	2,7	2,8	3,2	3,8	2,2	3,0
Norge	4,9	6,4	3,9	5,9	2,7	4,1	5,6	6,0	5,5	5,0
Belgien	1,6	4,1	1,8	2,9	2,5	2,2	1,7	3,5	2,9	3,0
Holland	5,9	5,5	3,7	1,9	3,3	0,1	3,6	3,6	3,9	3,0
Stigning i timelønsomkostninger, indland	4,0	5,3	4,0	2,9	3,6	3,7	4,6	4,9	5,0	4,4
Ændring i relativ lønudvikling	-0,7	-2,0	-0,6	-0,7	-0,9	-1,1	-2,3	-1,8	-2,0	-1,4
Ændring i effektiv kronekurs	1,3	1,2	4,7	1,4	-0,4	0,1	1,8	2,3	0,2	0,0
Ændring i lønkonkurrenceevne	-1,9	-3,2	-5,3	-2,1	-0,5	-1,1	-4,1	-4,1	-2,2	-1,4
Forbrugerpriser	2,4	1,7	1,3	1,3	2,1	2,1	1,9	3,1	2,6	2,3

Anm.: Ændringen i den relative lønudvikling er beregnet som lønstigningstakten i udlandet fratrukket lønstigningstakten i Danmark, mens ændringen i lønkonkurrenceevnen er beregnet som ændringen i den relative lønudvikling minus ændringen i den effektive kronekurs. En positiv ændring i den relative lønudvikling bidrager til en forbedring af konkurrenceevnen. En stigning i den effektive kronekurs bidrager til en forværring af konkurrenceevnen. Lønomkostningerne omfatter både direkte og indirekte omkostninger og angiver stigningstakten for timelønsomkostningerne i industrien. Timelønsomkostningerne i udlandet er vejet sammen med dobbeltvejede eksportvægte, der afspejler landenes betydning som konkurrenter for dansk industrieksport. De danske lønstigninger i denne tabel bygger på DA's internationale lønstatistik og kan derfor historisk afvige fra lønstigninger anvendt andetsteds. Forbrugerpriserne er målt ved væksten i deflatoren for det private forbrug.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, Bureau of Labor Statistics, *International Comparisons of Hourly Compensation Costs for Production Workers in Manufacturing*, Dansk Arbejdsgiverforening, *International lønstatistik*, EcoWin, ADAM's databank og egne beregninger.

Bilagstabel I.9 Den offentlige sektors indtægter og udgifter samt skattetryk

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
	----- Mia. kr. -----									
Indirekte skatter	232	240	244	258	278	295	305	315	325	333
Direkte skatter	391	399	411	442	489	493	502	520	529	541
heraf personlige slutskatter	281	284	288	293	310	323	341	344	344	354
selskabsskat	37	39	41	46	60	71	61	70	67	67
pensionsafkastbeskatning	1	1	6	23	37	12	7	10	16	15
arbejdsmarkedsbidrag	59	61	62	65	68	71	76	79	83	85
Andre skatter	26	19	20	20	20	20	22	22	23	24
Indtægter i alt	649	659	674	721	787	809	829	858	877	899
Offentligt forbrug	343	360	371	389	401	421	439	458	482	499
Indkomstoverførsler	210	217	231	238	242	241	244	251	264	283
Offentlige investeringer	26	24	23	26	27	32	31	33	36	38
Nettorenteudgifter	22	22	18	10	6	1	-2	-6	-8	-9
Øvrige udgifter, netto	33	31	33	30	34	34	40	53	45	47
Udgifter i alt	633	655	676	693	710	729	753	789	821	856
Nettoopsparing	16	3	-1	27	77	80	76	69	56	42
	----- Pct. af BNP -----									
Nettoopsparing	1,2	0,2	-0,1	1,9	5,0	4,9	4,5	3,9	3,1	2,2
Offentlig bruttogæld	48,7	48,3	45,8	43,8	36,4	30,4	26,0	21,1	17,3	14,6
Skattetryk, total	48,6	48,0	48,1	49,2	50,9	49,3	48,9	48,5	47,8	47,4
direkte skatter	29,3	29,1	29,3	30,2	31,6	30,0	29,6	29,4	28,8	28,5
indirekte skatter	17,4	17,5	17,4	17,6	18,0	18,0	18,0	17,8	17,7	17,6
andre skatter	1,9	1,4	1,4	1,4	1,3	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3

Anm.: Det er antaget, at ændringen i den offentlige bruttogæld i fremskrivningsperioden er lig den offentlige sektors saldo ekskl. de offentlige фонде.

Kilde: Danmarks Statistik, *Nationalregnskabet*, ADAM's databank og egne beregninger.